

AKTUALIZACJA STRATEGII ROZWOJU MIASTA I GMINY WOŁÓW

Wrocławská Agencyja Rozwoju Regionalnego S.A.
Wrocław, marzec 2015r.

Spis treści

WPROWADZENIE	4
SYNTEZA DIAGNOZY STANU ISTNIEJĄCEGO	7
WPROWADZENIE.....	9
DOTYCHCZASOWA ŚCIEŻKA ROZWOJU GMINY (ANALIZA DYNAMICZNA).....	11
STAN WYJŚCIOWY (ANALIZA STATYCZNA)	19
CZĘŚĆ PROGRAMOWA	27
CEL STRATEGICZNY 1: MAKSYMALIZACJA KORZYŚCI Z RELACJI MIASTA I GMINY WOŁÓW Z OTOCZENIEM POZAPOWIATOWYM	29
Cel operacyjny 1.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i telekomunikacyjnej.....	29
Cel operacyjny 1.2. Tworzenie relacji gospodarczych z otoczeniem pozapowiatowym	31
Cel operacyjny 1.3. Poprawa atrakcyjności rekreacyjnej oraz promocja walorów turystyczno-rekreacyjnych	33
Cel operacyjny 1.4. Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego (postępująca suburbanizacja).....	33
CEL STRATEGICZNY 2: MAKSYMALIZACJA KORZYŚCI MIASTA WOŁÓW JAKO LOKALNEGO BIEGUNA ROZWOJU	35
Cel operacyjny 2.1. Wysoki standard i dostępność usług publicznych	35
Cel operacyjny 2.2. Wspieranie koncentracji działalności gospodarczej i usług otoczenia biznesu	36
Cel operacyjny 2.3. Atrakcyjna oferta kulturalna.....	37
CEL STRATEGICZNY 3: MAKSYMALIZACJA STANDARDU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY WOŁÓW	38
Cel operacyjny 3.1. Rozwój infrastruktury technicznej gminy	38
Cel operacyjny 3.2. Stymulowanie rozwoju małej przedsiębiorczości.....	39
Cel operacyjny 3.3. Wspieranie obszarów rolniczych	39
Cel operacyjny 3.4. Wysoka jakości kształcenia na poziomie podstawowym	40
Cel operacyjny 3.5. Optymalne gospodarowanie zasobami mieszkaniowymi gminy..	41
Cel operacyjny 3.6. Wzrost skuteczności pomocy społecznej.....	41

Cel operacyjny 3.7. Bezpieczeństwo publiczne	43
Cel operacyjny 3.8. Poprawa estetyki i atrakcyjności przestrzeni publicznej oraz integracja i aktywizacja mieszkańców	44
SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	44
RAMY FINANSOWE	52
BIBLIOGRAFIA	54
ZAŁĄCZNIKI	58
ZAŁĄCZNIK 1 KOMPLETNA DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO	58

Wprowadzenie

Od momentu przyjęcia obowiązującej Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów minęło 13 lat. W tym okresie doszło do licznych zmian, zarówno wewnątrz gminy, jak i w jej otoczeniu zewnętrznym, jak choćby przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku (co spowodowało zwiększenie nacisku na realizację inwestycji oraz projektów samorządowych przy wykorzystaniu funduszy europejskich), czy rozpoczęcie nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Zmiany te spowodowały, że zapisy obowiązującego dokumentu straciły swą aktualność i konieczne jest podjęcie działań zmierzających do aktualizacji zapisów obowiązującej Strategii.

Inną przesłanką aktualizacji Strategii jest chęć przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego wchodzących w skład gminy miejscowości, poprzez podejmowanie nowych wyzwań i konsekwentne realizowanie zaplanowanych działań. Strategia powinna przyczyniać się do wzrostu atrakcyjności życia społeczno-kulturalnego, zaktywizować społeczność lokalną oraz zwiększyć jej poczucie tożsamości z miejscem zamieszkania.

Podstawę prawną do rozpoczęcia i zakończenia procesu opracowania strategii stanowi Ustawa o samorządzie gminnym (art. 18 ust. 1, art. 30 ust. 2 pkt. 1a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym; Dz.U. z 2013 r., poz. 594 z późniejszymi zmianami oraz art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju t.j.: Dz. U. z 2009 r. Nr 84. Poz. 712 z późn. zm.), które to ustawy nadają wyłączne kompetencje do uchwalenia programów gospodarczych, w tym Strategii Rozwoju Gminy - Radzie Gminy.

W dniu 30 kwietnia 2014 r. Uchwałą nr LX/396/2014 Rada Miejska w Wołowie przystąpiła do opracowywania aktualizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, powierzając wykonanie uchwały Burmistrzowi Gminy Wołów.

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wołów spełnia wymogi oraz kryteria europejskiej polityki strukturalnej, jak i krajowej polityki regionalnej, wynikające między innymi z obowiązujących przepisów oraz określonych dokumentów programowych.

Strategia została przygotowana według uzgodnionej na szczeblu krajowym struktury dokumentu, zapewniającej odpowiedni poziom standaryzacji i porównywalności treści strategii dla samorządów wojewódzkich Polski. Należy przy tym podkreślić, iż posiadanie aktualnej strategii rozwoju lokalnego wraz z wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym będzie warunkiem formalnym ubiegania się o środki w ramach „Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014 – 2020”.

Przystępując do aktualizowania Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, Zespół Ekspertów w oparciu o posiadane dokumenty starał się w możliwie jak największym stopniu poznać otoczenie oraz zrozumieć zachodzące w nim procesy. Szczególny nacisk położono na poznanie problemów, potrzeb oraz oczekiwań mieszkańców gminy Wołów.

Zaktualizowana Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wołów składa się z następujących głównych części:

- Diagnoza stanu istniejącego, przygotowana na podstawie planów, programów i strategii oraz innych dokumentów i danych udostępnionych przez Urząd Miejski w Wołowie, jak również z wykorzystaniem danych wygenerowanych z ogólnodostępnych baz danych (m.in. GUS, EUROSTAT) i statystycznych publikacji tematycznych;
- Część programowa, która definiuje cele strategiczne i operacyjne oraz preferowane działania;
- System realizacji Strategii (system wdrażania, finansowania i monitorowania realizacji Strategii).

Należy podkreślić, że strategia obejmuje wszystkie możliwe do realizacji projekty i działania, zarówno z punktu widzenia mieszkańców, przedsiębiorców oraz samorządu gminy. Ich realizacja jest jednak powiązana z pozyskaniem środków zewnętrznych oraz z wykorzystaniem zdolności technicznych i organizacyjnych. Dlatego też należy pamiętać, że przedsięwzięcia wpisane w Strategii mogą nie zostać zrealizowane w takim zakresie, w jakim są pierwotnie zaplanowane, bowiem w ciągu wielu lat realizacji zmienia się zarówno samorząd, jak i jego otoczenie – pojawiają się nowe koncepcje, wyzwania, oczekiwania i możliwości.

Zaktualizowana Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, wskazuje potencjał rozwojowy miasta i gminy, uwzględniając ponadto wyzwania nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020, w szczególności w odniesieniu do wyzwań zidentyfikowanych w Strategii Europa 2020 oraz innych unijnych, krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych, a także zagadnień związanych z podejściem zintegrowanym i innowacyjnym dla planowanych w Strategii przedsięwzięć.

Najważniejszym celem Strategii jest jednak poprawa warunków życia mieszkańców oraz otwarcie gminy na potencjalnych nowych mieszkańców i turystów. Opracowanie tego dokumentu pozytywnie wpłynie na planowanie rozwoju gminy, jak również ułatwi codzienną działalność i podejmowanie decyzji przez władze gminy. Strategia stanowi ponadto cenne źródło informacji dla potencjalnych inwestorów o przyjętych i zakładanych przez gminę ścieżkach rozwoju.

Określenie powiązań Strategii ze Strategiami na szczeblu krajowym i wojewódzkim

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie” (KSRR) jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Celem strategicznym polityki regionalnej, określonym w KSRR, jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych oraz terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

KSRR ustala trzy cele szczegółowe do 2020 roku:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów;
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych;
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie.

Wszystkie przyjęte w dokumencie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów projekty są w pełni zgodne z działaniami i w konsekwencji celami strategicznymi przyjętymi w KSRR.

W ramach dokumentu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, ogólna wizja województwa dolnośląskiego przedstawiona jest jako zintegrowana wspólnota regionalna oraz region konkurencyjny, spójny, otwarty i dynamiczny. Samorząd województwa za cel generalny postawił sobie:

Stworzenie Dolnego Śląska regionem koncentracji innowacyjnych podmiotów produkcyjnych i usługowych współpracujących z rozwiniętym sektorem badawczym oraz intensywnego rozwoju nowoczesnej turystyki opartej o współpracę międzyregionalną i transgraniczną, tworzących razem atrakcyjne miejsca do życia dla mieszkańców o coraz wyższych kwalifikacjach i rozwiniętej kulturze obywatelskiej.

Szeroka analiza uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, przyrodniczych, potrzeb społecznych oraz wytyczona misja województwa pozwoliła na wyznaczenie celów strategicznych:

1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy;
2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej;
3. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP;
4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa;
5. Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych;
6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników;
7. Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia;
8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne.

Wszystkie przyjęte w dokumencie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów projekty są w pełni zgodne z działaniami i w konsekwencji celami strategicznymi przyjętymi w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego.

Proces tworzenia Strategii

Proces prac nad Strategią Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, który rozpoczęto w lipcu 2014 r. a zakończono w marcu 2015 r., koordynował zespół Wrocławskiej Agencji Rozwoju Regionalnego pod kierownictwem naukowym prof. Janusza Zaleskiego. Proces sporządzania strategii był wspólną pracą licznego grona przedstawicieli samorządu oraz pracowników Wrocławskiej Agencji Rozwoju Regionalnego. Charakterystyczną cechą tego procesu była aktywna pomoc

ze strony Gminy w zbieraniu danych, uczestnictwo w interpretacji tych danych i sporządzeniu diagnozy stanu Gminy.

Na początku zostało przeprowadzone spotkanie z przedstawicielami Gminy, w trakcie, którego szczegółowo omówiono proces sporządzania diagnozy stanu Gminy oraz przedstawiono zakres niezbędnych informacji do opracowania Raportu. Zbieraniu danych poświęcono kilka następujących tygodni.

Zgromadzone zostały szczegółowe dane o wszystkich aspektach funkcjonowania Gminy. Powstała diagnoza pokazała trendy rozwojowe i stała się podstawą do obiektywnej, opartej na faktach, oceny możliwości dalszego rozwoju Gminy.

Prace nad dokumentem Strategii opierały się o wykorzystanie szeregu metod prac analitycznych, eksperckich i partycypacyjnych, spośród których wymienić należy: analizę danych zastanych; analizy strategiczne (analiza SWOT); spotkania warsztatowe oraz na zakończenie procesu; spotkania konsultacyjne z mieszkańcami Gminy.

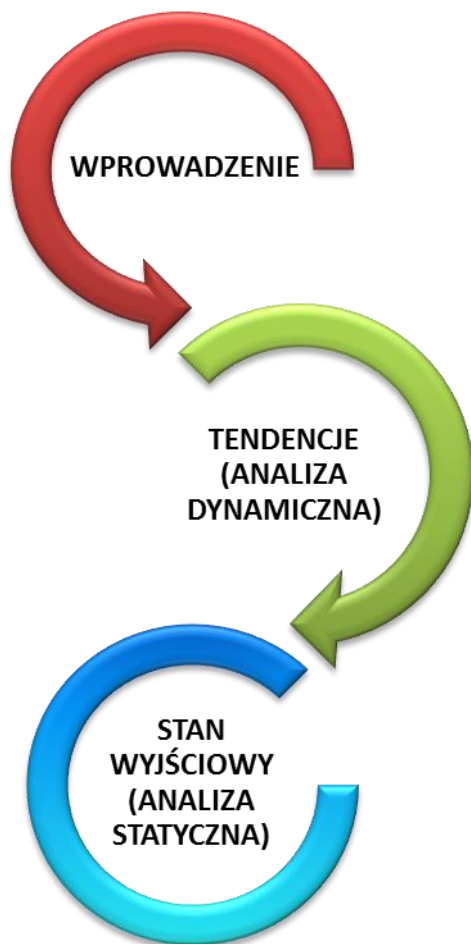
W wyniku konsultacji społecznych wprowadzono do zapisów Strategii uzupełnienia w zakresie polityki społecznej oraz uwypuklono rolę rzeki Odry, jako ważnego czynnika rozwoju turystyki w Gminie.

Synteza diagnozy stanu istniejącego

Część diagnostyczna stanowi istotny element dokumentu, który pozwala na poznanie obecnej sytuacji społeczno - gospodarczej gminy oraz jej potencjałów rozwojowych, jak również potrzeb i problemów społeczno - gospodarczych. Co więcej, to dzięki części diagnostycznej możliwe jest prawidłowe i trafne sformułowanie celów strategicznych i operacyjnych odpowiadających zidentyfikowanym wyzwaniom, potrzebom i problemom. Kompletna diagnoza społeczno-gospodarcza gminy stanowi Załącznik nr 1 do Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, natomiast w dokumencie przedstawiono diagnozę stanu istniejącego w formie syntetycznej, której schemat zaprezentowano na Rysunku 1.

Rysunek 1 Schemat diagnozy stanu istniejącego

W tej części przedstawiono podstawowe dane i informacje charakteryzujące wewnętrzną strukturę gminy Wołów, w tym m. in. jej położenie geograficzne, podział administracyjny, liczbę mieszkańców i powierzchnię.

Rozdział ten pokazuje dotychczasową ścieżkę rozwoju gminy Wołów (od roku 1995). Punktem wyjściowym w ramach tej części jest przedstawienie dynamiki zmian w obszarze demografii (główny czynnik rozwoju) i rynku pracy (będącego podstawą zaspokajania potrzeb mieszkańców). W dalszej kolejności przedstawiono dane dotyczące gospodarki oraz charakteryzujące jakość życia mieszkańców gminy Wołów, w tym m. in. dotyczące mieszkalnictwa, czy dostępu do infrastruktury. Podsumowaniem tej części jest mapa z rankingiem gmin przedstawiająca strukturę przestrzenną województwa dolnośląskiego w ujęciu dynamicznym.

Ostatnia część diagnozy przedstawia obraz gminy bezpośrednio przed realizacją zaktualizowanej Strategii. Przedstawiono tutaj aktualne dane statystyczne (analiza statyczna) w podziale na gminy województwa dolnośląskiego. Wskazano także obszary będące potencjalnymi biegunami wzrostu lub obszarami problemowymi gminy, które nie zostały przywołane w dwóch pierwszych częściach. Podsumowaniem tej części jest mapa z rankingiem gmin przedstawiająca strukturę przestrzenną województwa dolnośląskiego w ujęciu statycznym.

Źródło: opracowanie własne.

Wprowadzenie

Gmina Wołów jest gminą miejsko-wiejską położoną w północnej części województwa dolnośląskiego (jedna ze 169 gmin w województwie).

Mapa 1 Położenie geograficzne powiatu wołowskiego i gminy Wołów w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie własne.

Mapa 2 Sieć osadnicza Gminy Wołów

Źródło: Program opieki nad zabytkami gminy Wołów, Załącznik do Uchwały Rady Gminy Wołów w z dnia 25 stycznia 2007 r.

Gmina leży w odległości około 40 km na północny zachód od stolicy regionu Dolnego Śląska – miasta Wrocławia, w zakolu Odry, która jest południową i zachodnią granicą administracyjną gminy. Gmina ma charakter przemysłowo-usługowo-rolniczy z dobrze rozwiniętym sektorem leśnym. Jej powierzchnia całkowita wynosi 331 km², z czego miasto Wołów zajmuje 19 km². Łącznie graniczy ona z ośmioma gminami, w tym z gminami Wiąsko oraz Brzeg Dolny (powiat wołowski), z gminami Środa Śląska i Malczyce (powiat średzki), gminami Oborniki Śląskie i Prusice (powiat trzebnicki), gminą Prochowice (powiat legnicki) oraz gminą Ścinawa (powiat lubiński).

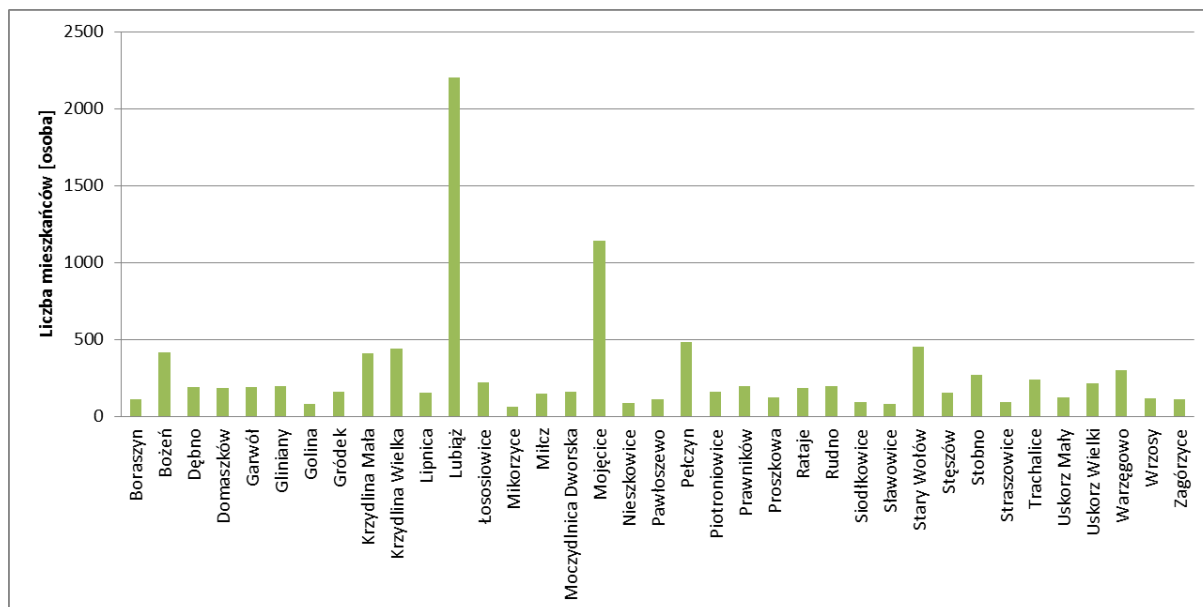
Sieć osadniczą gminy Wołów tworzą: miasto Wołów oraz 41 wsi (w tym 37 sołectkich) i 6 przysiółków: Boraszyn, Bożeń, Dębno, Domaszków, Garwół, Gliniany, Golina, Gródek, Krzydłina Mała, Krzydłina Wielka, Lipnica, Lubiąż, Łazarzowice, Łososiowice, Mikorzyce, Miłcz,

Moczydlina Dworska + Kłopotówka, Mojęcice + Kąty, Nieszkowice, Pawłoszewo, Pełczyn, Pierusza, Piotroniowice, Prawików, Proszkowa, Rataje, Rudno, Siodłkowice, Straszowice + Żychlin, Stawowice, Smarków, Stary Wołów, Stęszów, Stobno + Biskupice, Straża, Tarchalice

Uskorz Mały, Uskorz Wielki, Warzęgowo, Wodnica, Wróblewo, Wrzosey + Kretowice, Zagórzycy¹.

Wykres 1 Liczba mieszkańców sołectw gminy Wołów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z <http://test12.Wolow.pl>.

Według danych GUS w 2013r. gminę zamieszkiwało 22 939 osób, z czego 12 646 stanowili mieszkańcy miasta Wołów. Miasto Wołów jest głównym ośrodkiem edukacyjnym w gminie, będąc zarazem centrum szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (średniego). W przypadku ostatniego szczebla edukacyjnego świadczy także usługi dla pozostałych gmin powiatu wołowskiego. Prawie 75% pracujących (3 093 osób) stanowili mieszkańcy miasta Wołów, co powoduje, że miasto jest również głównym ośrodkiem pracy dla mieszkańców gminy. Do największych sołectw pod względem liczby mieszkańców (Wykres 1) zaliczyć można Lubiąż (2 203) i Mojęcice (1 141). Wśród najmniejszych wyróżnia się sołectwo Mikorzyce (62), Golina (78) i Sławowice (83 osoby).

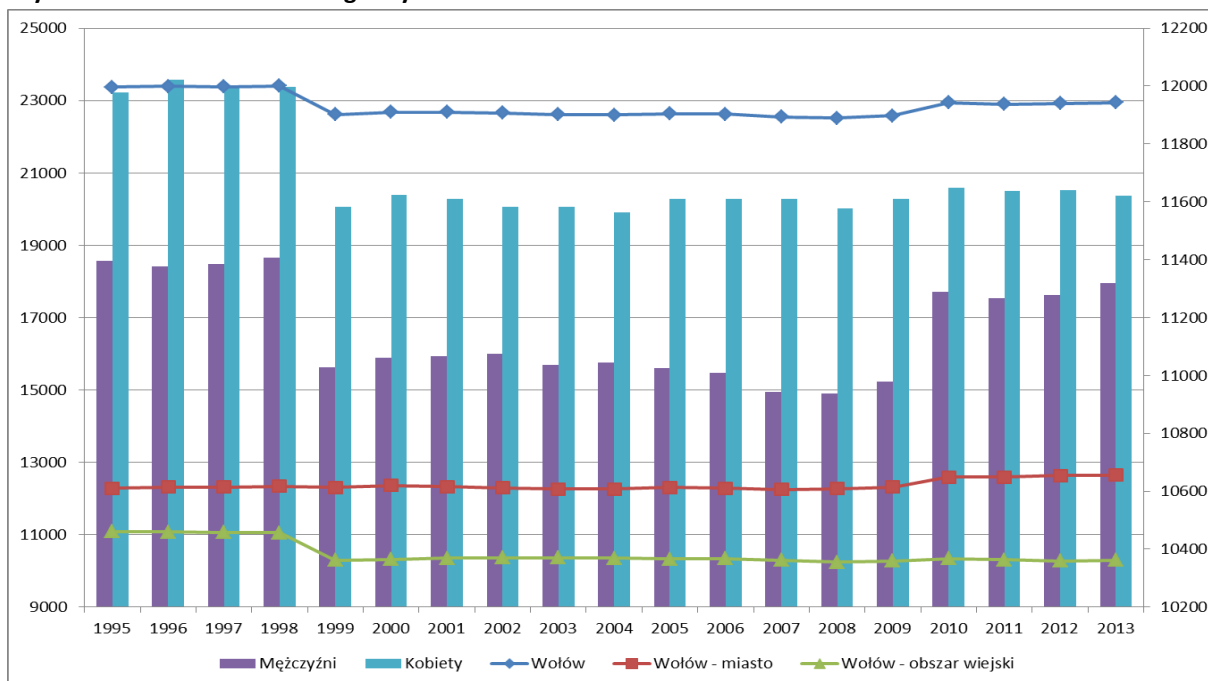
¹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołów na lata 2008 – 2015, Wołów 2008.

Dotychczasowa ścieżka rozwoju gminy (analiza dynamiczna)

Głównym beneficjentem i podstawą rozwoju gminy jest kapitał ludzki. Prosta ekstrapolacja obecnych tendencji wskazuje, że region dolnośląski może się teoretycznie wyludnić do końca stulecia². Najistotniejszymi problemami w obszarze demografii są **intensywnie postępujące zjawisko starzenia się społeczności oraz znacząca skala wyjazdów mieszkańców na stałe (tendencje ogólnokrajowe)**, które powodują niekorzystne zmiany w strukturze ludności wg wieku. Obserwując zmiany w okresie ostatnich czterech lat (2010-2013) należy zauważyć, że **sytuacja demograficzna w gminie Wołów wygląda znacznie korzystniej niż w przypadku powiatu wołowskiego, czy województwa dolnośląskiego.**

Wykres 2 Liczba mieszkańców gminy Wołów w latach 1995 - 2013

*liczba ludności po lewej stronie wykresu dotyczy danych dla gminy Wołów, miasta Wołowa oraz gminnych terenów wiejskich; liczba ludności po prawej stronie dotyczy danych w podziale na liczbę mężczyzn i kobiet.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

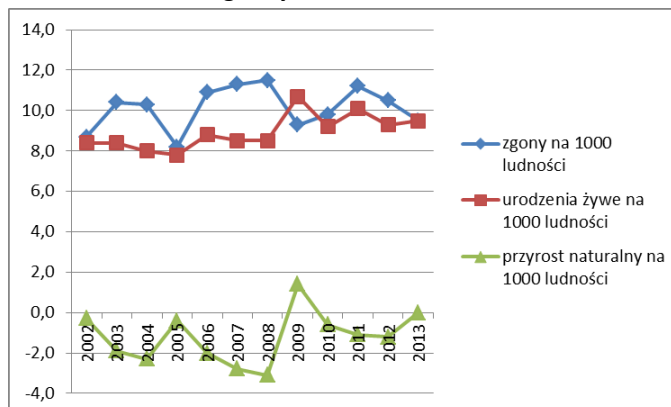
W latach 1998 – 1999 liczba mieszkańców gminy uległa zauważalnej zmianie, co wynikało ze spadku liczby mieszkańców terenów wiejskich, zarówno kobiet, jak i mężczyzn (z 11058 w 1998 oraz 10299 w roku 1999). Z kolei w latach 2009 – 2010 nastąpił nieznaczny wzrost spowodowany napływem ludności do miasta Wołowa, głównie mężczyzn (12 313 w roku 2009 oraz 12 595 w 2010). Przypuszcza się, że **wzrost liczby mieszkańców w latach 2009 - 2010 związany był w dużej mierze z powstaniem zakładu firmy Alco Electronics, w której**

² Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 – projekt ekspercki, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław, sierpień 2012.

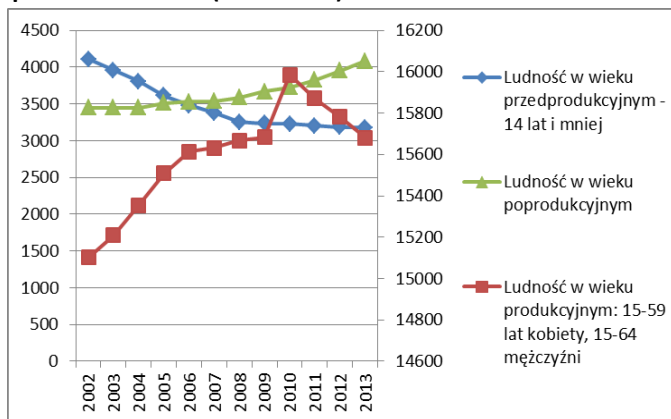
zatrudnienie znalazło około 500 osób, w tym również z Wrocławia. Wzrost ten mógł być także spowodowany ciągłym wzrostem Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego i natężeniem procesów suburbanizacyjnych, jak również zapotrzebowaniem na tereny mieszkaniowe w pobliżu ważnych ciągów komunikacyjnych, warunkujących dogodne połączenie z Wrocławiem i obszarem LGOM. Odzwierciedleniem tego jest również najwyższy w badanym okresie przyrost naturalny na 1000 mieszkańców gminy (w 2009 roku wynosił on 1,4). **Struktura ludności wg płci w gminie Wołów odzwierciedla strukturę ludności typu regresywnego.** Jest to spowodowane stosunkowo dużą liczbą ludności w wieku 20-30 oraz 45-60 lat. Wskaźniki liczby zgonów i urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w gminie Wołów w badanym okresie wykazywały się dużą zmiennością i oscylowały w granicach 7,7 i 11,5 (Wykres 3). Szczególnym był rok 2009, kiedy to wskaźnik liczby urodzeń żywych przewyższył liczbę zgonów (10,7 do 9,3). W tym samym roku przyrost naturalny, który stanowi podstawową miarę reprodukcji pozwalającą ocenić tempo wzrostu ludności, osiągnął maksymalną wartość w badanym okresie (1,4). W 2013 roku przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w gminie wynosił 0,0. **W całym badanym okresie widoczny jest ciągły spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-14 lat), z 4 108 osób w roku**

Wykres 3 Urodzenia żywe, zgony oraz przyrost naturalny na 1000 mieszkańców gminy Wołów w latach 2002 - 2013

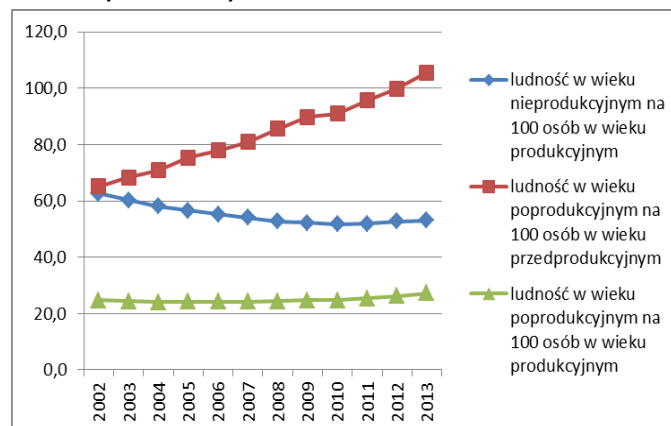
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 4 Mieszkańcy gminy Wołów wg ekonomicznego podziału ludności (2002-2013)

*podziałka po prawej stronie odnosi się do ludności w wieku produkcyjnym. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 5 Wskaźnik obciążenia demograficznego dla gminy Wołów (2002-2013)

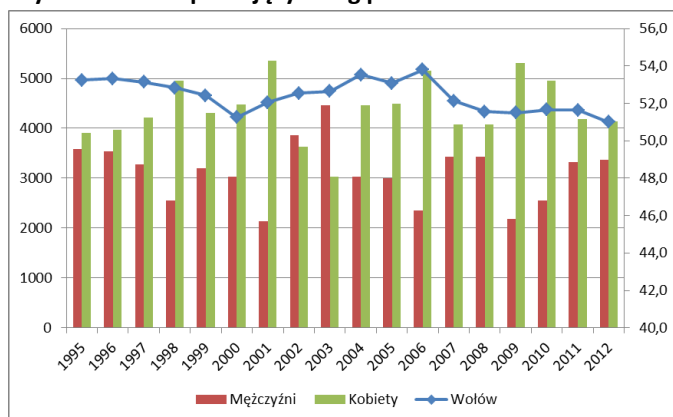

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

1995 do 3 177 w roku 2013 (spadek o prawie 23%). Tym samym wzrosła liczba ludności

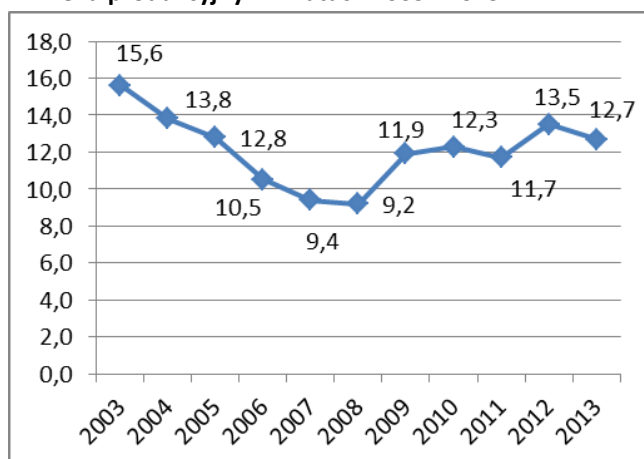
Wykres 6 Liczba pracujących wg płci w latach 1995 - 2012

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy danych ogółem dla gminy Wołów, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych w podziale na płeć.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 7 Udział osób bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym w latach 2003 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

pracę i zamieszkujących gminę Wołów jest znacznie wyższa. Spowodowane może być to tym, że pewna część mieszkańców gminy pracuje w obrębie miasta Wrocławia.

Istotnym problemem w gminie jest również zauważalny w ostatnich latach wzrost liczby osób bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym. W 2008 roku udział osób bezrobotnych w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym wynosił jedynie 9,2%. W 2013 roku wynosił już 12,7%. Pomimo nieznacznego spadku wartości tego wskaźnika w porównaniu z rokiem poprzednim (w 2012 roku – 13,5%) wartość ta nadal jest relatywnie wysoka. W podziale wg płci udział kobiet bezrobotnych wśród kobiet w wieku produkcyjnym był większy niż w przypadku mężczyzn (13,6% wobec 12,0%).

w wieku poprodukcyjnym z 3 449 osób w roku 1995 do 4 082 w roku 2013 (wzrost o ponad 18%). W przypadku liczby osób w wieku produkcyjnym do roku 2010 notowano stały wzrost do 15 985 mieszkańców. Od 2010 do 2013 liczba osób w wieku produkcyjnym spadła do 15 680 osób. Zmiany te odzwierciedlają się w wielkości wskaźnika obciążenia demograficznego (Wykres 5).

Z powyższej analizy wynika, że **coraz mniejsza liczba osób ma dostęp do zdobywania dochodów z pracy.**

Z całkowitej liczby mieszkańców gminy nieco ponad 68% stanowi ludność w wieku produkcyjnym (niecałe 14% w wieku przedprodukcyjnym oraz niecałe 18% w wieku poprodukcyjnym). Liczba pracujących osób w gminie Wołów w 2012 roku wyniosła 4 127. W latach 2000-2006 obserwuje się trend wzrostowy liczby osób pracujących (5 136 osób w 2006 roku). **Od 2007 roku (podobnie jak w latach 1995-2000) widoczny jest stały spadek liczby osób pracujących** (Wykres 6). Istnieje duże prawdopodobieństwo, że liczba osób mających

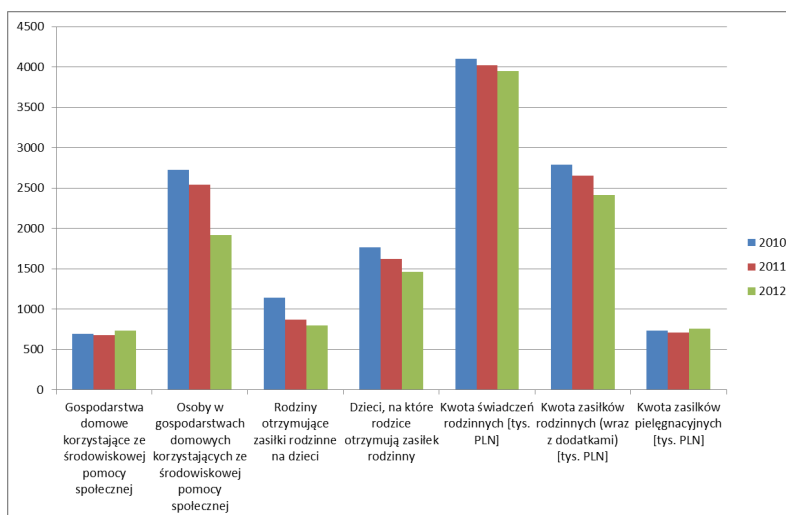
Rolę głównego ośrodka pomocy społecznej dla osób w trudnej sytuacji życiowej pełni Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą w Wołowie. W 2012 roku wydatki poniesione przez gminę Wołów na pomoc społeczną, jak i pozostałe zadania w zakresie polityki

społecznej, wyniosły w sumie 9 719,8 tys. zł.³ Władze gminy sukcesywnie zwiększając nakłady na pomoc społeczną dość wysoko w skali priorytetowej traktują ten obszar działań. Warto zwrócić również uwagę na to, iż ostatecznie zwiększone nakłady finansowe, i co za tym idzie

negatywne echo - jakim jest ujemny bilans finansowy, przyczyniły się do

sukcesywnego **spadku udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej z ogółu ludności gminy** (jeśli założymy, że spadek korzystających z pomocy społecznej nie jest wynikiem niedoinformowania potrzebujących lub nie jest spowodowany jakimkolwiek innym czynnikiem).

Wykres 8 Podstawowe dane z zakresu pomocy społecznej w gminie Wołów w latach 2010-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

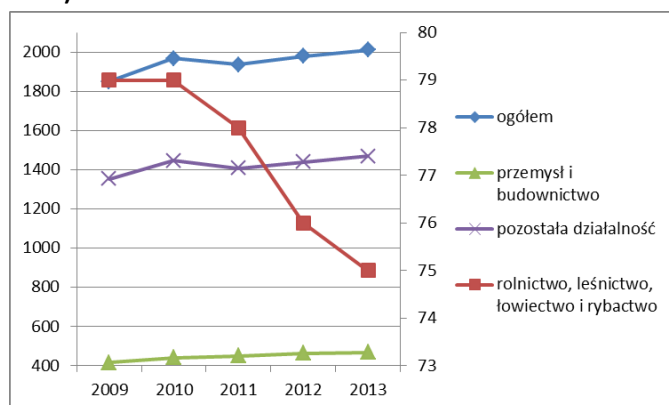
³ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.

Procentowy udział osób korzystających z pomocy społecznej kształtował się w latach 2010-2012 następująco: 11,9 %, 11,1 %, 8,4 %⁴.

Z różnych form pomocy skorzystało w 2012 roku około 735 gospodarstw domowych, 1 919 osób (o 623 osoby mniej niż w roku poprzednim, o ponad 40% mniej osób niż w roku 2008).

Wykres 9 Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Wołów ze względu na rodzaj prowadzonej działalności (2009-2013)

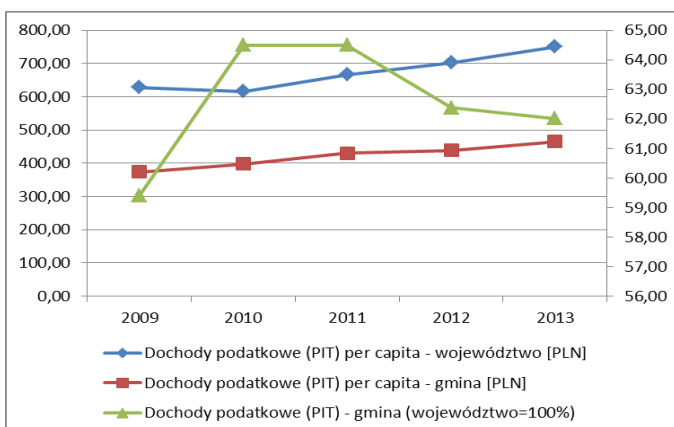

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy danych ogółem, dla przemysłu i budownictwa oraz dla pozostałej działalności, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych dla rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

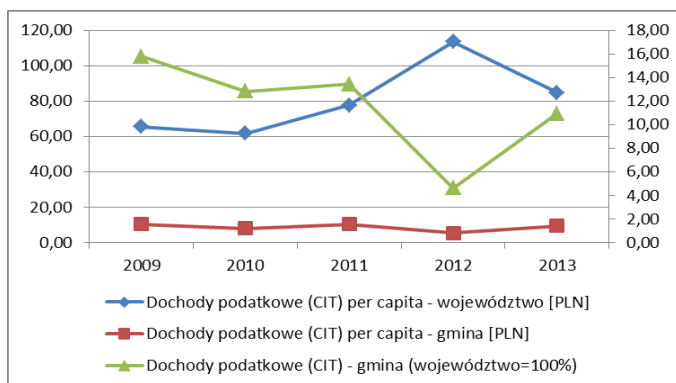
Zmiany demograficzne oraz niekorzystna sytuacja na rynku pracy w sposób znaczący determinują rozwój gospodarczy danego regionu. W przypadku gminy Wołów można zauważyć, że **pomimo rosnącej liczby osób bezrobotnych, a tym samym malejącej liczby osób pracujących, rośnie liczba podmiotów gospodarki narodowej.**

Analiza dostępnych danych dla lat 2009-2013 wskazuje na wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej z 1849 do 2012, głównie firm z obszaru usług, (Wykres 9).

Wykres 10 Dochody podatkowe od osób fizycznych i prawnych PIT i CIT w gminie Wołów i województwie dolnośląskim w latach 2009 - 2013

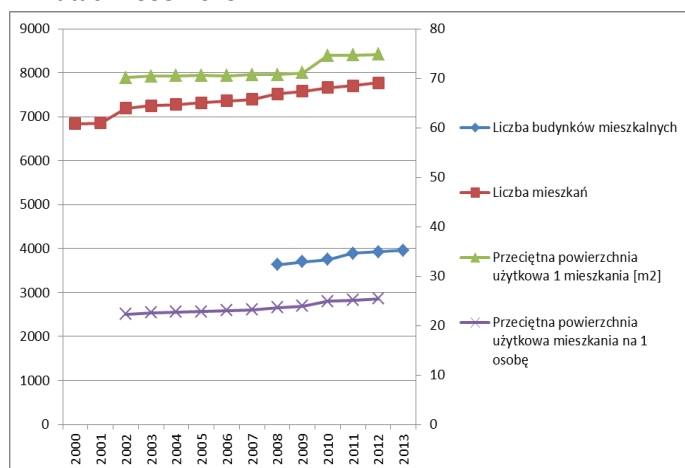

⁴ *ibid.*

*podziałka po lewej stronie wykresów dotyczy wartości per capita, natomiast podziałka po prawej stronie wykresów dotyczy danych procentowych.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wykres 11 Charakterystyka zasobów mieszkaniowych gminy w latach 1995-2013

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy liczby budynków mieszkalnych i mieszkań, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych charakteryzujących przeciętną powierzchnię mieszkań.
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zdecydowana większość zakładów produkcyjnych, prywatnych firm, instytucji biznesowych, w tym banków ulokowanych jest w mieście Wołów. W gminie dominują mikro i małe przedsiębiorstwa, stąd największy przyrost podmiotów gospodarczych notuje się w drobnych zakładach jednoosobowych lub zatrudniających kilku pracowników, a dotyczy to branż: ogólnobudowlanych, instalatorskich, mechaniki i blacharstwa samochodowego, ślusarstwa, stolarstwa oraz wszelkich usług w zakresie: naprawy i montażu sprzętu artykułów gospodarstwa domowego i radiowo-telewizyjnych. W 2009 roku firmy zatrudniające do 9 pracowników stanowiły 95,4%, w 2013 roku nastąpił nieznaczny wzrost tej zmiennej do 95,5%. **Głównymi problemami związanymi z rozwojem przedsiębiorczości jest brak wiodącej branży wśród przedsiębiorców, brak wykwalifikowanej**

kadry pracowników, mała liczba inwestorów zewnętrznych i ograniczona, choć sukcesywnie zwiększająca się liczba terenów pod inwestycje.

Miarą rozwoju gospodarczego, poziomu życia i dobrobytu społecznego mogą być wskaźniki makroekonomiczne dotyczące poziomów dochodów podatkowych od osób fizycznych i prawnych (PIT i CIT). Poziom dochodów

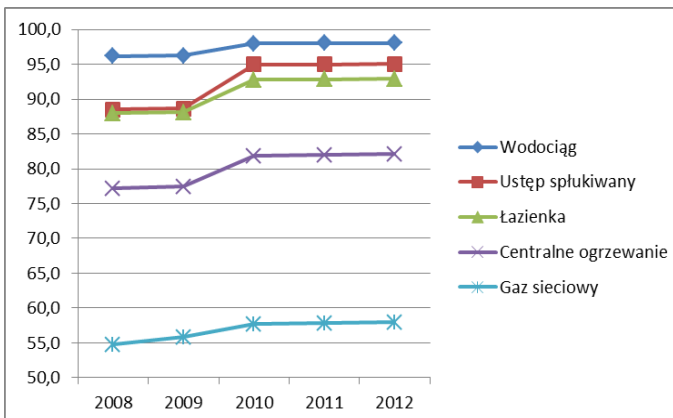

z podatku od osób fizycznych w gminie stanowił w 2013 roku 62% średniej dla województwa dolnośląskiego. W przypadku dochodów podatkowych od osób prawnych (CIT) wartości dla gminy w odniesieniu do wartości średnich dla województwa są o wiele mniejsze (w 2013 roku wyniosły 10,9% średnich dochodów podatkowych CIT dla województwa). W ostatnich dwóch latach widoczny jest nieznaczny wzrost wartości per capita w gminie oraz znaczący spadek tych wartości dla województwa.

Do głównych czynników, które przyczyniają się do poprawy życia mieszkańców można zaliczyć rozwój mieszkalnictwa oraz dostęp do infrastruktury i usług. **Kwestia mieszkaniowa Gminy Wołów względem innych gmin dolnośląskich odznacza się przeciętnym standardem, słabym wyposażeniem i stosunkowo niewielką powierzchnią mieszkań**, jednak bazując na danych Głównego Urzędu Statystycznego w perspektywie lat 2008-2012 nie sposób nie odnotować wymiernych elementów poprawy kluczowych wskaźników przekładających się na sukcesywnie poprawiającą się sytuację w gminnym mieszkalnictwie (Wykres 11 i 12). Na złożoność problematyki mieszkaniowej w znaczącym stopniu wpływa dość charakterystyczny dla gminy problem związany z uwarunkowaniami historycznymi, które wpłynęły na wieloletnie zaniedbania w kwestii kompleksowych rewitalizacji, czy renowacji budynków należących do gminy. Uwagę należy zwrócić również na liczne bariery architektoniczne występujące na terenie gminy, które utrudniają, a bardzo często uniemożliwiają, korzystanie z gminnych zasobów mieszkaniowych przez osoby niepełnosprawne oraz osoby w podeszłym wieku.

Podsumowaniem tej części diagnozy stanu istniejącego jest poniższa mapa (Mapa 3) przedstawiająca ranking gmin województwa w ujęciu dynamicznym (od pierwszego do ostatniego dostępnego roku, tzn. 1995 - 2013). Pokazuje ona strukturę przestrzenną gospodarki gmin regionu, ale przede wszystkim pozwala wskazać gminy pełniące funkcję swoistych biegunów wzrostu Dolnego Śląska. W tworzeniu mapy posłużono się następującymi kryteriami: 1) Zmiana liczby podmiotów REGON (2009/2013), 2) Zmiana liczby pracujących (2012/1995), 3) Suma sald migracji na pobyt stały (2013/1995) oraz 4) Zmiana liczby ludności (2013/1995). Przeprowadzona analiza danych pozwoliła wskazać główne bieguny wzrostu w województwie dolnośląskim. Należą do nich przede wszystkim jednostki terytorialne, które przynależą do Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego. Są to, więc m. Wrocław oraz duża część sąsiadujących gmin wchodzących w skład podregionu wrocławskiego, w tym m.in. gmina Wołów.

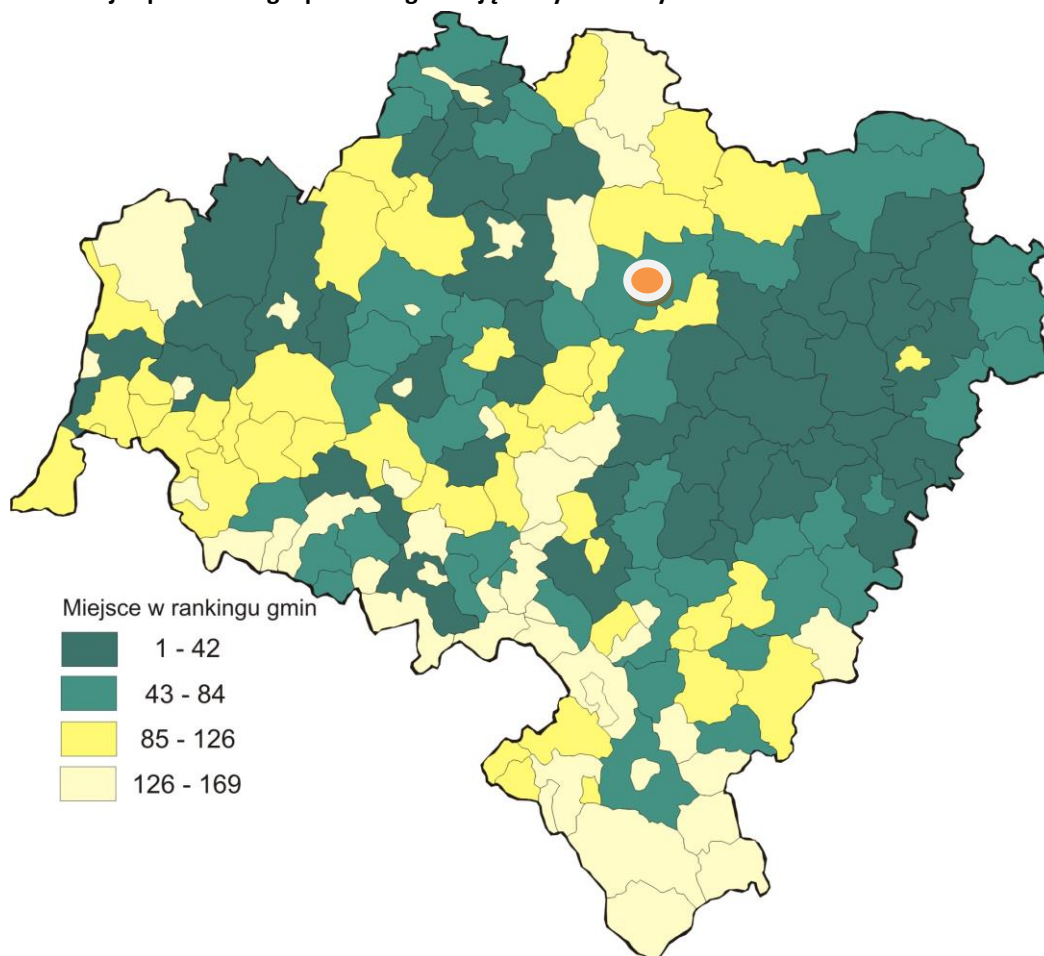
Wykres 12 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne (2008-2012)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Mapa 3 Mapa gmin województwa dolnośląskiego wg pozycji w rankingu gmin stworzonego w oparciu o wskaźniki rozwoju społeczno - gospodarczego w ujęciu dynamicznym

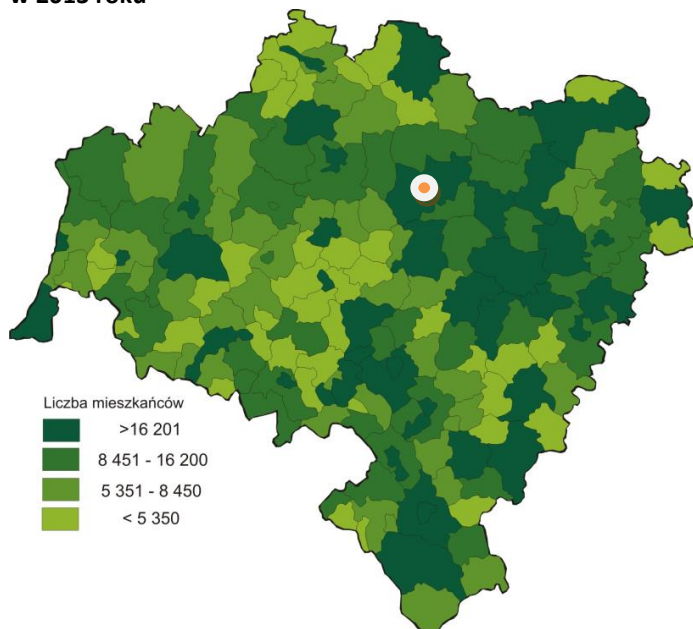

Źródło: opracowanie własne.

Jak widać na powyższej mapie Wrocławski Obszar Metropolitalny zajmuje wyraźnie większy obszar. Oprócz gmin położonych w najbliższym sąsiedztwie Wrocławia, obejmuje swym zasięgiem również gminy powiatu oleśnickiego, milickiego, trzebnickiego i wołowskiego (na północnym wschodzie) oraz gminy powiatu średzkiego, świdnickiego i strzelińskiego na południowym – zachodzie). Gmina Wołów w rankingu dynamicznym zajmuje już znacznie wyższą pozycję 52, co potwierdza dużą dynamikę zmian w ostatnich kilkunastu latach. Wypada tym samym najlepiej wśród pozostałych gmin powiatu wołowskiego. Znaczący wpływ na relatywnie wysoką pozycję gminy ma bliskość dwóch biegunów wzrostu – stolicy regionu (Wrocławia) oraz gmin powiatu lubińskiego i polkowickiego (LGOM).

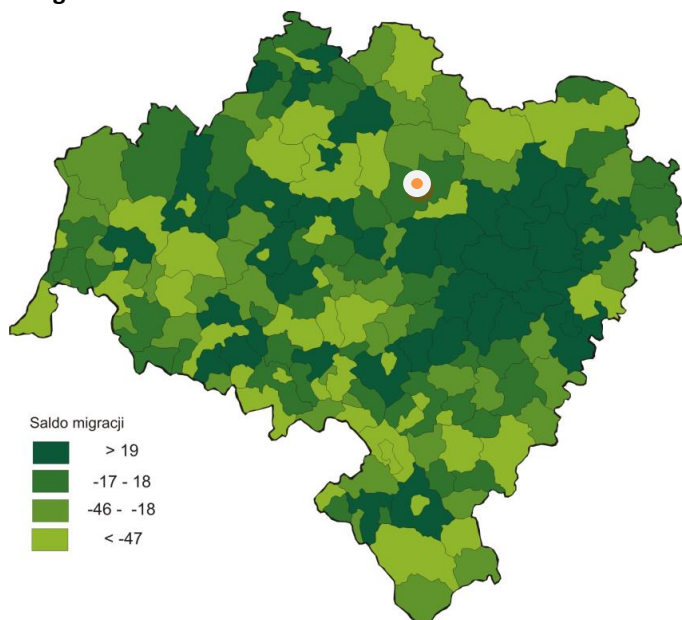
Stan wyjściowy (analiza statyczna)

Mapa 4 Stan ludności gmin województwa dolnośląskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne.

Mapa 5 Saldo migracji w gminach województwa dolnośląskiego w 2013 roku

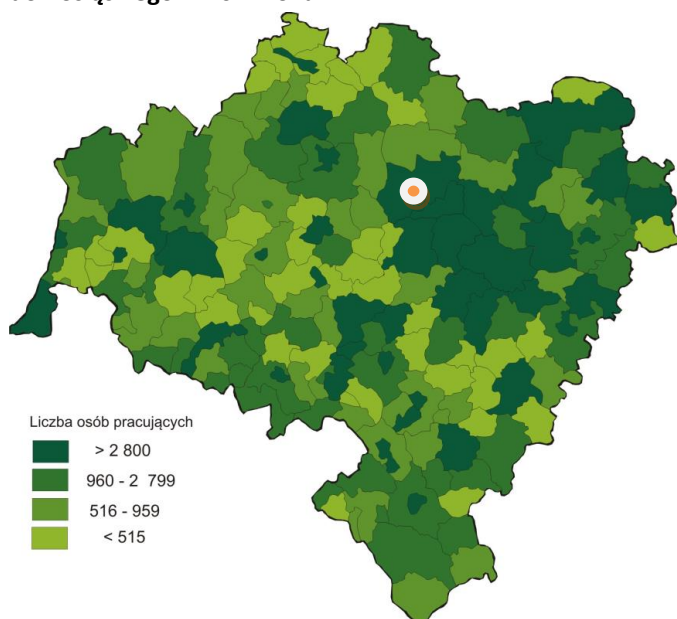
Źródło: opracowanie własne.

Gmina Wołów stanowi jedną z ludniejszych gmin na Dolnym Śląsku (25 miejsce na 169 gmin, 7 miejsce wśród gmin miejsko-wiejskich, posiada najwięcej mieszkańców wśród gmin powiatu wołowskiego). Według danych GUS w 2013 r. gminę zamieszkiwało 22 939 osób, z czego nieco ponad 55% to mieszkańcy miasta Wołów. Potwierdza to fakt, że **gmina Wołów posiada znaczący potencjał demograficzny**, który jest głównym beneficjentem i podstawą rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. W gminie w tym samym roku przyrost naturalny, będący miarą reprodukcji pozwalającą ocenić tempo wzrostu ludności, był zerowy. Jednak biorąc pod uwagę ogólnokrajowe tendencje, jest to i tak wynik znacznie lepszy niż w przypadku pozostałych gmin (średnia dla województwa dolnośląskiego wynosi -1,6). Na zmiany liczby ludności, poza przyrostem naturalnym, mają również wpływ migracje wewnętrzne i zewnętrzne. W 2013 roku saldo migracji dla gminy Wołów było (podobnie jak w 2011 roku) ujemne i wynosiło -9. Oznacza to, że więcej ludności emigruje z gminy, niż do niej imigruje. Należy jednak zaznaczyć, że jest to głównie wynik migracji wewnętrznych. Duża część

osób, szczególnie młodych, chcąc kontynuować naukę wybiera Wrocław, jako ośrodek zapewniający edukację na poziomie wyższym. Wymywanie ludności wynika również z przyciągania przez Wrocław i obszar LGOM (powiat wrocławski i polkowicki oraz miasto Wrocław odznaczały się najniższymi wartościami stopy bezrobocia w 2013 r., odpowiednio 5,3%, 8,9%

Mapa 6 Liczba osób pracujących w gminach województwa dolnośląskiego w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne.

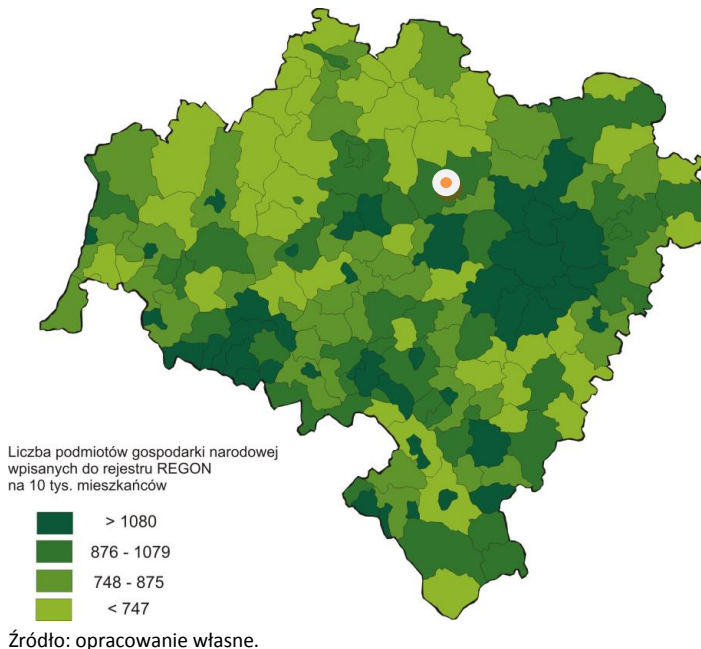
kobiety stanowiły 51%. Pod względem liczby osób pracujących ze względu na rodzaj działalności największa liczba osób pracuje w działalności finansowej i ubezpieczeniowej, obsłudze rynku nieruchomości oraz pozostałych usługach (2 322 osób pracujących), a następnie w przemyśle i budownictwie (1 179 osób). Pozostałe 626 osób pracuje w rolnictwie, handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji.

oraz 5,6%). Generalnie sytuacja gminy odzwierciedla tendencję panującą w całym powiecie wrocławskim, gdzie gminy również odznaczają się ujemnym saldem migracji.

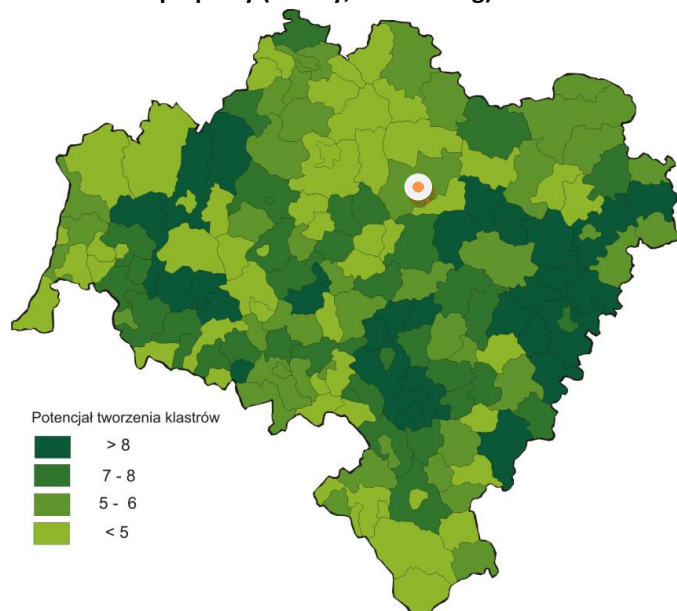
Pomimo widocznego spadku liczby osób pracujących w ostatnich latach (Wykres 6), który wynikać może z faktu, że coraz większa liczba mieszkańców gminy znajduje pracę w obrębie miasta Wrocławia, sytuacja gminy jest bardzo korzystna. Zajmuje ona 30 miejsce wśród wszystkich gmin województwa dolnośląskiego, a 10 miejsce wśród gmin miejsko-wiejskich. Liczba pracujących osób w gminie Wołów w 2012 roku wyniosła 4 127, z czego

W przypadku podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku występuje widoczna ich koncentracja w głównych ośrodkach miejskich. Wyjątkiem jest tutaj miasto Wrocław i Jelenia Góra, gdzie duże nasycenie podmiotami gospodarczymi widoczne jest również w przypadku gmin znajdujących się w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Pomimo korzystnych zmian w tym obszarze (stały wzrost liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach) **sytuacja gminy Wołów**

Mapa 7 Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w gminach województwa dolnośląskiego w 2013 roku

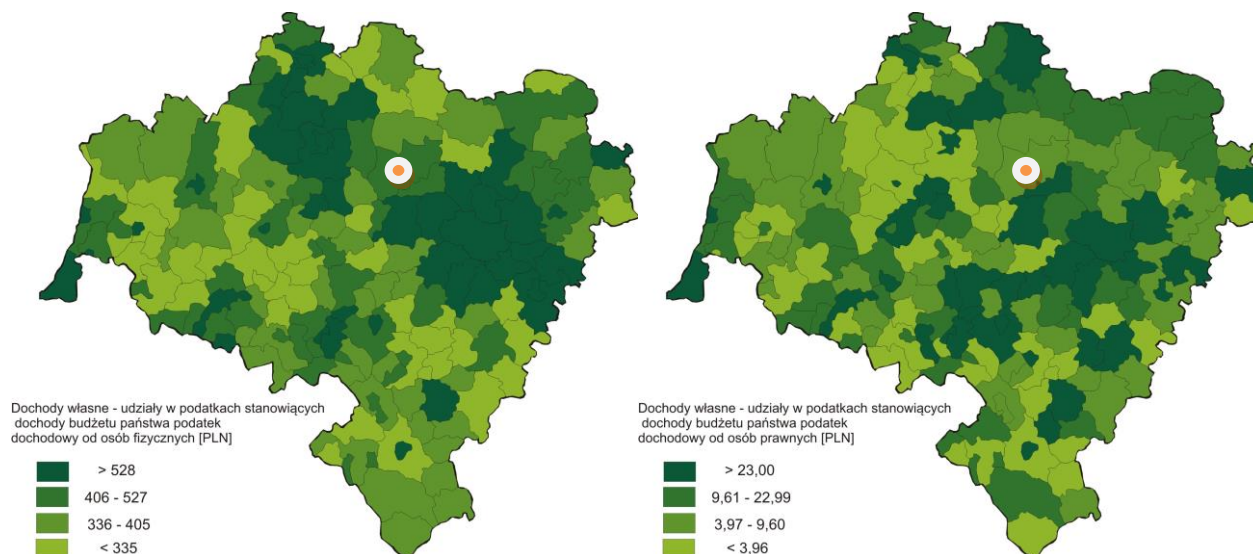

Mapa 7 Potencjał gmin województwa dolnośląskiego do tworzenia współpracy (klastry, networking) w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne.

Mapa 8 Dochody podatkowe od osób fizycznych i prywatnych (PIT i CIT) w gminach województwa dolnośląskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne.

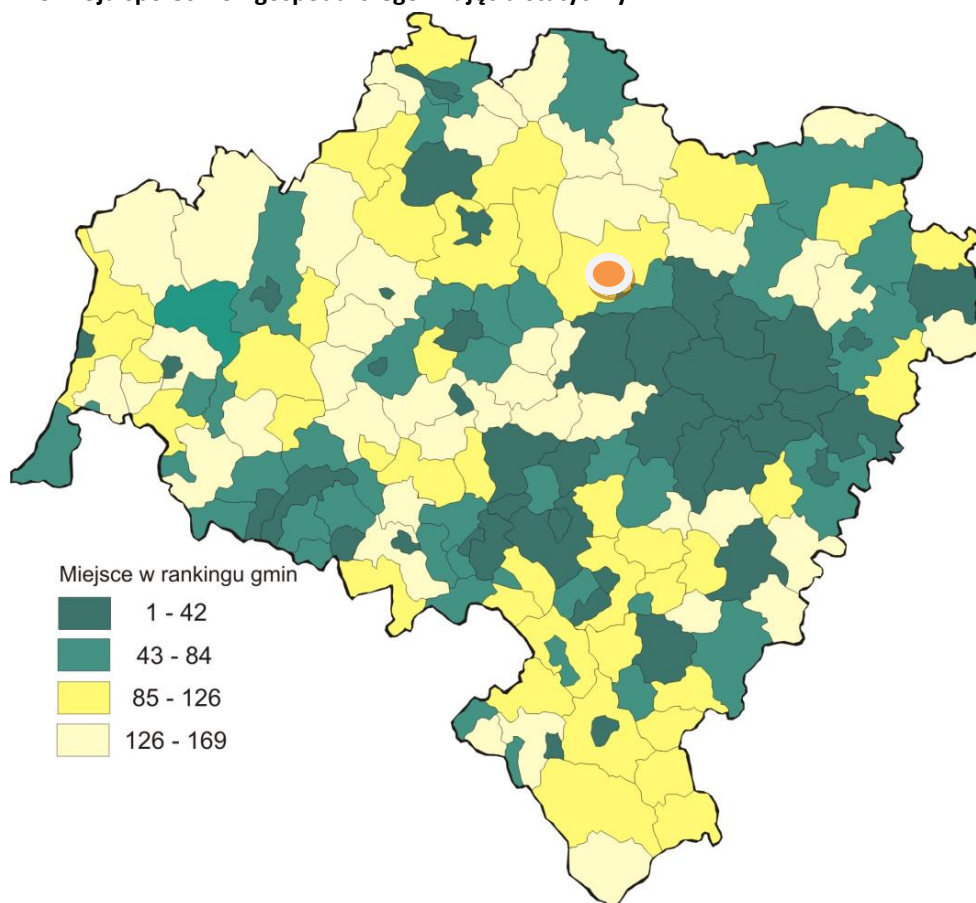
na tle pozostałych gmin regionu wygląda przeciętnie. W 2013 roku w gminie wpisanych do rejestru REGON było 2012 podmiotów gospodarki narodowej (114 należących do sektora publicznego), z czego jedynie 20 firm to spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego. W tym samym roku nowo zarejestrowanych firm było łącznie 181, z czego 180 stanowiły podmioty sektora prywatnego. Wśród nowo zarejestrowanych podmiotów nie było żadnej spółki handlowej z udziałem kapitału zagranicznego.

Kluczowe znaczenie w rozwoju gospodarczym gminy mają firmy z sektora przemysłowego. Na mapie 8 przedstawiono potencjał firm przemysłowych (Sekcja C) z poszczególnych gmin do tworzenia współpracy gospodarczej (klastry, *networking*)⁵. W przypadku gminy Wołów potencjał ten jest znacznie mniejszy niż w przypadku gmin powiatu wrocławskiego, oławskiego, strzeńskiego, świdnickiego, dzierzoniowskiego, czy bolesławieckiego (gmina Wołów pod tym względem znalazła się w 3 grupie gmin). Jednak należy zauważyć, że sytuacja w tym zakresie w najbliższych latach może ulec polepszeniu, ze względu na stale rosnący udział firm z sektora przemysłowego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w gminie. Jako aproksymacja dochodów ludności, a przez to chłonności rynku zbadano strukturę przestrzenną dochodów z podatku PIT i CIT. W przypadku pierwszego wskaźnika gmina Wołów zajmowała w 2013 roku 70 pozycję wśród dolnośląskich gmin, znajdując się pomiędzy dwoma obszarami będącymi biegunami wzrostu (Wrocław wraz z sąsiadującymi gminami oraz obszar LGOM). W przypadku dochodów z podatku najwięcej płacą wielkie firmy przemysłowe, przede wszystkim z obszaru górnictwa (LGOM) oraz duże przedsiębiorstwa zlokalizowane wokół Wrocławia. Sytuacja gminy wygląda tutaj nieco słabiej (pozycja 114) w porównaniu z dochodami z podatku od osób fizycznych, co może świadczyć o słabszej niż w innych częściach województwa, kondycji finansowej przedsiębiorstw.

⁵ Potencjał do tworzenia współpracy pomiędzy firmami przemysłowymi rozumiany jest jako znaczący udział firm przemysłowych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki na terenie danej gminy w stosunku do średniej dla kraju, który tworzy większe możliwości nawiązania kontaktów gospodarczych pomiędzy przedsiębiorstwami z badanego sektora.

Mapa 9 Mapa gmin województwa dolnośląskiego wg pozycji w rankingu gmin stworzonego w oparciu o wskaźniki rozwoju społeczno - gospodarczego w ujęciu statycznym

Źródło: opracowani własne.

Podsumowaniem analizy statycznej, podobnie jak w przypadku poprzedniego rozdziału, jest zbiorcza mapa (Mapa 9) z rankingiem gmin w ujęciu statycznym (dane dla roku 2012 i 2013) stworzona w oparciu o następujące kryteria: 1) Podatek od osób fizycznych per capita Polska, = 100 (2012) – jako aproksymacja dochodów ludności, a przez to chłonności rynku, 2) Podatek od osób prawnych per capita Polska=100 (2012), 3) Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. Polska=100 (2013) aproksymacja poziomu przedsiębiorczości, 4) Potencjał tworzenia klastrów (2013), 5) Gęstość zaludnienia (2013).

Wysokie miejsca rankingowe zajmują głównie gminy leżące w najbliższym sąsiedztwie Wrocławia oraz gminy powiatu lubińskiego i polkowickiego (LGOM), gminy zlokalizowane w okolicach Jeleniej Góry (w tym Stara Kamienica, Jeżów Sudecki, Podgórzyn, Janowice Wielkie), Świdnicy i Wałbrzycha (w tym Strzegom, Żarów, Świebodzice) oraz gmina Bolesławiec i Zgorzelec. Generalnie rzecz ujmując, **przeprowadzone badanie potwierdza występowanie dyktomii pomiędzy obszarami wzrostu wymienionymi powyżej, a resztą województwa dolnośląskiego**. Gmina Wołów w rankingu gmin zajmuje 97 pozycję wśród 169 gmin województwa, zajmując 2 pozycję wśród gmin powiatu wołowskiego.

Przedstawione i scharakteryzowane dotychczas obszary diagnostyczne (demografia, rynek pracy, czy gospodarka) stanowią podstawowe determinanty rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Nie dają one jednak pełnego obrazu gminy, pomijając część jej potencjałów i obszarów problemowych, do których z pewnością należy zaliczyć:

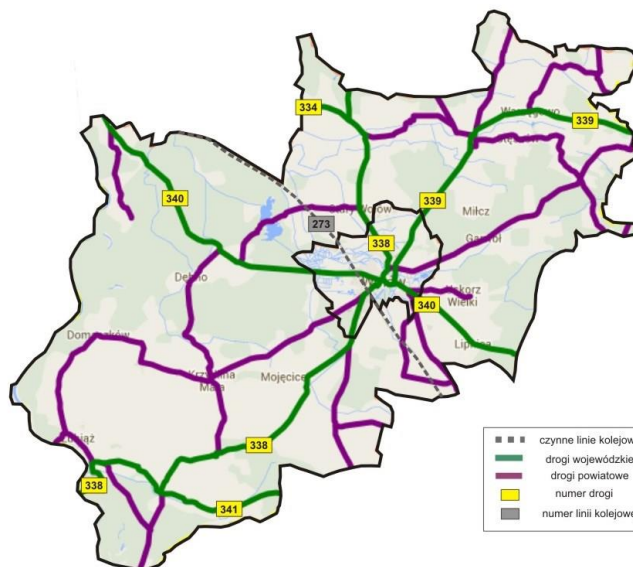
Układ komunikacyjny

W obrębie gminy Wołów krzyżują się mniej ważne w skali województwa i kraju szlaki komunikacji lądowej, nie przebiega przez nią żadna droga krajowa (autostrada, droga ekspresowa, droga główna ruchu przyspieszonego). Główne szlaki komunikacyjne na terenie gminy tworzą układ promienisty, a większość z nich skupia się w mieście Wołów. Należy jednak podkreślić, że gmina dysponuje stosunkowo dobrym połączeniem z autostradą A4 (44 km w kierunku miejscowości Jawor).

Środowisko przyrodnicze

Gmina Wołów wyróżnia się w skali powiatu i województwa pod względem powierzchni obszarów cennych przyrodniczo. Odznaczają się wysokimi walorami przyrodniczymi, dużym stopniem naturalności, bogactwem florystycznym i faunistycznym (głównie ptactwa) i należą do najcenniejszych fragmentów śląskiej przyrody. W jej granicach znajduje się wiele naturalnych zbiorników wodnych, śródpolnych i śródleśnych oczek wodnych, kęp drzew i krzewów, bagien, torfowisk, starorzeczy, czy dużych zwartych kompleksów lasów (ponad 40,5% powierzchni gminy to lasy). W 2013 roku 19,2% powierzchni gminy zajmowały obszary prawnie chronione (6 366,3 ha)⁶.

Mapa 10 Główne drogi wojewódzkie i powiatowe oraz czynne linie kolejowe w gminie Wołów

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Zarządu Dróg Powiatowych w Wołowie.

Mapa 11 Szlaki turystyczne w gminie Wołów

⁶ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, <http://www.stat.gov.pl>.

Działalność rolnicza

Pomimo niekorzystnych warunków glebowych (mała powierzchnia gleb bardzo dobrych i dobrych klas I-III) sytuacja na rynku pracy powoduje, że rolnictwo w dalszym ciągu odgrywa znaczącą rolę w gospodarce gminy, szczególnie na północnych i wschodnich obrzeżach gminy (pomimo trendu regresyjnego w przypadku liczby podmiotów gospodarki narodowej należących do tego sektora). W gminie dominują małe gospodarstwa, ale jedynie niewielki odsetek gospodarstw produkuje na własne potrzeby. Duże gospodarstwa rolne występują w m.in. w następujących miejscowościach: Mojeńcice, Krzydlina Mała, Krzydlina Wielka, Pełczyn, Bożeń.

Źródło: <http://www.wolow.pl/szlaki-turystyczne/>

Turystyka

Gmina Wołów, głównie ze względu na duże zróżnicowanie krajobrazowe, bliskość Wrocławia, jak również ze względu na bogactwo środowiska przyrodniczego, odznacza się ponadprzeciętnymi walorami turystyczno-rekreacyjnymi⁷. Jednak ze względu na warunki wewnętrzne turystyka nie może być traktowana jako gałąź gospodarki regionu. Głównym kierunkiem rozwoju turystyki, w tym rejonie jest obecnie agroturystyka, turystyka piesza i rowerowa, edukacja ekologiczna i popularyzacja ochrony przyrody. Znakomitymi miejscami dla tego typu zainteresowań są obszary chronione, w tym największe kompleksy lasów. Należy mieć również na uwadze, że rozwój turystyki w gminie w dużej mierze zależy będzie od rozwoju bazy gastronomicznej i lokalowej (gospodarstwa agroturystyczne).

Środowisko kulturowe

W Gminie Wołów znajduje się wiele zabytkowych obiektów kultury materialnej podlegających opiece Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków⁸. Do najcenniejszych zabytków należy pocysterski zespół klasztorny w Lubiążu. Na uwagę zasługują również kościoły w Wołowie, Lubiążu, Pełczynie oraz Zamek Piastowski i Ratusz w Wołowie. W kościele św. Wawrzyńca

⁷ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.

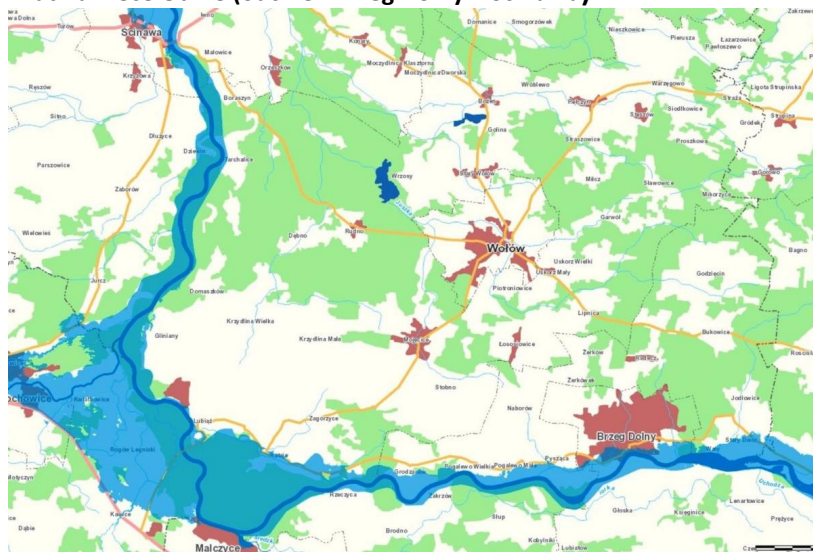
⁸ Wykaz obiektów w ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków na terenie Miasta i Gminy Wołów: http://gmina.wolow.sisco.info/zalaczniki/7233/zaLA_wykaz_zabytkow.pdf.

w Wołowie od 1716 roku znajdują się organy wykonane przez słynnego wrocławskiego mistrza Adama Horatiusa Caspariniego. Na uwagę zasługują również zestawy organowe w innych mniejszych miejscowościach gminy (np. Krzydlina Mała, Krzydlina Wielka). W rejonie wsi Kretowice archeolodzy odkryli resztki grodziska z X w., a w Tarchalicach starożytne stanowisko hutnictwa żelaza. Ponadto gmina Wołów jest jednym z najsilniej nasyconych substancją archeologiczną rejonów województwa dolnośląskiego.

Ochrona przeciwpowodziowa

Mapa 7 Prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi Q 0,2% - raz na 500 lat na rzece Odrze (odcinek Brzeg Dolny – Ścinawa)

Źródło: <http://mapy.isok.gov.pl>.

Powódź w 1997 roku spowodowała znaczne straty na terenie gminy Wołów. Prawie 17,7% jej powierzchni (5 853 ha) zostało wtedy zalanych. Kilka miejscowości było częściowo lub całkowicie zalanych (Boraszyn, Tarchalice, Prawików, Lubiąż).

W rejonie wsi Dębna, Wodnicy, Wrzosów, Kretowic, Domaszkowa, Glińian doszło do licznych podtopień. Woda przerwała wały przeciwpowodziowe koło Domaszkowa.

Zagrożenie powodziowe w gminie to głównie zagrożenie od strony rzeki Odry (południowo-zachodnia granica gminy), jednak brak konserwacji koryt rzek oraz zdewastowana infrastruktura przeciwpowodziowa powoduje, że lokalnie zagrożenie powodziowe występuje ponadto w okolicach Wołowa, Pełczyna, Warzęgowa, Straszowic. Niebezpieczeństwo powodziowe gminy w dużym stopniu ulegnie zniwelowaniu dzięki budowie zbiornika w Raciborzu oraz polderu Trachalice – Domaszków⁹.

⁹ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014–2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

Część programowa

Postulat silniejszego uwzględnienia zróżnicowania terytorialnego w polityce rozwoju akcentowany w raporcie F. Barcy¹⁰ znalazł swoje odzwierciedlenie zarówno w dokumentach tworzonych na szczeblu Unii Europejskiej (m.in. w Strategii Lizbońskiej i metastrategii Europa 2020), jak i na szczeblu krajowym (m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz Krajowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego). Jednakże przestrzenne aspekty rozwoju adresowane są w dokumentach programowych często jedynie poprzez zbiór kilku ogólnikowych i abstrakcyjnych zapisów, których interpretacja i operacjonalizacja jest niejednoznaczna. Głównym zamierzeniem niniejszej strategii jest wyraźne zakorzenienie jej architektury programowej w układzie przestrzennym. Takie rozwiązanie umożliwi wpisanie głównych celów strategii w specyfikę usytuowania miasta i gminy Wołów w województwie dolnośląskim, a tym samym pozwoli uruchomić związane z tym potencjały rozwojowe.

Mapa 13 Architektura części programowej w układzie przestrzennym

Źródło: opracowanie własne.

¹⁰ Barca F., „Program dla zreformowanej polityki spójności. Podejście ukierunkowane terytorialnie w osiągnięciu celów i oczekiwań Unii Europejskiej”, kwiecień 2009.

Mając na uwadze powyższe, część programowa strategii została zbudowana na kanwie trzech celów strategicznych odzwierciedlających różne układy przestrzenne (Mapa 13):

1. najszerszy cel, odnoszący się do otoczenia zewnętrznego Wołowa – w tym przede wszystkim do aglomeracji wrocławskiej, ale również innych powiatów województwa dolnośląskiego i wielkopolskiego (w szczególności powiat kępiński) (cel strategiczny 1);
2. węższy, adresujący znaczenie miasta Wołowa jako lokalnego bieguna wzrostu (cel strategiczny 2)
3. najwęższy, odnoszący się do gminy i miasta Wołów oraz ich wewnętrznego zróżnicowania (cel strategiczny 3).

Taki schemat architektury programowej powoduje, że postulaty sformułowane w najszerszym celu strategicznym (cel strategiczny 1) obejmują także kwestie zapisane w dwóch, pozostałych celach strategicznych.

Tabela 1 Cele strategiczne i operacyjne strategii

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY WOŁÓW		
Wizja: Rozwój Miasta i Gminy Wołów poprzez wykorzystanie ich potencjałów lokalizacyjnych		
<u>CEL STRATEGICZNY 1: MAKSYMALIZACJA KORZYŚCI Z RELACJI MIASTA I GMINY WOŁÓW Z OTOCZENIEM POZAPOWIATOWYM</u>	<u>CEL STRATEGICZNY 2: MAKSYMALIZACJA KORZYŚCI MIASTA WOŁÓW JAKO LOKALNEGO BIEGUNA ROZWOJU</u>	<u>CEL STRATEGICZNY 3: MAKSYMALIZACJA STANDARDU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY</u>
Cel operacyjny 1.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej	Cel operacyjny 2.1. Wysoki standard i dostępność usług publicznych	Cel operacyjny 3.1. Rozwój infrastruktury technicznej gminy
Cel operacyjny 1.2. Tworzenie relacji gospodarczych z Wrocławiem, utrzymanie i akwizycja nowych inwestycji zewnętrznych	Cel operacyjny 2.2. Wspieranie koncentracji działalności gospodarczej i usług otoczenia biznesu	Cel operacyjny 3.2. Stymulowanie rozwoju małej przedsiębiorczości
Cel operacyjny 1.3. Poprawa atrakcyjności rekreacyjnej oraz promocja walorów turystyczno- rekreacyjnych	Cel operacyjny 2.3. Atrakcyjna oferta kulturalna	Cel operacyjny 3.3. Wspieranie obszarów rolniczych
Cel operacyjny 1.4. Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego (postępująca suburbanizacja)		Cel operacyjny 3.4. Wysoka jakości kształcenia na poziomie podstawowym
		Cel operacyjny 3.5. Optymalne gospodarowanie zasobami mieszkaniowymi gminy
		Cel operacyjny 3.6. Wzrost skuteczności pomocy społecznej
		Cel operacyjny 3.7. Bezpieczeństwo publiczne
		Cel operacyjny 3.8. Poprawa estetyki i atrakcyjności przestrzeni publicznej oraz integracja i aktywizacja mieszkańców

Źródło: opracowanie własne.

Cel strategiczny 1: Maksymalizacja korzyści z relacji miasta i gminy Wołów z otoczeniem pozapowiatowym

Postępująca globalizacja i cyfryzacja zmieniają charakterystykę tradycyjnych relacji przestrzennych wewnątrz regionów bazujących na współzależnościach pomiędzy metropolią i obszarami peryferyjnymi. Obecnie coraz większego znaczenia nabierają przepływy ludności, kapitału, wiedzy, między dużymi ośrodkami miejskimi. Powoduje to konieczność wpisania mniejszych jednostek terytorialnych w system powiązań przestrzennych w taki sposób, który umożliwi im przede wszystkim wykorzystywanie w jak największym stopniu potencjału ośrodków metropolitalnych, regionalnych i subregionalnych, ale także innych obszarów terytorialnych, w przypadku których istnieje realna szansa rozwoju współpracy i wzajemnego uzupełniania się.

Położenie miasta i gminy Wołów w bezpośrednim otoczeniu Wrocławia w naturalny sposób winno ukierunkowywać podejmowane działania na wzrost możliwości dyskutowania potencjału stolicy Dolnego Śląska. Układ powiązań Wrocław- Wołów, choć podstawowy, nie powinien jednakże wyczerpywać możliwości powiązań sieciowych. Naturalnym kierunkiem tworzenia relacji może być m.in. kępińskie zagłębie meblowe. Mając na uwadze powyższe, za kluczowe należy uznać działania zmierzające do poprawy infrastruktury komunikacyjnej. Wykorzystanie nawet najbardziej konkurencyjnych potencjałów miasta i gminy warunkowane jest ich dostępnością zewnętrzną. Niezmiernie istotne są także działania ukierunkowane na tworzenie i umacnianie relacji gospodarczych z otoczeniem zewnętrznym – w szczególności z Wrocławiem. Należy również dążyć do wzrostu postrzegania miasta i gminy Wołów m.in. przez mieszkańców Wrocławia jako atrakcyjnego miejsca do życia i spędzania wolnego czasu na łonie natury – w kontekście postępujących tendencji suburbanizacyjnych. Wszystkie wyartykułowane kierunki działań adresowane są przez poniższe cele operacyjne. W ich realizacji istotne będzie efektywne spożytkowanie środków finansowych jakie dostępne będą w ramach perspektywy finansowej UE 2014-2020.

Cel operacyjny 1.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i telekomunikacyjnej

Rozwój gospodarczy i społeczny jest bardzo utrudniony w przypadku braku odpowiedniej infrastruktury transportowej. Nieefektywny system transportowy odbija się negatywnie w każdej dziedzinie życia i gospodarki. Należy mieć na uwadze, że poprawa dostępności komunikacyjnej gminy bezpośrednio wpływa na celowość i skuteczność realizacji innych działań w ramach pozostałych celów strategicznych i operacyjnych, m.in. rozwój mieszkalnictwa, rozwój gospodarczy, czy dostępność atrakcji turystycznych i kulturowych. W kontekście niekorzystnego usytuowania gminy w systemie dróg publicznych bardzo istotna jest poprawa i usprawnienie skomunikowania regionu w ramach aglomeracji wrocławskiej poprzez poprawę jakości i wydajności infrastruktury transportowej. Pozwoli to – co istotne – na lepszą

możliwość wykorzystania rynku pracy Wrocławia bez konieczności przesiedlania się z gminy. Do kluczowych postulatów w ramach tego celu operacyjnego zaliczyć można:

- Budowa obwodnic i obejść miejscowości, w tym północnej obwodnicy miasta Wołowa w ciągu drogi wojewódzkiej nr 340 oraz uzyskanie docelowo na całym odcinku drogi parametrów kl. „G”, budowa obejścia m. Lubiąż i Rataje w ciągu drogi wojewódzkiej nr 338 oraz budowa obejmująca miejscowości Prawików w ciągu drogi wojewódzkiej nr 341;
- Bieżące modernizacje i remonty istniejących dróg publicznych, których utrzymanie leży w gestii gminy, z dostosowaniem ich do warunków wynikających z obowiązujących przepisów (w tym: poszerzenia przekroju poprzecznego, korekty nienormatywnych łuków, przebudowa skrzyżowań, budowa zatok autobusowych, chodników, ścieżek rowerowych);
- Lobbowanie projektów związanych z budową w ciągu dróg wojewódzkich parkingów, w tym dla pojazdów ciężarowych, rozbudową dróg dojazdowych przeprawy mostowej w Brzegu Dolnym, budową obwodnicy Leśnicy, modernizacją magistrali kolejowej ("Nadodrzanek"), czy utworzeniem kolei aglomeracyjnej.
- Budowa parkingów w pobliżu stacji i przystanków kolejowych i autobusowych (przede wszystkim w mieście Wołów), jako element ułatwiający mieszkańcom gminy dojazd do szkoły i pracy.
- Remont dworca PKS w Wołowie.
- Miasto Wołów ma problemy z drożnością komunikacyjną wynikająca z krzyżowania się dróg publicznych (m.in. dróg wojewódzkich nr 340 i 338) z linią kolejową relacji Zielona Góra - Wrocław. Sytuację tą dodatkowo utrudnić może budowa gazoportu w Szczecinie, co przełoży się na wzrost liczby przejazdów linią kolejową nr 273. Biorąc pod uwagę występujące obecnie i przewidywane w przyszłości wielkości natężenia ruchu drogowego, rozwiązaniem tego problemu będzie budowa skrzyżowań dwu poziomowych, np. w ramach partnerstwa publiczno-publicznego.
- Rewitalizacja przejętego od PKP dworca kolejowego.
- Rosnąca liczba abonentów, a tym samym zwiększająca się liczba przyłączy telekomunikacyjnych powoduje, że system telekomunikacyjny i teleinformatyczny będzie wymagał w najbliższych latach dalszej rozbudowy i modernizacji, m.in. w zakresie:
 - a) budowy nowych masztów telefonicznych;
 - b) modernizacji (w miarę potrzeb) centrali telefonicznych;
 - c) budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury światłowodowej;
 - d) tworzenia publicznych punktów dostępu do Internetu;
 - e) budowy nowoczesnych sieci szkieletowych, sieci dostępowych do sieci szkieletowych oraz lokalnych sieci szerokopasmowych.

Cel operacyjny 1.2. Tworzenie relacji gospodarczych z otoczeniem pozapowiatowym

Działania w ramach niniejszego celu zostałyby skoncentrowane na wsparciu branż, które mogą być komplementarne względem branż i gałęzi w otoczeniu miasta i gminy Wołów (m.in. w zakresie dostaw wysyłanych poza powiat wołowski i/lub dostaw dla firm spoza powiatu, które zdecydowały się przenieść swoją działalność, bądź jej część do Wołowa w celu uzyskania konkurencyjnych dostaw) lub mogą skutecznie konkurować z produktami i usługami spoza powiatu wołowskiego.

1. Wsparcie rozwoju takich branż przemysłu drzewnego, których produkty mogą stanowić cenny wkład do produkcji, jak: przemysł tartaczny, produkcja płyt, palet i sklejek (płyty pilśniowe, wiórowe, paździerzowe); produkcja elementów składowych do budowy mebli; produkcja stolarki budowlanej (elementów konstrukcyjnych budynków drewnianych) oraz opakowań. Brak tradycji meblarsko-stolarskich w gminie i mieście Wołów powoduje, iż bardziej uzasadniona staje się promocja stosunkowo prostego przetwórstwa bogatych zasobów drewna niż ukierunkowanie wsparcia na rozwój przemysłu meblarskiego, w zakresie którego Wołów nie posiada przewagi konkurencyjnej. Taki kierunek działania pozwoli na efektywniejsze wykorzystanie bogatych zasobów drewna gminy (i tym samym ograniczenie wysyłania poza obszar powiatu nieprzetworzonego, a przez to mniej cennego surowca). To z kolei umożliwi stopniowy wzrost akumulacji kapitału prywatnego oraz publicznego, który będzie mógł być wykorzystany w przyszłości przez firmy i władze lokalne w elastyczny sposób na dostosowanie do zachodzących w otoczeniu Wołowa zmian (np. gospodarczych, społecznych, etc.). Jest to w szczególności uzasadnione w obliczu wysokiego prawdopodobieństwa ograniczenia wsparcia z UE po 2020 r, czego implikacją jest konieczność stymulowania własnych źródeł finansowania rozwoju. Wsparcie winno w szczególności dotyczyć podmiotów zainteresowanych kooperacją z firmami z Wrocławia (m.in. IKEA) lub jego bliskiego i otoczenia oraz m.in. z kępińskiego zagłębia meblowego.
2. Wsparcie rozwoju sektora budowlanego relatywnie silnie reprezentowanego w gminie i mieście Wołów przez firmy wykonawcze i zaopatrzeniowe oraz firmę deweloperską. Stymulowanie budownictwa jest szczególnie uzasadnione w kontekście postulatu wspierania osiedlania się w Wołowie mieszkańców Wrocławia skuszonych niższymi cenami mieszkań oraz poprawioną dostępnością czasową do stolicy Dolnego Śląska. Ponadto perspektywa finansowa UE 2014-2020 stawia szereg nowych możliwości dla firm funkcjonujących w tym sektorze w kontekście projektów infrastrukturalnych. W efekcie dokapitalizowania wzrosłaby konkurencyjność pozacenowa sektora budowlanego. Tym samym możliwe byłoby skuteczniejsze wykorzystywanie przewagi kosztowej przedsiębiorstw zlokalizowanych w Wołowie nad firmami z Wrocławia i jego najbliższego otoczenia.

3. Wsparcie tych dziedzin działalności gospodarczej, które w trakcie realizacji Strategii zaczęły wykazywać (np. na skutek zmian tendencji w otoczeniu zewnętrznym Wołowa) potencjał konkurencyjny rozumiany jako rosnące zapotrzebowanie na produkty danej branży.

Należy pamiętać, iż innowacyjność może dotyczyć także branż i gałęzi tradycyjnych. Wspieranie obszarów gospodarczych nośnych wizerunkowo, ale nie mających uzasadnienia w strukturze gospodarki lokalnej byłoby działaniem wysoce nieskutecznym i nieefektywnym. Wsparcie obejmowałoby przede wszystkim następujące grupy działań:

- profilowanie kształcenia zawodowego w stosunku do zapotrzebowania zgłaszanego w ramach rozwoju głównych specjalizacji lokalnych oraz rozwój tych kierunków zawodowych, które pozwalają na rozpoczęcie efektywnej pracy –nawet poza obszarem gminy - (zgodnej ze standardami obowiązującymi w krajach zachodniej Europy) zaraz po zakończeniu procesu kształcenia.
- Rozwój kształcenia zawodowego implikuje konieczność rozwoju oferty praktyk w nowoczesnych warsztatach przy szkołach zawodowych spełniających normy zachodnie (prymat praktyki nad teorią);
- Wsparcie „Podstrefy Wołów” Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej "INVEST-PARK" w zakresie promocji terenów inwestycyjnych w kontekście bliskości geograficznej z Wrocławiem przy jednoczesnym akcentowaniu niższych kosztów pracy oraz utrzymania. Działalność promocyjna z silnym zaangażowaniem przedstawicieli miasta i gminy Wołów w spotkaniach z potencjalnymi inwestorami (m.in. targi, misje gospodarcze, konferencje) winna prowadzić do wzrostu wykorzystania możliwości „Podstrefy Wołów”. Mając na uwadze silną z natury rzecz pozycję gospodarczą Wrocławia w akwizycji i utrzymaniu inwestycji zewnętrznych należy w szczególności wykorzystywać przewagę kosztową gminy i miasta Wołów nad stolicą Dolnego Śląska, która w połączeniu z dynamicznym rozwojem technik informacyjno-komunikacyjnych może skutkować lokowaniem w podstrefie tych elementów działalności firm, które mogą być świadczone na odległość (np. usługi księgowo, informatyczne, etc.);
- Wykorzystanie rolnictwa w gospodarce poprzez rozwój prostego przetwórstwa żywności;
- Dalsze tworzenie grup producenckich poprzez wspieranie powiązań kooperacyjnych między producentami rolnymi (integracja produkcji rolno-spożywczej), jako skutecznej metody wzrostu konkurencyjności przedsiębiorców sektora rolniczego;
- Rozwój instytucji i firm wspomagających producentów rolnych (sortownie, giełdy rolne, stworzenie bazy maszynowej i serwisowej dla rolników jako stymulanta rozwoju rolnictwa, itp.);

- Lokalna promocja możliwości wykorzystania funduszy unijnych przez sektor małych i średnich przedsiębiorstw w celu podnoszenia ich konkurencyjności i zdolności do lokowania produktów w bliższym i dalszym otoczeniu Wołowa.

Cel operacyjny 1.3. Poprawa atrakcyjności rekreacyjnej oraz promocja walorów turystyczno-rekreacyjnych

Działania planowane do realizacji w tym celu operacyjnym mają na celu stworzenie bogatej oferty turystycznej i rekreacyjnej dla społeczności lokalnej oraz turystów odwiedzających Gminę Wołów, która umożliwi budowę wizerunku interesującego, czystego i spokojnego miejsca, które nie tylko można odwiedzić, lecz warto w nim zamieszkać. Do kluczowych postulatów w tym celu operacyjnym zaliczyć należy:

- Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków dziedzictwa kulturowego, w tym m.in. utworzenie z zespołu klasztornego w Lubiążu wielofunkcyjnego ośrodka turystycznego wraz z budową przystani dla żeglugi pasażerskiej;
- Opracowanie pakietu turystycznego Gminy Wołów zawierającego materiały promocyjne ukazujące kluczowe informacje, dane teleadresowe do przewodników, pilotów wycieczek, miejsc noclegowych i gastronomicznych, mapy turystycznej gminy Wołów, folderów reklamowych najważniejszych produktów turystycznych, itp., - w kilku wersjach językowych (możliwe połączenie z działaniami promocyjnymi celu operacyjnego 2.3.);
- Wykreowanie lokalnych pamiątek turystycznych i regionalnych produktów;
- Stworzenie szlaków turystycznych, w tym np. „W krainie parków i ogrodów” obejmującego zabytkowe założenia parkowo-ogrodowe przy dworach i pałacach lub ich ruinach, szlaku turystycznego w dolinie Jezierzycy, szlaku turystycznego starej kolei między Wołowem i Lubiążem;
- Uaktywnienie turystyki weekendowej (pieszej i rowerowej) połączonej z wędkarstwem, czy grzybobraniem;
- Promowanie w krajowych mediach i objęcie patronatem przez władze Gminy i Województwa cyklicznych imprez odbywających się na terenie gminy Wołów, które pozytywnie wpływają na ruch turystyczny w gminie: Oblężenie Klasztoru - Wojenne Tajemnice Lubiąża, Festiwal Produktu Lokalnego w Krzydlinie Wielkiej, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej „Cantus Organi”, Festiwal Muzyki Alternatywnej „Baraque”, Slot Art Festiwal.
- Rozwój turystyki wodnej (sporty wodne – w tym motorowodne, kajakarstwo, wioślarstwo, żeglarstwo) poprzez rozwój infrastruktury odbudowę i ulepszenie istniejących przystani (zapewnienie dostępu do energii elektrycznej i wody pitnej, możliwości odbioru odpadów, wyposażenie w urządzenia cumownicze i zejścia z nabrzeża), oraz doprowadzenie do odpowiedniej czystości wód w akwenach.

- Utworzenie z zespołu klasztornego w Lubiążu wielofunkcyjnego ośrodka turystycznego wraz z budową przystani dla żeglugi pasażerskiej.

Cel operacyjny 1.4. Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego (postępująca suburbanizacja)

Działania proponowane do realizacji w ramach celu operacyjnego mają na celu przede wszystkim uporządkowanie procesów urbanizacji oraz ograniczania obszarów konfliktowych pomiędzy inwestycjami technicznymi a środowiskiem przyrodniczym i zabudową mieszkaniową. Szansą dla Gminy są niższe koszty związane z budownictwem mieszkaniowym, co stanowi atrakcyjną alternatywę dla mieszkańców Wrocławia, szczególnie w kontekście wspólnych działań w ramach aglomeracji Wrocławskiej.

- Promowanie budownictwa mieszkaniowego, jako podstawy rozwoju demograficznego oraz stworzenie alternatywy mieszkaniowej wobec Wrocławia.
- Opracowanie i bieżąca aktualizacja planu przestrzennego rozwijania funkcji mieszkaniowych, z wyznaczeniem podstawowych obszarów powstawania zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej oraz jego powiązanie z kierunkami ekspansji aglomeracji wrocławskiej, której gmina Wołów jest częścią.
- Wieloetapowe zbrojenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe.
- Właściwe gospodarowanie przestrzenią i zrównoważony rozwój;
- Właściwa ochrona przeciwpowodziowa (unikanie zabudowy na terenach zalewowych).

Cel strategiczny 2: Maksymalizacja korzyści miasta Wołów jako lokalnego bieguna rozwoju

Miasto Wołów, będąc siedzibą władz miasta i gminy oraz powiatu wołowskiego, stanowi lokalne centrum administracyjne. W mieście zlokalizowane są najważniejsze publiczne struktury powiatowe, w tym m.in. Urząd Skarbowy, Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Komenda Rejonowa Policji, Zakład Karny w Wołowie, Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej, Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego, Powiatowe Centrum Medyczne w Wołowie, czy też Powiatowe Centrum Edukacji i Pomocy Psychologiczno - Pedagogiczne. Ponadto najwyższy w powiecie wskaźnik aktywności gospodarczej oraz największa liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych powoduje, że Wołów stanowi także lokalne centrum gospodarcze. Dla całego obszaru powiatu wołowskiego miasto pełni funkcje usługowo-rozrywkowe, edukacyjne, jak również zapewnia miejsca pracy, przez co jest ono atrakcyjnym miejscem do zamieszkania.

Powyższy cel strategiczny dotyczy przestrzennego oddziaływania miasta Wołowa, jako lokalnego bieguna rozwoju, głównie w relacji z pozostałymi gminami powiatu wołowskiego i realizowany będzie przez następujące 3 cele operacyjne:

Cel operacyjny 2.1. Wysoki standard i dostępność usług publicznych

Standard i dostępność usług publicznych wpływa bezpośrednio na jakość życia mieszkańców, ich zadowolenie oraz postrzeganie przez nich danego obszaru jako korzystnego miejsca do rozwoju osobistego, zamieszkania i życia, jak również wpływa na ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego. Należy mieć na uwadze, że rolę ośrodków usługowych pełnią przede wszystkim ośrodki miejskie. W przypadku gminy ośrodkiem takim jest miasto Wołów, które skupia najważniejsze publiczne struktury powiatowe i stanowi centrum usługowe zarówno dla mieszkańców gminy, jak i mieszkańców pozostałych gmin powiatu wołowskiego.

- Poprawa jakości i skuteczności funkcjonowania usług publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem sektora opieki zdrowotnej oraz doraźnych usług medycznych. Skoncentrowanie się na przekształceniu szpitala w Wołowie w Oddział Intensywnej Opieki Medycznej.
- Rozwój usług dla osób starszych w ramach systemu ekonomicznego ukierunkowanego na wykorzystanie potencjału osób starszych i uwzględniający ich potrzeby oraz optymalne dostosowanie infrastruktury do tychże usług.
- Dążenie do uzyskania środków inwestycyjnych na budowę infrastruktury dla osób niepełnosprawnych ze szczególnym uwzględnieniem miejsc parkingowych, usuwania

barier architektonicznych przy istniejących instytucjach publicznych, obiektach sportowych oraz obiektach opieki zdrowotnej.

- Dążenie do poprawy dostępności i jakości usług edukacyjnych, w tym przede wszystkim ponadpodstawowych.

Cel operacyjny 2.2. Wspieranie koncentracji działalności gospodarczej i usług otoczenia biznesu

Jednym z głównych źródeł konkurencyjności przedsiębiorstw – obok ich własnych aktywów – są korzyści czerpane z usytuowania w bezpośredniej bliskości innych firm, a także szkół, instytucji otoczenia biznesu. Innymi słowy, niezwykle istotną determinantą rozwoju konkurencyjnego sektora przedsiębiorstw są tzw. korzyści zewnętrzne związane z możliwością łatwiejszego dostępu do zasobów wykwalifikowanej siły roboczej, poddostawców oraz instytucji wspomagających biznes (w tym finansowych), co wydatnie obniża koszty funkcjonowania przedsiębiorstw. Rola Wołowa jako centrum administracyjnego i gospodarczego powiatu uzasadnia konieczność dążenia do silniejszego wykorzystania tego miasta, jako lokalnego bieguna koncentracji działalności gospodarczej. Zorientowanie na równomierny rozkład usytuowania działalności gospodarczej w całej gminie, a nawet w powiecie byłoby działaniem uniemożliwiającym lub silnie ograniczającym generowanie wymiernych korzyści płynących z koncentracji biznesu. Nie można oczywiście przeceniać potencjału Wołowa w relacji do metropolii wrocławskiej. Tym niemniej sprzyjanie koncentracji działalności gospodarczej może generować zwiększanie inwestycji gospodarczych (np. realizowanych przez duże podmioty spoza powiatu), które mogą być dyskontowane przez całą gminę, a nawet powiat (m.in. na drodze zapotrzebowania na siłę roboczą). Powyższy cel realizowany będzie poprzez następujące grupy działań:

- Ciągła identyfikacja potrzeb lokalnych firm i potencjalnych inwestorów w zakresie niezbędnych usług otoczenia biznesu, kierunków kształcenia zawodowego i adekwatne reagowanie na nie poprzez wykorzystanie możliwości władz lokalnych oraz ich siły lobbingowej;
- Stymulowanie współpracy między przedsiębiorstwami lokalnymi (m.in. poprzez działalność informacyjną, organizację spotkań, platformy internetowe, etc.) pozwalające zwiększyć ich siłę handlową (m.in. poprzez wspólna sprzedaż, dystrybucję, czy też zakupy materiałów i półproduktów);
- Pośrednictwo pomiędzy lokalnymi firmami a potencjalnymi inwestorami w celu określenia możliwości współpracy.

Cel operacyjny 2.3. Atrakcyjna oferta kulturalna

Optymalna i atrakcyjna oferta kulturalna miasta Wołów – promieniująca, poprzez działania na najbliższe otoczenie, jest niezbędna do uruchomienia procesów kulturotwórczych - budujących tożsamość, świadomość, edukacyjny wzrost, zarówno wśród mieszkańców samego miasta Wołów, jak mieszkańców Gminy Wołów. Bezpośrednie przedsięwzięcia, wydarzenia i środki przeznaczone na kulturę, przekładając się na szerokorozumianą poprawę jakości życia mieszkańców, oddziałują pośrednio również na cały powiat. Wśród działań w tym zakresie przewiduje się:

- Finansowanie i wspieranie promocyjne interdyscyplinarnych wydarzeń oraz warsztatów o charakterze kulturalno - artystycznym skoncentrowanych wokół Wołowskiego Ośrodka Kultury w Wołowie;
- Utworzenie centrum bibliotecznego-audiowizualnego, czyli tzw. mediateki, która oferowałaby szeroki dostęp do literatury w tradycyjnej formie książkowej, jak i audiobooków, a przede wszystkim nowoczesnych pomocy dydaktycznych, obszernej filmografii na DVD, Blue-rayu, płyt muzycznych, gier planszowych oraz komputerowych, interdyscyplinarnych programów edukacyjnych. Mediateka w swej funkcji umożliwiałaby również nieograniczony dostęp do sprzętu komputerowego wraz z Internetem;
- Utworzenie muzeum o charakterze lokalnym, którego ekspozycja dotyczyłaby historii przed- i powojennej.
- Podjęcie współpracy przez Urząd Miejski w Wołowie, Starostwo Powiatowe w Wołowie oraz Wołowski Ośrodek Kultury w budowie regionalnego systemu informacji kulturalnej, obejmującego obszar Powiatu Wołowskiego, który zapewni promocję, reklamę i archiwizację wydarzeń kulturalnych, poprzez wykorzystywanie popularnych dziś kanałów tzw. social media (facebook, twitter, youtube, vimeo, google+, instagram, etc.) oraz oficjalnych sprofilowanych portali internetowych, a w konsekwencji poszerzy, usprawni i przyspieszy przepływ informacji na temat oferty kulturalnej pozwalając na dotarcie jej do szerszego grona mieszkańców powiatu, gminy i miasta.

Cel strategiczny 3: Maksymalizacja standardu życia mieszkańców gminy Wołów

Ostatni z celów strategicznych w wymiarze przestrzennym zawęża się tylko do obszaru gminy Wołów. Na jakość życia mieszkańców składa się wiele elementów, w tym podstawowe, takie jak warunki zamieszkania, nauki, pracy i wypoczynku, czy poczucie bezpieczeństwa obywateli. Jakość życia mieszkańców gminy Wołów jest względnie niska w stosunku do wielu innych gmin regionu, w szczególności tych znajdujących się bliżej Wrocławia. Wynikać to może m.in. z potrzeby rozbudowy lub modernizacji istniejącej infrastruktury technicznej, szczególnie na obszarach wiejskich, poziomu bezrobocia oraz słabego rozwoju małej przedsiębiorczości, znacznej liczby mieszkańców żyjących w warunkach ubóstwa, niedostatecznej jakości i ilości zasobów mieszkaniowych, niedostatecznego wyposażenia w infrastrukturę dla sportu i rekreacji, czy też znacznego zagrożenia powodziowego.

Cel operacyjny 3.1. Rozwój infrastruktury technicznej gminy

Rozwój sieci osadniczej oraz wzrost liczby inwestycji w gminie determinuje potrzebę ciągłego rozwoju infrastruktury technicznej, w tym poprzez wprowadzanie technik ICT do procesów zarządzania, nowoczesnych rozwiązań technologicznych, czy modernizacji (wraz z rozbudową) istniejącej infrastruktury. Realizacja poniższych działań zachęci nowych inwestorów do lokowania inwestycji na terenie gminy, ale również wpłynie na poprawę jakości życia jej mieszkańców. W efekcie doprowadzi to do szybszego oraz kompleksowego rozwoju lokalnego gminy. Kompleksowa poprawa stanu infrastruktury technicznej jest również czynnikiem determinującym rozwój turystyki weekendowej i urlopowej, o czym mowa w opisie celu operacyjnego 1.3.

- W ramach gospodarki wodno-ściekowej do kluczowych działań należy zaliczyć:
 - a) dążenie do objęcia wszystkich siedlisk dostępem do wodociągu i kanalizacji;
 - b) bieżącą modernizację i remonty istniejącej sieci wodno-kanalizacyjnej. Obecnie remonty wymagają głównie stare fragmenty sieci wodociągowej w mieście Wołów;
 - c) wsparcie (w tym również finansowe) indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscach, gdzie nie planuje się w najbliższych latach zbiorczego systemu kanalizacji, bądź ze względów ekonomicznych nie ma fizycznej możliwości wykonania takiego przyłącza;
- W ramach gospodarki odpadami szczególnie istotny jest dalszy rozwój selektywnej zbiórki odpadów, racjonalne gospodarowanie odpadami (przede wszystkim na dro-

dze recyklingu oraz utylizacji, ale również edukacji proekologicznej) oraz likwidacja nielegalnych składowisk odpadów;

- Sieć gazowa na terenie miasta Wołów wymaga modernizacji i rozbudowy, przyłączenie nowych odbiorców może odbywać się tylko w uzgodnieniu z operatorem sieci, w oparciu o obowiązujące Prawo Energetyczne, po spełnieniu warunków technicznych i ekonomicznych dostarczenia paliwa gazowego;
- Ze względu na niską średnioroczną sprawność urządzeń grzewczych przewiduje się wsparcie finansowe wymiany instalacji i urządzeń grzewczych.
- W ramach celu operacyjnego zakłada się wsparcie finansowe oraz lobbowanie projektów ukierunkowanych na modernizację elementów sieci elektroenergetycznej wraz z możliwością jej odbudowy, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy.
- Wsparcie rozwoju możliwych do wykorzystania i ekonomicznie opłacalnych odnawialnych źródeł energii (powiązanie rozwoju OZE z inicjatywą „Zielony Wołów”; rozwój tzw. drugich domów przy wykorzystaniu OZE).

Cel operacyjny 3.2. Stymulowanie rozwoju małej przedsiębiorczości

Mając na uwadze przestrzenny układ części programowej niniejszej Strategii w zakresie celu strategicznego 1, kategoria przedsiębiorczości została zaadresowana w kontekście ekspansji działalności gospodarczej poza granice powiatu wołowskiego. W ramach celu strategicznego 2 podjęto kwestię koncentracji działalności biznesowej w lokalnym biegunie wzrostu, jakim jest miasto Wołów. Działania ujęte w niniejszym celu zorientowane są na aktywność gospodarczą na wszystkich obszarach gminy Wołów. Dotyczą one w dużej mierze drobnej działalności prywatnej (przeważnie usługowej) świadczonej na potrzeby lokalne (np. handel detaliczny, usługi gastronomiczne, fryzjerskie, serwisowe, itp.). Promowanie tego typu przedsiębiorczości zwiększy standard życia mieszkańców poszczególnych części gminy Wołów poprzez łatwiejszy i szybszy dostęp do określonych towarów i usług, a także poprzez dodatkowe możliwości pracy zarobkowej. Cel będzie realizowany poprzez następujące działania:

- Promowanie postaw przedsiębiorczych poprzez system edukacji i działalność informacyjną;
- Ułatwienie procedur biurokratycznych dla osób zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej m.in. poprzez rozwój ICT w instytucjach publicznych;
- Wsparcie informacyjne w zakresie dostępu do funduszy unijnych.

Cel operacyjny 3.3. Wspieranie obszarów rolniczych

W zasadzie niewielki odsetek gospodarstw rolnych w gminie produkuje wyłącznie na własne potrzeby. Gospodarstwa rolne wielkoobszarowe kojarzone są przede wszystkim z miejscowościami Mojęcice, Krzydłina Mała i Wielka, Pełczyn oraz Bożeń i działania związane z ich wsparciem zostały zaadresowane w ramach celu operacyjnego 1.2. Stanowią one jednak

niewielki odsetek gospodarstw rolnych ogółem. W przypadku powyższego celu operacyjnego postuluje się przede wszystkim wsparcie rolnictwa małoobszarowego w następującym zakresie:

- Rozwój infrastruktury na terenach wiejskich w celu ułatwienia prowadzenia przez rolników działalności gospodarczej (wsparcie rozwoju infrastruktury drogowej, kanalizacyjnej, energetycznej);
- Wsparcie rozwoju funkcji pozarolniczych. W sytuacji zmian agrarnych wynikających z realizacji powyższych postulatów oraz postulatów przedstawionych w celu operacyjnym 1.2 może powstać niezagospodarowany zasób siły roboczej, która zasiliłaby kręgi bezrobotnych lub biernych zawodowo mieszkańców gminy. Ponadto, obecna niekorzystna sytuacja na wielu obszarach wiejskich wynikająca m.in. z niskiej jakości gleb, wskazuje na konieczność zintensyfikowania inicjatyw zorientowanych na wykształcanie się pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich. Realizacja powyższego celu winna obejmować m.in. wsparcie reedukacji i przekwalifikowywanie mieszkańców obszarów wiejskich oraz rozwój agroturystyki (m.in. przy wykorzystaniu funduszy unijnych i w granicach rzeczywistego zapotrzebowania, także wykreowanego - np. w zakresie wykorzystania agroturystyki dla tzw. „zielonej szkoły”).

Cel operacyjny 3.4. Wysoka jakości kształcenia na poziomie podstawowym

Diagnoza społeczno-gospodarcza podkreśla, że system oświaty w gminie Wołów, uwzględnia rzeczywiste zapotrzebowanie mieszkańców. Na sprawnie działający system składa się optymalna sieć szkół podstawowych, bazująca na dobrej logistyce i finansowaniu oświatowym gminy. Jednak infrastruktura i zaplecze techniczne szkół podstawowych wciąż wymaga licznych modernizacji. Podobnie program nauczania, jak i kwalifikacje kadry pedagogicznej wymagają stałego rozwoju. W ramach celu operacyjnego 3.4. przewiduje się:

- Poprawę warunków lokalowych w jednostkach oświaty poprzez modernizację, remonty, techniczne usprawnienia poszczególnych placówek oświatowych, m.in.: Zespołu Szkół Publicznych w Wołowie; Szkoły Podstawowej nr 2 w Wołowie; Szkoły Podstawowej w Mojęcicach i Warzęgowie; Szkoły Podstawowej w Starym Wołowie.
- Stałe monitorowanie, modernizowanie i poszerzanie zaplecza komputerowego i w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz zapewnianie łatwego i optymalnie funkcjonującego Internetu przynajmniej w obrębie placówek oświatowych;
- Doskonalenie programów nauczania w szkołach gminnych oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez kadry pedagogiczną;
- Wyposażenie gminnych placówek oświatowych w nowoczesne pomoce dydaktyczne.
- Monitoring i udział w realizacji wybranych projektów unijnych przez szkoły w Gminie Wołów m.in. w celu wyrównywania szans uczniów z obszarów wiejskich.

- Opracowanie programu szkolnej edukacji w ramach odpowiednich przedmiotów w klasach nauczania podstawowego, który uwzględniłby kształcenie postaw innowacyjnych i przedsiębiorczych;
- Edukacja młodzieży w zakresie przeciwdziałania przestępczości;
- Zagospodarowanie terenów otoczenia szkół (place zabaw, tereny zielone).

Cel operacyjny 3.5. Optymalne gospodarowanie zasobami mieszkaniowymi gminy

Działania podjęte do realizacji w ramach celu operacyjnego mają na celu przede wszystkim podniesienie standardu życia mieszkańców gminy, poprzez dostosowanie i rozbudowę zasobów mieszkaniowych gminy w taki sposób, który gwarantuje stabilny i trwały rozwój społeczny, gospodarczy i przestrzenny miasta. Do kluczowych postulatów zaliczyć należy, zatem:

- Aktualizację Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Wołów na lata 2015-2020;
- Inicjowanie i ułatwianie zamian lokali, w celu racjonalnego zaspokajania potrzeb mieszkaniowych i zwiększenia szans na terminowe regulowanie należnego czynszu;
- Inicjowanie sprzedaży lokali w budynkach wymagających ponoszenia przez Gminę nakładów przewyższających wpływ z czynszu oraz w budynkach wspólnot mieszkaniowych;
- Likwidacja barier architektonicznych występujących na terenie gminy, utrudniających korzystanie z gminnych zasobów mieszkaniowych przez osoby niepełnosprawne oraz osoby w podeszłym wieku;
- Zmiana przeznaczenia lokali mieszkalnych na lokale użytkowe na parterach budynków w centrum miasta tworzących atrakcyjne ciągi handlowe;
- Poprawa efektywności gospodarowania zasobem lokali użytkowych, poprzez sukcesywne podnoszenie standardu wyposażenia, z uwagi na ich istotne znaczenie w strukturze źródeł finansowania nakładów na techniczne utrzymanie zasobu mieszkaniowego.

Cel operacyjny 3.6. Wzrost skuteczności pomocy społecznej

Realizacja zadań w zakresie pomocy społecznej stanowi obowiązek dla gminy w myśl przepisów Ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Gmina jest zobowiązana do działań m.in. z zakresu opracowywania strategii rozwiązywania problemów społecznych, przyznawania zasiłków i dożywiania dzieci. Ponad działania obowiązkowe, zadania gminy obejmują podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznania potrzeb gminy. Walczenie z wykluczeniem społecznym jest zadaniem w pierwszej kolejności obciążającym samorząd lokalny. Niewątpliwie do najważniejszych wyzwań w tym zakresie należy rozwój współpracy gminy z innymi instytucjami oferującymi wsparcie dla osób potrzebujących

poprzez koordynację działań oraz wymianę informacji. W ramach celu operacyjnego 3.6 przewiduje się wsparcie następujących działań:

- Aktualizacja Strategii Rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Wołów 2008 – 2015 z uwzględnieniem zapisów Strategii Rozwoju Gminy;
- Remont domu dziecka w Krzydlinie Małej pod kątem dostosowania domu dziecka do pełnienia funkcji mieszkań dla dzieci;
- Wspieranie działalności poradni psychologiczno-pedagogicznej zlokalizowanej w Wołowie prowadzącej działalność ukierunkowaną na wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny, m.in. poprzez:
 - a) ściślejszą współpracę poradni ze szkołami podstawowymi na terenie gmin np. w zakresie doradztwa i poradnictwa psychologicznego na terenie szkół w dokonywaniu wyboru kierunków kształcenia i zawodu, wprowadzenia zagadnień dotyczących życia gospodarczego oraz aktywnego wchodzenia na rynek pracy do szkół ponadpodstawowych;
 - b) realizację programów, których celem jest pedagogizacja rodziców, podniesienie motywacji uczniów do nauki i umiejętności radzenia sobie ze stresem, integracja klas rówieśniczych, uczenie umiejętności społecznych, aktywizacja w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, agresji i przemocy;
- Wspieranie działalności świetlic socjoterapeutyczno-środowiskowych poprzez sukcesywne podnoszenie standardu świadczonych usług w zakresie poradnictwa psychologicznego oraz standardu ich wyposażenia umożliwiającego organizację warsztatów i spotkań rozwijających zainteresowania dzieci i młodzieży;
- Współpraca gminy (MOPS) z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi poprzez realizację wspólnych projektów np. z zakresu organizacji wyjazdów sportowo-integracyjnych dla dzieci i młodzieży ze środowisk dotkniętych problemem uzależnień, ubóstwa i bezrobocia, klubów sportowych oraz innych form spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży w Gminie;
- Inicjowanie działań mających na celu kształtowanie lokalnej polityki dotyczącej obrotu napojami alkoholowymi;
- Wspieranie MOPS w zakresie ograniczenia zagrożeń wynikających z uzależnień i przemocy poprzez zwiększania dostępności pomocy terapeutyczno-rehabilitacyjnej osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem, pomoc ich rodzicom (psycho-społeczna, prawna);
- Poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych i starszych poprzez organizację spotkań integracyjnych, wyjazdów kulturalno – integracyjnych, zmniejszanie deficytów infrastrukturalnych;
- Wspieranie przez gminę działań organizacji pozarządowych na rzecz pozyskania dofinansowywania i dotacji dla projektów z zakresu pomocy społecznej w gminie (do-

radztwo i wymiana doświadczeń w zakresie pozyskiwania finansowania ze źródeł zewnętrznych);

- Stworzenie gminnego planu działań w związku ze zwiększającymi się zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze, środowiskowe i stacjonarne oraz dzienne ośrodki wsparcia dla osób starszych – opracowanie prognozy i koniecznego planu działań z zakresu rozwoju usług w tym zakresie.
- Stworzenie kompleksowego systemu wsparcia dla rodziny w kryzysie.
- Wzmocnienie działań służb socjalnych.

Cel operacyjny 3.7. Bezpieczeństwo publiczne

Zagrożenie powodziowe w gminie to głównie zagrożenie od strony rzeki Odry (południowo-zachodnia granica gminy), jednak ze względu na zaniedbania w konserwacji koryt rzek oraz zdewastowaną infrastrukturę przeciwpowodziową w gminie występuje również lokalne zagrożenie powodziowe w okolicach Pełczyna, Warzęgowa, Straszowic. W ramach ochrony przed powodzią możliwa jest jedynie koncentracja na działaniach przeciwpowodziowych w zakresie lokalnym. Cel operacyjny 3.7 obejmuje również działania ukierunkowane na poprawę bezpieczeństwa publicznego mieszkańców i porządku publicznego niezwiązanych z zagrożeniem powodziowym, w tym m.in. dotyczące integracji systemów ratownictwa, współpracy służb, czy zapobiegania przestępczości. Do głównych działań w tym zakresie zalicza się:

- Utworzenie spółki wodnej, która finansowana będzie przez składki członkowskie, a do zadań, której należeć będzie utrzymanie właściwego stanu technicznego rowów melioracyjnych i odwodnieniowych w gminie;
- Lokalny system osłony przeciwpowodziowej - system szybkiego ostrzegania o zagrożeniu powodziowym;
- Pomoc i wsparcie ze strony gminy przy realizacji inwestycji prywatnych i publicznych wpływających na poprawę infrastruktury przeciwpowodziowej na obszarze gminy Wołów;
- Zintegrowany z ościennymi gminami system ratownictwa wykrywający i analizujący zagrożenia oraz synchronizujący akcje ratownicze;
- Wsparcie ze strony Gminy dla bieżącej współpracy Policji, Ochotniczej Straży Pożarnej oraz firm ochrony, a także liderów grup społecznych;
- Doskonalenie systemu monitorowania, planowania i koordynacji działań w zakresie bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- Utworzenie systemu monitoringu oraz dodatkowego oświetlenia w mieście Wołów.

Cel operacyjny 3.8. Poprawa estetyki i atrakcyjności przestrzeni publicznej oraz integracja i aktywizacja mieszkańców

Zadania z zakresu rewitalizacji zmierzają do przemian społeczno – gospodarczych. Zapobieganie powstawaniu obszarów zdegradowanych, stanowi konieczny warunek dla wyrównywania szans oraz zapobiegania narastania dysproporcji w rozwoju społeczno – gospodarczych na obszarze gminy. Zadania w tym obszarze dotyczą zatrudnienia, komunikacji, rozwoju gospodarczego, ochrony środowiska, turystyki – rekreacji i kultury. Do głównych zadań w tym zakresie zalicza się:

- Aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Wołów;
- Wykorzystanie niezagospodarowanych nieruchomości na cele gospodarcze i społeczne;
- Modernizację, rewitalizację i renowację zabudowy budynków, w tym obiektów użyteczności publicznej (szkoły i przedszkola) oraz kamienic komunalnych;
- Inicjowanie i czynne wspieranie wspólnot mieszkaniowych w remontach dachów i elewacji,
- Zagospodarowanie terenów zielonych w mieście ("Zielony Wołów");
- Poprawę funkcjonalności struktury ruchu pieszego i rowerowego i estetyki przestrzeni publicznych;
- Upowszechnianie kształcenia ustawicznego;
- Kultywowanie tradycji społeczności lokalnych.

System realizacji Strategii

System realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów powinien być spójny z systemem zarządzania polityką rozwoju funkcjonującym na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym. Realizacja Strategii oparta będzie na zasadzie wieloszczeblowej koordynacji i współdziałania przy wdrażaniu polityki rozwoju na obszarze gminy Wołów podmiotów różnego szczebla administracji publicznej oraz regionalnych partnerów społeczno-gospodarczych. Dla skutecznego osiągnięcia celów strategicznych konieczne będzie uzyskanie efektu synergii szczególnie poprzez identyfikację i finansowanie wspólnych przedsięwzięć rozwojowych realizowanych w różnych układach partnerskich.

Ze względu na wielopoziomowy charakter zarządzania Strategią podstawową zasadą, określającą sposób postępowania w trakcie jej wdrażania, jest zasada partnerstwa. Jest ona rozumiana, jako otwarta i aktywna współpraca równoprawnie traktowanych podmiotów, reprezentujących różnorodne środowiska oraz instytucje realizujące i wspierające realizację działań na rzecz rozwoju Gminy.

Współpraca i partnerstwo na rzecz realizacji Strategii są warunkami koniecznymi powodzenia w jej realizacji. Wynika to w szczególności z faktu, że na zakres interwencji Strategii w zasadniczej mierze składają się zadania wykraczające poza sferę formalnych kompetencji samorządu gminnego.

Obszary aktywności, które obejmuje Strategia można podzielić następująco:

- **Obszar bezpośrednich kompetencji** i innych działań leżących w gestii władz regionalnych wykonywanych poprzez Urząd Miejski w Wołowie oraz jego jednostki podległe,
- **Obszar pośredniego oddziaływania** regionalnych władz samorządowych wynikający z działań realizowanych w ramach zarządzanych przez gminę programów i projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych, jak również finansowej partycypacji w projektach rozwojowych realizowanych przez samorządy powiatowe i wojewódzkie,
- **Obszar pozostający poza zakresem kompetencyjnym gminy**, w ramach którego regionalne władze samorządowe mogą pełnić rolę mediatora, koordynatora i stymulatora działań na szczeblu lokalnym, jak również mogą formułować oddolne opinie i stanowiska, zarówno w imieniu własnym, jak i innych podmiotów z obszaru gminy, kierowane do władz powiatowych, wojewódzkich i krajowych.

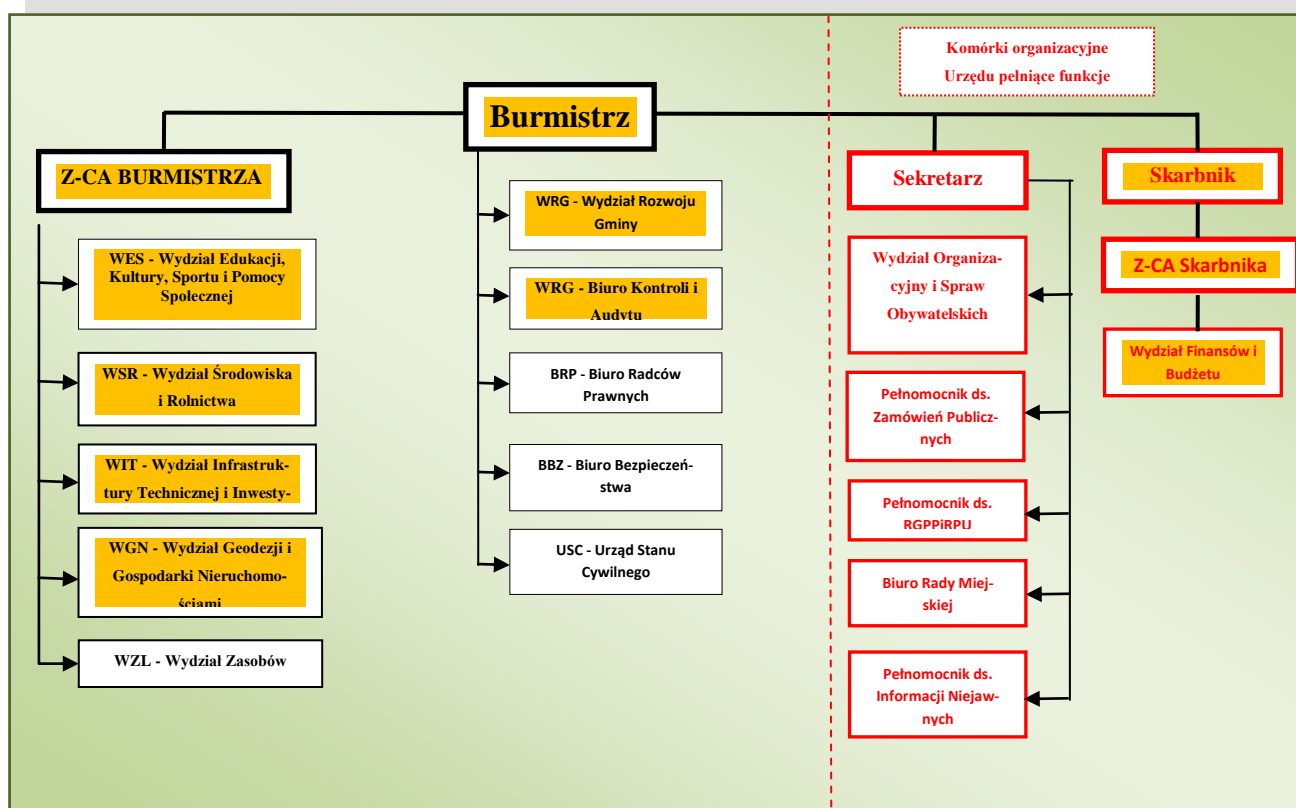
Wdrażanie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów powinno być procesem ciągłym, będącym kontynuacją dotychczasowych działań przy uwzględnieniu koniecznych zmian, które powinny wywoływać reakcję prowadzącą do wzmocnienia, ograniczenia, zaniechania lub podejmowania nowych działań. Istotne jest, aby system wdrażania był na tyle elastyczny i otwarty na korekty, aby w całym okresie obowiązywania Strategii był on aktualny i realny w swoich celach. Władze gminy powinny na bieżąco reagować na obserwowane zmiany dotyczące aspektów działania ujętych w dokumencie, ponieważ tylko odpowiednio wczesne reagowanie na pojawiające się szanse bądź zagrożenia może wpłynąć na pozycję gminy i będzie stanowić o jej atrakcyjności.

Osiągnięcie założonych w strategii celów zależy od stworzenia odpowiednich warunków organizacyjnych. Wykwalifikowana kadra pracowników, racjonalny podział zadań, sprawne procedury postępowania, skoordynowana współpraca pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie Strategii oraz efektywny system zarządzania informacją to główne cechy sprawnie funkcjonującej organizacji w procesie wdrażania.

Główną **instytucją odpowiedzialną** za wdrożenie strategii jest Burmistrz Gminy Wołów wraz z podległym mu Urzędem Miejskim. Burmistrz odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii.

Rysunek 2 Schemat jednostek odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii rozwoju Miasta i Gminy Wołów (na żółto jednostki odpowiedzialne za wdrożenie Strategii)

Źródło: opracowanie własne.

Instytucjami wspomagającymi Urząd Miejski w procesie wdrażania strategii są:

1. Rada Miejska, która razem z radami powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej poprzez:
 - terminowe podejmowanie uchwał zapewniających prawne i finansowe warunki do wdrażania poszczególnych zadań strategicznych;
 - zabezpieczenie środków budżetowych niezbędnych do organizacji procesu wdrażania strategii, np. pokrycia kosztów prac zespołu realizacji strategii, kosztów dokumentów planistycznych uszczegóławiających zapisy strategii, kosztów promocji strategii, kosztów działań monitoringowych itp.;
 - opiniowanie i współkształtowanie dokumentów planistycznych uszczegóławiających zapisy strategii;
 - popieranie wprowadzenia i przestrzeganie procedury zapewnienia zgodności budżetu ze strategią;
 - popieranie wprowadzenia i przestrzeganie procedury zapewnienia zgodności pozostałych uchwał ze strategią;
 - udział w promocji strategii;
 - udział w ewaluacji strategii;
2. Jednostki podległe Urzędowi Miejskiemu.

Instytucje partnerskie, zarządzające określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, w tym:

- Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego;
- Starostwo Powiatowe w Wołowie;
- Powiatowy Urząd Pracy w Wołowie;
- Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

System zarządzania Strategią

Optymalizacja zarządzania procesem wdrażania Strategii związana jest z utworzeniem komórki wykonawczej - **Zespołu Realizacji Strategii**, w którym wiodącą rolę będą pełnili wyznaczeni pracownicy Wydziału Rozwoju Gminy. Zadaniem tego Zespołu powinny być przede wszystkim:

1. koordynacja działań i współdziałania uczestników Strategii;
2. monitoring realizacji zadań Strategii;
3. sprawozdawczość przed Burmistrzem Gminy Wołów i Radą Miejską;
4. udrażnianie kanałów przepływu informacji niezbędnych w koordynacji działań w Strategii;
5. budowa dokumentów planistycznych niższej w stosunku do strategii rangi, które są jej branżowym lub okresowym uszczegółowieniem;
6. promowanie strategii;
7. koordynacja decyzji i aktów prawa lokalnego, tak by sprzyjały wdrażaniu strategii.

W ramach Zespołu Realizacji Strategii należy wyznaczyć osobę, która będzie pełniła rolę Kierownika Wdrażania Strategii. Kierownik (pracownik Wydziału Rozwoju Gminy) będąc odpowiedzialnym za pracę Zespołu, będzie ściśle współpracował z Burmistrzem i Radą Miejską.

Rysunek 3 Schemat zarządzania Strategią

Źródło: opracowanie własne.

System monitorowania jest ważnym elementem w procesie wdrażania strategii. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na weryfikację i aktualizację strategicznych planów rozwoju w celu bardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych.

System monitoringu Strategii powinien być:

- użyteczny – system monitoringu będzie skonstruowany tak, aby pomagać realizatorom Strategii w skutecznym jej wdrażaniu, a zainteresowanym mieszkańcom w lepszym zrozumieniu Strategii;
- prosty – uczestnikami procesu wdrażania Strategii są różne podmioty, dlatego zasady funkcjonowania systemu monitoringu muszą być czytelne i zrozumiałe dla wszystkich jego uczestników, a także przez nich akceptowane;
- ekonomiczny – funkcjonowanie systemu monitoringu nie wymaga ponoszenia dużych nakładów, jednocześnie są one proporcjonalne do zaangażowania we wdrażanie Strategii;
- stabilny – wdrażanie, a co za tym idzie i monitoring Strategii, jest procesem odnoszącym się do długiej perspektywy czasowej. Utrzymanie tych samych zasad zbierania danych zapewni stabilność systemu. Jednocześnie powtarzalność czynności monitoringu powoduje, że uczestnicy systemu lepiej rozumieją jego mechanizmy.

Wdrażanie Strategii będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań;
- określenia stopnia realizacji przyjętych celów;

- oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem;
- analizy przyczyn tych rozbieżności.

Zakłada się, że instytucją odpowiedzialną za ogólną koordynację i monitorowanie procesu realizacji strategii będzie Urząd Miejski w Wołowie. Zadanie to zostanie powierzone utworzonej w ramach WRG komórce tj. Zespół Realizacji Strategii, której zadaniem będzie w szczególności:

- zbieranie i przekazywanie partnerom społecznym i gospodarczym informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego (kierowanie potencjalnych beneficjentów do odpowiednich instytucji);
- wyrażanie opinii co do zgodności proponowanych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z zapisami strategii;
- wydawanie opinii o zgodności planowanej inwestycji / zadania z zapisami strategii;
- Władze samorządowe Miasta i Gminy Wołów dokonują okresowej oceny stopnia realizacji Strategii w oparciu o dane z systemu monitorowania i przeprowadzanych ewaluacji:
 - **analizę wskaźnikową**, opracowywaną przez stanowisko mające w kompetencjach nadzór nad strategią gminy na podstawie informacji otrzymanych od wydziałów, referatów i jednostek Gminy, bazującą na miernikach wyznaczonych w strategii dla każdego celu operacyjnego;
 - **raport z realizacji kierunków interwencji** Strategii Rozwoju, przygotowywany przez stanowisko mające w kompetencjach nadzór nad strategią gminy na podstawie informacji otrzymanych od innych wydziałów, referatów i jednostek Gminy lub na podstawie przeprowadzonych ewaluacji zewnętrznych.

Proces wdrażania Programu powinien uwzględniać możliwość korygowania i wzbogacania Programu o nowe elementy, gdyby zaistniała taka konieczność.

Burmistrz Gminy (poprzez Zespół Realizacji Strategii) będzie ocenił co dwa lata stopień wdrożenia Strategii. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Strategii. Co cztery lata będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach. W cyklu czteroletnim będzie również oceniany stopień realizacji celów średniookresowych. Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji.

Wskaźniki monitorowania efektywności Strategii

Wskaźniki strategiczne:

1. Udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa razem (PIT).
2. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.
3. Wydatki majątkowe inwestycyjne w budżecie gminy (BDL).

CEL STRATEGICZNY 1: MAKSYMALIZACJA KORZYŚCI Z RELACJI MIASTA I GMINY WOŁÓW Z OTOCZENIEM POZA POWIATOWYM

Cel operacyjny 1.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i telekomunikacyjnej

1. Skrócenie czasu przejazdu pomiędzy Wołowem a Wrocławiem, Rawiczem, Legnicą i Lubinem.
2. Liczba publicznych punktów dostępu do Internetu.

Cel operacyjny 1.2. Tworzenie relacji gospodarczych z otoczeniem poza powiatowym

1. Liczba wydarzeń promocyjnych o charakterze wystawowym z aktywnym udziałem Gminy Wołów.
2. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (przemysł i budownictwo)
3. Liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych w „Podstrefie Wołów”.

Cel operacyjny 1.3. Poprawa atrakcyjności rekreacyjnej oraz promocja walorów turystyczno-rekreacyjnych

1. Liczba nowych produktów turystycznych w Gminie.
2. Dochody gminy (dział 550 Hotele i restauracje).

Cel operacyjny 1.4. Tworzenie warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego (postępująca suburbanizacja)

1. Powierzchnia uzbrojonych terenów pod nowe inwestycje przeznaczone na budownictwo mieszkaniowe.
2. Powierzchnia terenów wskazanych w studium do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
3. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania.

CEL STRATEGICZNY 2: MAKSYMALIZACJA KORZYŚCI MIASTA WOŁÓW JAKO LOKALNEGO BIEGUNA ROZWOJU

Cel operacyjny 2.1. Wysoki standard i dostępność usług publicznych

1. Urodzenia żywe na 1000 mieszkańców.
2. Zdawalność egzaminów gimnazjalnych i maturalnych.

Cel operacyjny 2.2. Wspieranie koncentracji działalności gospodarczej i usług otoczenia biznesu

1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie gminy.

Cel operacyjny 2.3. Atrakcyjna oferta kulturalna

1. Liczba wydarzeń kulturalnych oraz średnia ilość osób w nich uczestnicząca.
2. Wydatki budżetu gminy na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.

CEL STRATEGICZNY 3: MAKSYMALIZACJA STANDARDU ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GMINY WOŁÓW

Cel operacyjny 3.1. Rozwój infrastruktury technicznej gminy

1. Korzystający z sieci kanalizacyjnej, wodociągowej i gazowej.

Cel operacyjny 3.2. Stymulowanie rozwoju małej przedsiębiorczości

1. Zmiana odsetka mikro i małych przedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy.

Cel operacyjny 3.3. Wspieranie obszarów rolniczych

1. Korzystający z sieci kanalizacyjnej, wodociągowej i gazowej na obszarach wiejskich.
2. Dochody budżetowe gminy (rolnictwo i łowiectwo).
3. Liczba kwater agroturystycznych.

Cel operacyjny 3.4. Wysoka jakości kształcenia na poziomie podstawowym

1. Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów.

Cel operacyjny 3.5. Optymalne gospodarowanie zasobami mieszkaniowymi gminy

1. Mieszkania niezamieszkane w zasobie gminy (pustostany).
2. Remonty mieszkań (instalacji/elementów już istniejących) w budynkach gminnych.

Cel operacyjny 3.6. Wzrost skuteczności pomocy społecznej

1. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem.

Cel operacyjny 3.7. Bezpieczeństwo publiczne

1. Wydatki budżetu gminy majątkowe inwestycyjne na Bezpieczeństwo publiczne i ochronę przeciwpożarową.

Cel operacyjny 3.8. Poprawa estetyki i atrakcyjności przestrzeni publicznej oraz integracja i aktywizacja mieszkańców

1. Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem.
2. Liczba organizacji pozarządowych działających w Gminie na 1000 mieszkańców.
3. Liczba/powierzchnia zrewitalizowanych obiektów.

Ramy finansowe

Ramy finansowe dla Strategii rozwoju miasta i gminy Wołów są oszacowaniem potencjału finansowego, który poprzez działania związane z realizacją Strategii może zostać wykorzystany na rzecz wdrażania Strategii. Przedstawione poniżej wyniki oszacowań są efektem analiz i prognoz dotyczących środków przeznaczonych na finansowanie rozwoju gospodarczego pochodzących ze źródeł publicznych i prywatnych.

Potencjalne środki finansowe, które mogą zostać wykorzystane przez sektor publiczny na realizację Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów na lata 2015-2025 oszacowano łącznie na 117,2 mln zł, co daje około 10,6 mln zł średniorocznie. Wspomniana wartość średnioroczna dekomponuje się na dwie następujące składowe:

- Potencjał finansowania wydatków majątkowych z budżetu Miasta i Gminy Wołów – 8,0 mln zł¹¹;
- Środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej – 2,6 mln zł¹².

Należy podkreślić, iż inwestycje sektora publicznego stanowią relatywnie niewielką część całości tego typu wydatków. Stąd też warto podkreślić znaczenie sektora prywatnego w kształtowaniu procesów rozwojowych na poziomie lokalnym.

Mając na uwadze powyższe warto zaprezentować szacunki dotyczące nakładów inwestycyjnych (nakładów brutto na środki trwałe) realizowanych przez podmioty prywatne. Na pod-

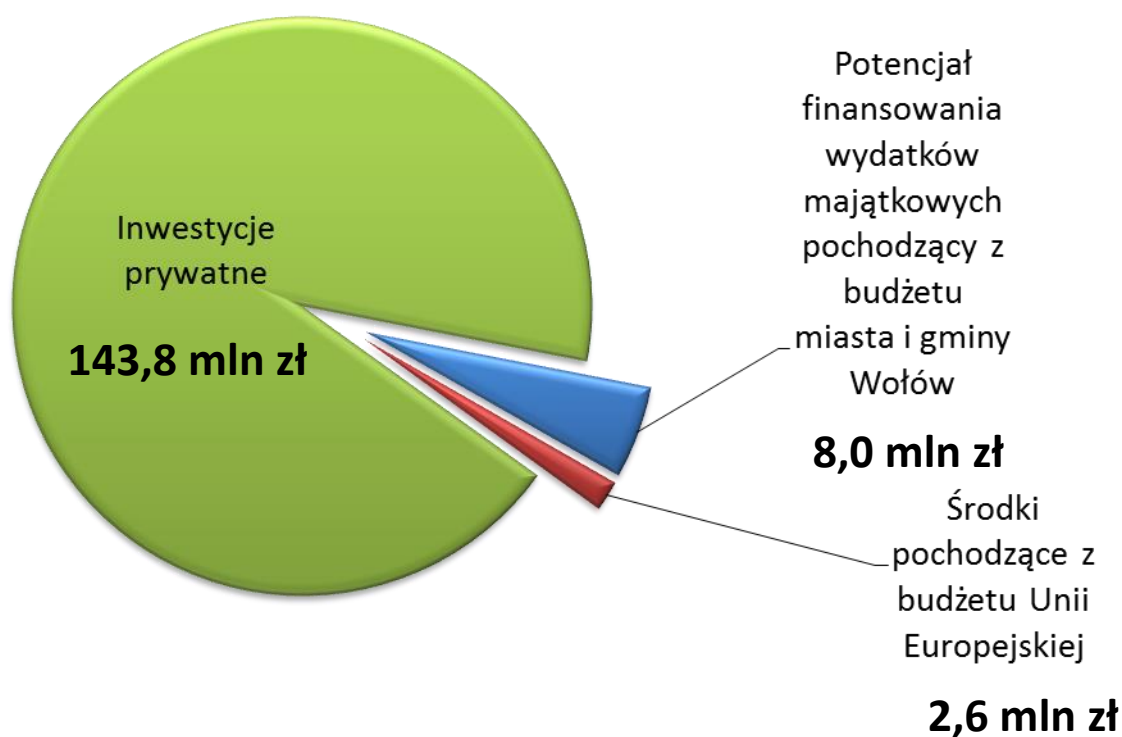
¹¹ Potencjał należy traktować, jako maksymalną wielkość środków, jakie Gmina Wołów będzie mogła uruchomić do realizacji zakładanych w Strategii celów. Oszacowanie opiera się na założeniu maksymalnej relacji zadłużenia do dochodów ogółem, która zgodnie z ustawą o finansach publicznych z dnia 30 czerwca 2005 r. (art. 170 ust. 1) na koniec roku rozliczeniowego nie może przekroczyć 60%.

¹² Szacowana wielkość środków pochodzących z funduszy europejskich stanowi średnią wartość wsparcia finansowego ze źródeł UE przeznaczoną na inwestycje realizowane na terenie Gminy Wołów. Dane o wielkościach pochodziły ze Sprawozdań rocznych z wykonania budżetu Gminy Wołów (dla lat 2009-2011), Wykonanie budżetów jst województwa dolnośląskiego (z Regionalnej Izby Obrachunkowej we Wrocławiu, dla lat 2011-2013).

stawie symulacji makroekonomicznych przeprowadzonych przy zastosowaniu regionalnego modelu HERMIN gospodarki województwa dolnośląskiego dokonano projekcji inwestycji sektora prywatnego w latach 2015-2025 na poziomie województwa. W oparciu o dane dot. podmiotów gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON oszacowano, w jakiej wielkości inwestycje sektora prywatnego mogą być realizowane na terenie gminy Wołów. Wielkość inwestycji realizowanych na terenie Miasta i Gminy Wołów przez podmioty prywatne została oszacowana na poziomie 1 581,5 mln zł na cały okres 2015-2025. Średnioroczna wartość nakładów brutto na środki trwałe realizowanych ze źródeł prywatnych wynosi, zatem 143,8 mln zł.

Rysunek 4 Potencjał finansowania Strategii rozwoju Miasta i Gminy Wołów.

Źródło: Opracowanie własne.

Warto tutaj zauważyć, że są to znacząco większe środki niż fundusze będące bezpośrednio w dyspozycji gminy. Dlatego warto inicjować partnerstwa publiczno-prywatne w celu wdrożenia prywatnych środków do współfinansowania działań rozwojowych na terenie gminy, jak również partnerstw publiczno-publicznych w celu realizacji wspólnych celów wspólnymi środkami razem z ościennymi gminami.

Bibliografia

1. Analizy, badania i prognozy na rzecz Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (2010 – 2011), analizy zrealizowane w ramach projektu współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego [POKL.08.01.04-02-003/08], projekt realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego w partnerstwie z Konsorcjum w składzie: Dolnośląska Agencja Współpracy Gospodarczej Sp. z o.o., Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu oraz Politechnika Wrocławska, Wrocław.
2. Bal – Domańska B., Banaszak S., Girul A., Janicka B., Polak H., Stańczyk E., Urbanek H., Wilk J. (2012), Identyfikacja i delimitacja obszarów wzrostu oraz obszarów problemowych w województwie dolnośląskim. Wyniki badań, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Wrocław.
3. Barca F. (2009), Program dla zreformowanej polityki spójności. Podejście ukierunkowane terytorialnie w osiągnięciu celów i oczekiwań Unii Europejskiej.
4. Błaszczak M., Majkut R., Zathay M. (2010), Analiza stanu i procesów integracji społeczno-gospodarczej, instytucjonalnej i przestrzennej regionu. Koegzystencja funkcji ochronnych oraz rozwoju systemów komunikacji i sieci infrastruktury w województwie dolnośląskim, Wrocław.
5. Dudziuk – Dudzik A., Drewnicka K., Drzymała M., Halicka – Borucka M., Korzeń J., Wałęga A. (2012), Diagnoza stanu województwa dolnośląskiego, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław.
6. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (2010), Komisja Europejska, COM(2010) 2020 z 03.03.2010 r. Dokument przyjęty przez Radę Europejską dnia 17 czerwca 2010r., Bruksela.
7. Galar R., Korf T., Zaleska M., Zaleski J. (2012), Kluczowe makroprojekty. Propozycja do projektu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
8. Galar R., Zaleski J. (2012), *Strategia Rozwoju Dolnego Śląska 2020. Założenia Programowe*, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
9. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień dla Miast i Gminy Wołów na rok 2008, Załącznik do Uchwały Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 31 stycznia 2008 r.
10. Korzeń J. (red.) (2010), Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego - Projekt zmiany Planu, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, Wrocław.

11. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Projekt dokumentu rządowego przeznaczony do konsultacji (2011), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
12. Korf T., Kudełko J., Mogiła Z., Zaleska M., Zaleski J. (2012), Diagnoza prospektywna sytuacji w województwie dolnośląskim - synteza wraz z aneksem, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
13. Korf T., Lisowiec G., Zaleski J. (2011), Raport regionalny województwo dolnośląskie, Studia nad rozwojem Dolnego Śląska, nr 2-3, 45-46.
14. Korf T., Zaleska M., Zaleski J. (2012), Terytorializacja rozwoju polityki województwa dolnośląskiego. Funkcjonalne subregiony / Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) Projektu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
15. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (2010), dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
16. Krajowy Program Reform. Europa 2020 (2011), dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 kwietnia 2011r., Warszawa.
17. Kudełko J., Mogiła Z., Wysocka M., Zaleska M., Zaleski J., (2012), System wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
18. Kudełko J., Mogiła Z., Wysocka M., Zaleski J. (2012), Systemy wskaźników realizacji celu głównego i priorytetów projektu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
19. Kudełko J., Wysocka M., Zaleski J. (2012), System monitorowania Projektu Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
20. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.
21. Mogiła Z., Poproch A., Zaleski J. (2012), Ramy finansowe Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020. Oszacowanie potencjału finansowego umożliwiającego realizację Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław.
22. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 (2007), Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
23. Plan Gospodarki Odpadami Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.
24. Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

25. Program opieki nad zabytkami gminy Wołów, Załącznik do Uchwały Rady Gminy Wołów w z dnia 25 stycznia 2007 r.
26. Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014 – 2020, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, październik 2014.
27. Sprawozdania z dochodów i wydatków Urzędu Miejskiego.
28. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., luty 2001.
29. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołów na lata 2008 – 2015, Wołów 2008.
30. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 – projekt ekspercki, Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A., Wrocław, sierpień 2012.
31. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, dokument uchwalony w dniu 28 lutego 2013 r. przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego, Wrocław.
32. Uchwała nr LX/396/2014 Rada Miejska w Wołowie przystąpiła do opracowywania aktualizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów.
33. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2006 r. Nr 227, poz. 1658. Z późniejszymi zmianami).
34. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późniejszymi zmianami).
35. Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów 2013.

Wykaz stron internetowych:

<http://mops.wolow.pl/>
<http://www.stat.gov.pl/>
<http://katalog.mediweb.pl/katalog.php?woj=02&pow=22&gmina=03>
<http://www.pcmwolow.pl/>
<http://test12.wolow.pl/>
<http://www.zdpwolow.pl/>
<http://mapy.isok.gov.pl/>
[http:// www.dzieci-wiosna.pl/](http://www.dzieci-wiosna.pl/)
<http://kurier-gmin.pl/>
<http://rozklad-pkp.pl>
<http://pgk-wolow.pl/>
<http://www.wolow.pl/>
<http://gmina.wolow.sisco.info/>
<http://www.wok-wolow.pl/>

<http://dolny-slask.org.pl/>

<http://www.umwd.dolnyslask.pl/>

Załączniki

Załącznik 1 Kompletna diagnoza stanu istniejącego

Spis treści:

1	MIASTO I GMINA WOŁÓW NA TLE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO, POWIATU WOŁOWSKIEGO ORAZ POZOSTAŁYCH GMIN W WOJEWÓDZTWIE	61
2	SIEĆ OSADNICZA I DEMOGRAFIA	67
3	EDUKACJA	74
	Przedszkola.....	75
	Szkoły podstawowe	75
	Gimnazja.....	77
	Biblioteki	78
4	RYNEK PRACY	79
5	MIESZKALNICTWO	81
6	OPIEKA ZDROWOTNA	84
	Placówki służby zdrowia.....	84
	Apteki	85
	Stacje pogotowia ratunkowego.....	85
7	POMOC SPOŁECZNA	85
	Domy dziecka.....	87
	Świetlice wiejskie i środowiskowe.....	87
8	UKŁAD KOMUNIKACYJNY	88
9	INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	91
	Gospodarka wodno-ściekowa.....	91
	Gospodarka odpadami	93
	Zaopatrzenie w energię elektryczną	95
	Zaopatrzenie w gaz.....	95
	Zaopatrzenie w ciepło.....	96
	Telekomunikacja i łączność	97
10	PODMIOTY GOSPODARCZE I INWESTYCJE W GMINIE	97
11	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I JEGO OCHRONA	102
	Ukształtowanie, morfologia i budowa geologiczna gminy	102
	Wody powierzchniowe i podziemne	105

	Surowce naturalne	106
	Gleby	106
	Lasy	107
	Klimat	108
	Powietrze	108
	Ochrona środowiska przyrodniczego	109
12	DZIAŁALNOŚĆ ROLNICZA I UŻYTKOWANIE GRUNTÓW.....	111
13	ŚRODOWISKO KULTUROWE	112
14	TURYSTYKA	115
15	SPORT I REKREACJA	118
16	OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA	120
17	BUDŻET GMINY	123
18	ANALIZA SWOT.....	126

1 Miasto i Gmina Wołów na tle województwa dolnośląskiego, powiatu wołowskiego oraz pozostałych gmin w województwie

Gmina Wołów jest gminą miejsko-wiejską położoną w północnej części województwa dolnośląskiego (jedna ze 169 gmin w województwie). Na jej terenie znajduje się miasto Wołów, będące siedzibą władz gminy i powiatu wołowskiego i 41 mniejszych miejscowości skupionych w 37 sołectwach¹³. Graniczy z ośmioma gminami, w tym z gminami Wińsko oraz Brzeg Dolny (powiat wołowski), z gminami Środa Śląska i Malczyce (powiat średzki), gminami Oborniki Śląskie i Prusice (powiat trzebnicki), gminą Prochowice (powiat legnicki) oraz gminą Ścinawa (powiat lubiński).

Mapa 1 Położenie geograficzne powiatu wołowskiego i gminy Wołów w województwie dolnośląskim

Źródło: opracowanie własne.

Gmina Wołów leży w odległości około 40 km na północny zachód od stolicy regionu Dolnego Śląska – miasta Wrocławia, w zakolu Odry. Rzeka Odra wyznacza południową i zachodnią granicę administracyjną gminy. Gmina ma charakter przemysłowo–

¹³ Dane GUS z 2012r.:

http://stat.gov.pl/vademecum/vademecum_dolnoslaskie/portrety_gmin/powiat_wołowski/gmina_wołow.pdf.

usługowo-rolniczy z dobrze rozwiniętym sektorem leśnym. Jej powierzchnia całkowita wynosi 33 110 ha (331 km²), z czego miasto Wołów zajmuje 1854 ha (19 km²). Według danych GUS w 2013r. gminę zamieszkiwało 22 939 osób, z czego 12 646 stanowili mieszkańcy miasta Wołów. W poniższej tabeli dokonano zestawienia wybranych danych statystycznych charakteryzujących gminę na tle powiatu wołowskiego oraz województwa dolnośląskiego.

Tabela 1 Gmina Wołów na tle powiatu wołowskiego i województwa dolnośląskiego – dane za rok 2013¹⁴

Wyszczególnienie	Województwo	Powiat	Gmina	Województwo	Powiat =	
	w liczbach bezwzględnych / procent			= 100%	100%	
Powierzchnia w km ²	19 947	675	331	1.66%	49.04%	
Ludność	2 909 997	47 569	22 939	0.79%	48.22%	
w tym kobiety	1 510 507	24 301	11 621	0.77%	47.82%	
Gęstość zaludnienia	146	70	69	47.26%	98.71%	
Ludność w wieku	Przedprodukcyjnym ¹⁾	405 880	6 658	3 177	0.78%	47.72%
	Produkcyjnym ²⁾	1 951 966	32 413	15 680	0.80%	48.38%
	Poprodukcyjnym ³⁾	552 151	15 680	4 082	0.74%	26.03%
Ruch naturalny ludności	Urodzenia żywe	25 805	474	217	0.84%	42.55%
	Zgony	30 498	510	218	0.72%	42.75%
	Przyrost naturalny	-4 693	-36	-1	0.02%	2.78%
Imigracja ludności na pobyt stały	Ogółem	38 163	520	265	0.69%	50.96%
	w tym kobiety	20 005	270	133	0.66%	49.26%
	w ruchu wewnętrznym	36 865	513	262	0.71%	51.07%
	zagranicą	1 298	7	3	0.23%	42.86%
Emigracja ludności na pobyt stały	Ogółem	38 136	648	274	0.72%	42.28%
	w tym kobiety	20 115	346	160	0.79%	46.24%
	w ruchu wewnętrznym	34 474	574	244	0.71%	42.51%
	zagranicą	3 662	74	30	0.82%	40.54%
Pracujący ⁴⁾	695 680	8 674	4 127	0.59%	47.58%	
w tym kobiety	341 863	4 026	2 106	0.62%	52.31%	
Bezrobotni zarejestrowani	153 558	3 738	1 909	1.24%	51.07%	
w tym kobiety	77 794	1 873	933	1.20%	49.81%	
Stopa bezrobocia w %	13.2	21.6	⁵⁾	-	-	
Wskaźnik zatrudnienia ⁶⁾	23.91%	18.23%	17.99%	-	-	

1) ludność w wieku przedprodukcyjnym obejmuje osoby w wieku 14 lat i mniej

2) ludność w wieku produkcyjnym obejmuje kobiety w wieku 15-59 lat i mężczyzn w wieku 15-64 lat

3) ludność w wieku poprodukcyjnym obejmuje kobiety w wieku 59 i więcej lat oraz mężczyzn w wieku 65 i więcej lat

4) pracujący w głównym miejscu pracy w 2012r.

5) stopa bezrobocia nie jest liczona na poziomie gminnym

6) udział liczby osób pracujących w ludności ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

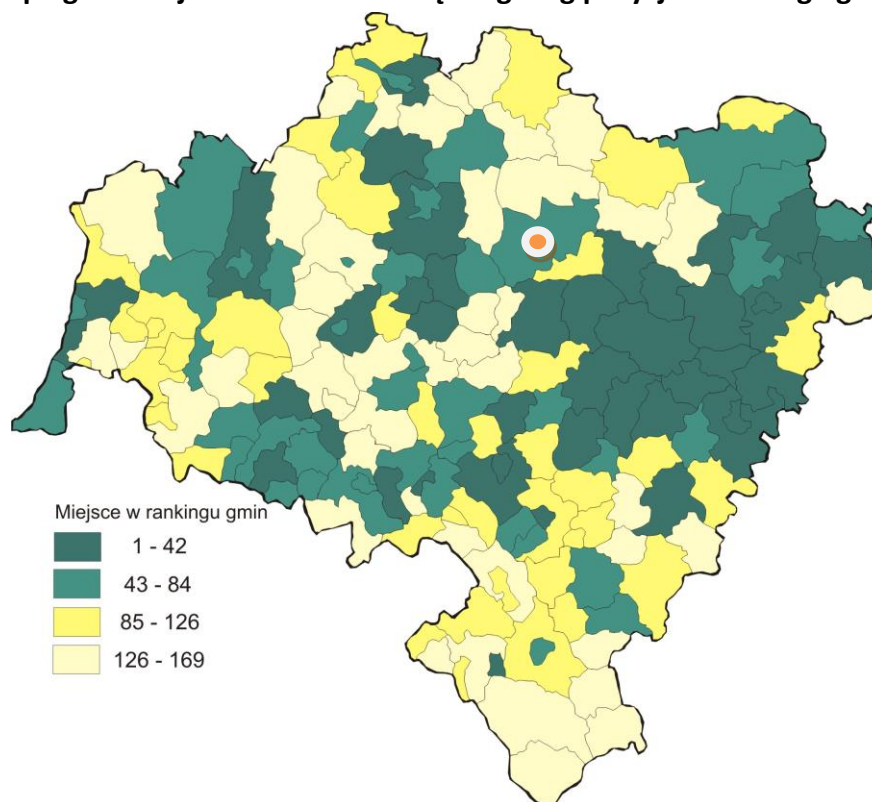
¹⁴ Dane GUS z 2013r.; <http://www.stat.gov.pl>

W celu ukazania struktury przestrzennej gospodarki gmin województwa dolnośląskiego stworzono ranking gmin, wykorzystując dane zarówno w ujęciu statycznym (dla ostatniego dostępnego roku tj. roku 2012 i 2013), jak i dynamicznym (od pierwszego do ostatniego dostępnego roku tzn. 1995 - 2013). W celu określenia gmin pełniących funkcję swoistych biegunów wzrostu posłużono się następującymi kryteriami:

1. Podatek od osób fizycznych per capita Polska, = 100 (2012) – jako aproksymacja dochodów ludności, a przez to chłonności rynku;
2. Podatek od osób prawnych per capita Polska=100 (2012);
3. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. Polska=100 (2013) aproksymacja poziomu przedsiębiorczości;
4. Zmiana liczby podmiotów REGON (2009/2013);
5. Zmiana liczby pracujących (2012/1995);
6. Suma sald migracji na pobyt stały (2013/1995);
7. Potencjał tworzenia klastrów (2013);
8. Gęstość zaludnienia (2013);
9. Zmiana liczby ludności (2013/1995).

Przeprowadzona analiza danych pozwoliła wskazać główne bieguny wzrostu w województwie dolnośląskim. Należą do nich przede wszystkim jednostki terytorialne, które przynależą do Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego. Są to, więc m. Wrocław oraz duża część sąsiadujących gmin wschodzących w skład podregionu wrocławskiego.

Mapa 2 Mapa gmin województwa dolnośląskiego wg pozycji w rankingu gmin

Źródło: opracowanie własne.

Wysokie miejsca rankingowe zajmują również gminy powiatu lubińskiego i polkowickiego (LGOM) oraz gminy zlokalizowane w okolicach Jeleniej Góry (w tym Stara Kamienica, Jeżów Sudecki, Podgórzyn, Janowice Wielkie), Świdnicy i Wałbrzycha (w tym Strzegom, Żarów, Świebodzice) oraz gmina Bolesławiec i Zgorzelec. Generalnie rzecz ujmując, przeprowadzone badanie potwierdza występowanie dychotomii pomiędzy obszarami wzrostu wymienionymi powyżej, a resztą województwa dolnośląskiego.

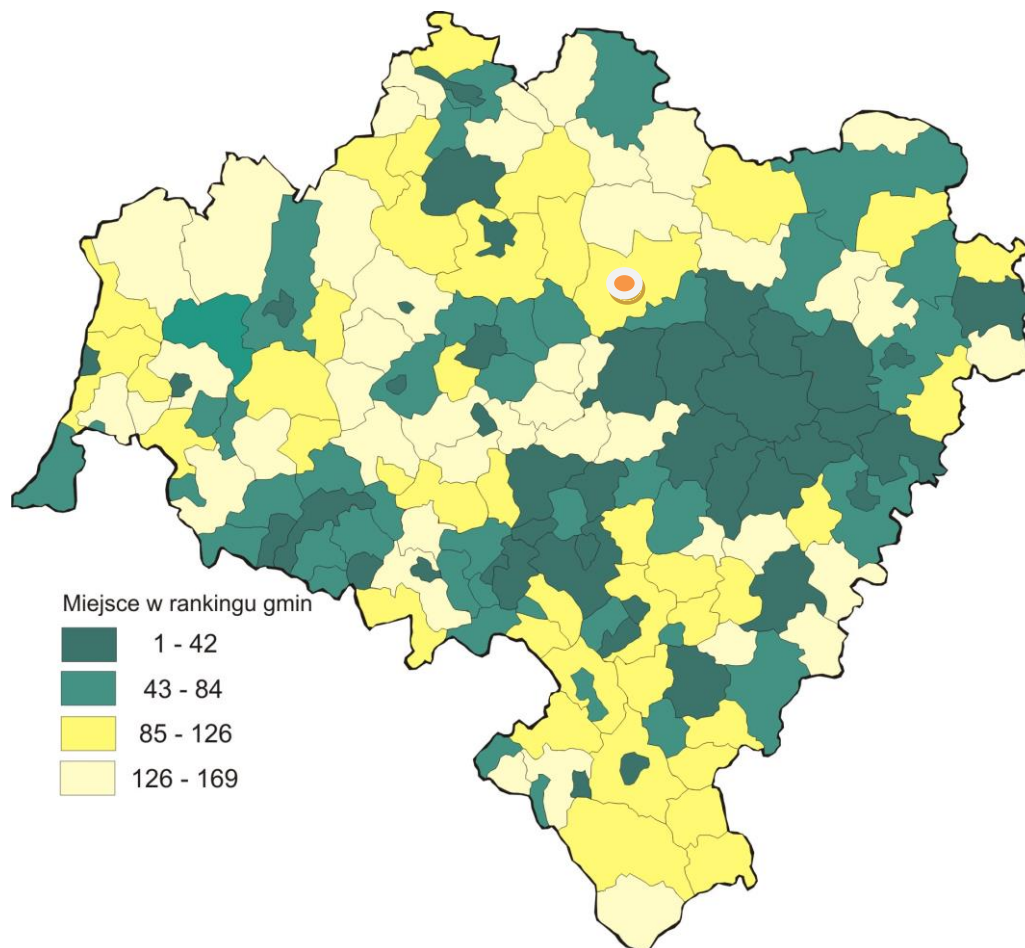
Gmina Wołów w rankingu gmin zajmuje pozycję 65 wśród 169 gmin województwa, wypadając najlepiej wśród wszystkich trzech gmin powiatu wołowskiego. Znaczący wpływ na relatywnie wysoką pozycję gminy ma bliskość dwóch biegunów wzrostu – stolicy regionu (Wrocławia) oraz gmin powiatu lubińskiego i polkowickiego (LGOM).

Poniżej przedstawiono mapy prezentujące ranking gmin w oparciu o dane statystyczne (Mapa 3a) oraz ranking gmin w oparciu o dane dynamiczne z okresu 1995 – 2013 (Mapa 3b), który pozwolił wytypować gminy najlepiej rozwijające się w ostatnich latach.

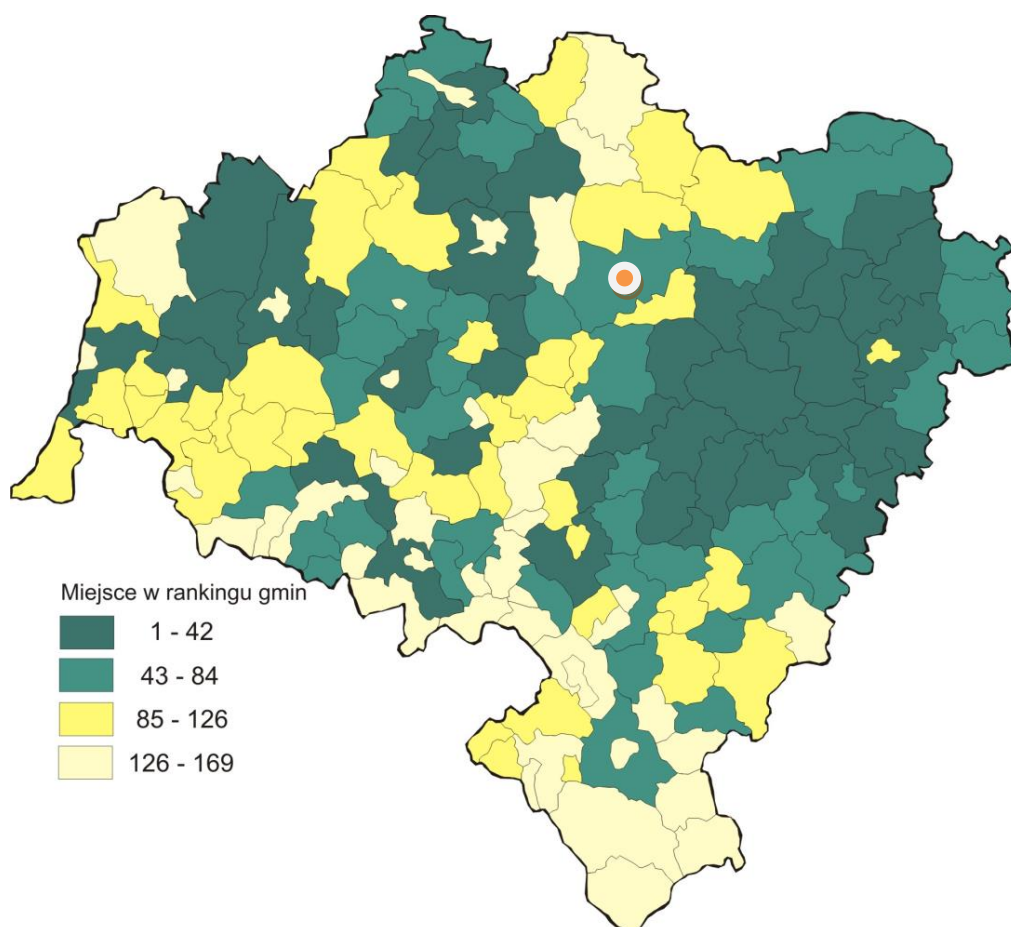
Mapa 3 Mapa gmin województwa dolnośląskiego wg pozycji w rankingu gmin (A) stworzonego w oparciu o wskaźniki rozwoju społeczno - gospodarczego w ujęciu statycznym, (B) stworzonego w oparciu o wskaźniki rozwoju społeczno - gospodarczego w ujęciu dynamicznym

A)

B)

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy danych statycznych wynika, że poziom rozwoju gminy Wołów jest relatywnie niski w porównaniu z innymi gminami zlokalizowanymi bliżej Wrocławia (pozycja 97 w rankingu). Potwierdza to fakt, że gminy o najwyższym rozwoju społeczno-gospodarczym to przeważnie duże miasta wraz z ich bliskim otoczeniem.

W porównaniu do obrazu statycznego, w rankingu w ujęciu dynamicznym, Wrocławski Obszar Metropolitalny obejmuje wyraźnie większy obszar, m.in. gminy powiatu oleśnickiego, milickiego, trzebnickiego i wołowskiego (na północnym wschodzie) oraz gminy powiatu średzkiego, świdnickiego i strzelińskiego (na południowym – zachodzie). Gmina Wołów w rankingu dynamicznym zajmuje znacznie wyższą pozycję- 52, co potwierdza dużą dynamikę zmian w ostatnich kilkunastu latach.

Istotne dla rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Wołów jest dobre skomunikowanie z dwoma, wyróżniającymi się biegunami wzrostu tj. aglomeracją Wrocław oraz obszarem legnicko – głogowskim, w którym usytuowany jest KGHM (około 40 km do Wrocławia i do Lubina).

2 Sieć osadnicza i demografia

Sieć osadniczą gminy Wołów tworzą: miasto Wołów oraz 41 wsi (w tym 37 sołectkich) i 6 przysiółków: Boraszyn, Bożeń, Dębno, Domaszków, Garwół, Gliniany, Golina, Gródek, Krzydłina Mała, Krzydłina Wielka, Lipnica, Lubiąż, Łazarzowice, Łososiowice, Mikorzyce, Miłcz, Moczydlnica Dworska + Kłopotówka, Mojęcice + Kąty, Nieszkowice, Pawłoszewo, Pełczyn, Pierusza, Piotroniowice, Prawików, Proszkowa, Rataje, Rudno, Siodłkowice, Straszowice + Żychlin, Stawowice, Smarków, Stary Wołów, Stęszów, Stobno + Biskupice, Straża, Tarchalice, Uskorz Mały, Uskorz Wielki, Warzęgowo, Wodnica, Wróblewo, Wrzossy + Kretowice, Zagórzycy¹⁵. Geograficzne rozmieszczenie miejscowości przedstawiono na mapie poniżej.

Mapa 4 Sieć osadnicza Gminy Wołów

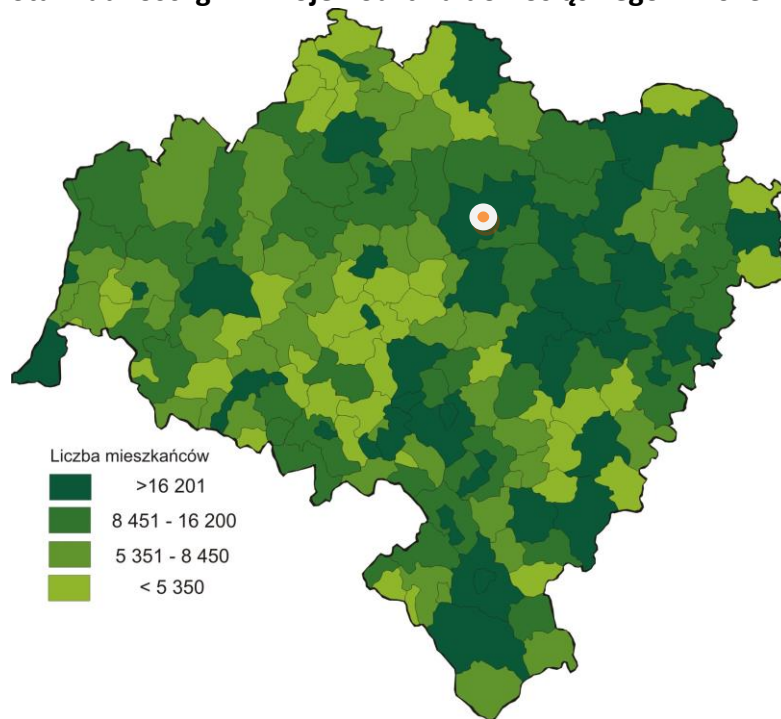
Źródło: Program opieki nad zabytkami gminy Wołów, Załącznik do Uchwały Rady Gminy Wołów w z dnia 25 stycznia 2007 r.

Osadnictwo w gminie Wołów charakteryzuje się pewnym rozdrobnieniem i rozproszeniem. Stanowi ona jedną z ludniejszych gmin na Dolnym Śląsku (25 miejsce na 169 gmin, 7 miejsce wśród gmin miejsko-wiejskich, posiada najwięcej mieszkańców wśród gmin powiatu wołowskiego). Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w

¹⁵ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wołów na lata 2008 – 2015, Wołów 2008.

2013 roku gminę zamieszkiwało 22 939 osób, co stanowiło ponad 48,2% ludności powiatu wołowskiego.

Mapa 5 Stan ludności gmin województwa dolnośląskiego w 2013 roku

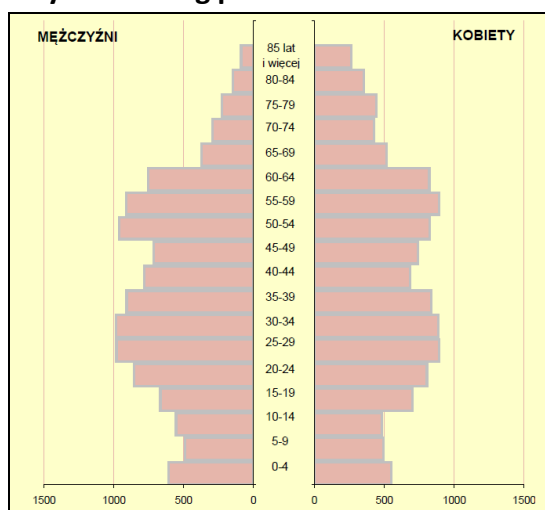
Źródło: opracowanie własne.

W latach 1998 – 1999 liczba mieszkańców gminy uległa zauważalnej zmianie, co wynikało ze spadku liczby mieszkańców terenów wiejskich, zarówno kobiet, jak i mężczyzn (z 11058 w 1998 oraz 10299 w roku 1999). Z kolei w latach 2009 – 2010 nastąpił nieznaczny wzrost spowodowany napływem ludności do miasta Wołowa, głównie mężczyzn (12 313 w roku 2009 oraz 12 595 w 2010). Przypuszcza się, że wzrost liczby mieszkańców w latach 2009 - 2010 związany był w dużej mierze z powstaniem zakładu firmy Alco Electronics, w której zatrudnienie znalazło około 500 osób, w tym również z Wrocławia. Wzrost ten mógł być także spowodowany ciągłym rozrostem Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego i natężeniem procesów suburbanizacyjnych, jak również zapotrzebowaniem na tereny mieszkaniowe w pobliżu ważnych ciągów komunikacyjnych, warunkujących dogodne połączenie z Wrocławiem i obszarem LGOM. Odzwierciedleniem tego jest również najwyższy w badanym okresie przyrost naturalny w gminie (1,4).

Gęstość zaludnienia w gminie Wołów od 2009 roku wynosi niezmiennie 69 mieszkańców na 1 km² (w latach 1995-2008 wskaźnik ten wynosił 68). Znaczny wzrost gęstości zaludnienia w ostatnich latach zaobserwowano w mieście Wołów, gdzie wartość ta wzrosła z 663 w roku 1995 do 682 mieszkańców na 1 km² w roku 2013. Gęstość zaludnienia na terenach wiejskich jest niezmienna od lat i wynosi 33 osoby na 1 km². Najwyższy wskaźnik cechuje Lubiąż, Warzęgowo, Uskorz Mały, Bożeń, Mojęcice, Gródek, Rataje i Pełczyn. Struktura ludności wg płci w gminie Wołów (Wykres 3) odzwierciedla strukturę ludności typu regresywnego. Jest to spowodowane stosunkowo dużą liczbą ludności w wieku 20-30 oraz 45-60 lat.

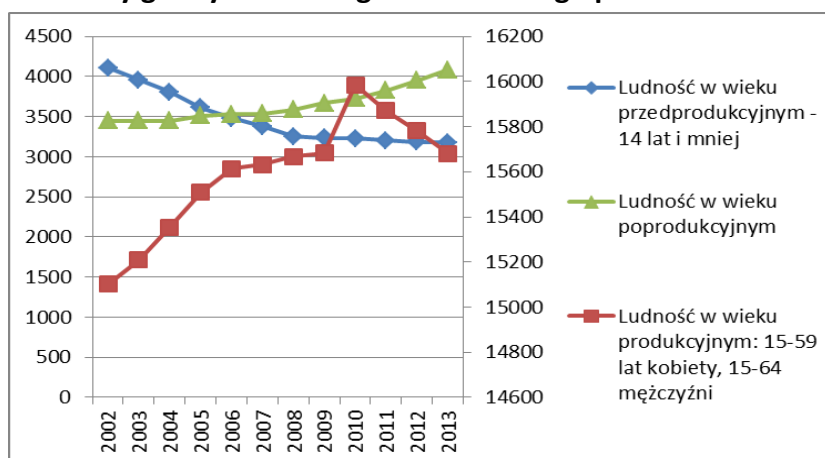
Wykres 3 Ludność gminy Wołów wg płci i wieku w 2012r.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny; <http://www.stat.gov.pl>.

W całym badanym okresie widoczny jest ciągły spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-14 lat), z 4 108 osób w roku 1995 do 3 177 w roku 2013 (spadek o prawie 23%). Wzrosła zaś liczba ludności w wieku poprodukcyjnym z 3 449 osób w roku 1995 do 4 082 w roku 2013 (wzrost o ponad 18%).

Wykres 4 Mieszkańcy gminy Wołów wg ekonomicznego podziału ludności

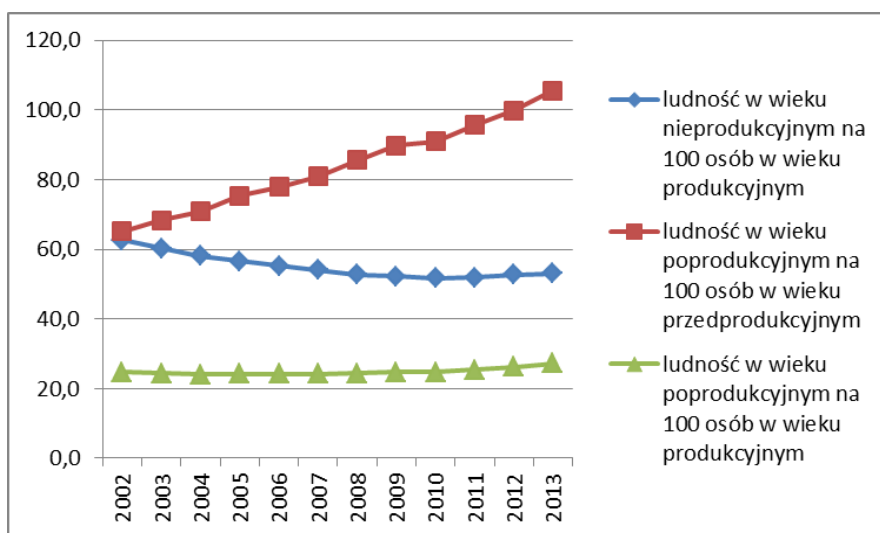
*podziałka po prawej stronie odnosi się do ludności w wieku produkcyjnym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W przypadku liczby osób w wieku produkcyjnym do roku 2010 notowano stały wzrost do 15 985 mieszkańców (z poziomu 15 101 w roku 2002). Od 2010 do 2013 liczba ta spadła do 15 680 osób. Zmiany te odzwierciedlają wielkości wskaźnika obciążenia demograficznego (Wykres 5).

Wykres 5 Wskaźnik obciążenia demograficznego dla gminy Wołów w latach 2002-2013 [%]

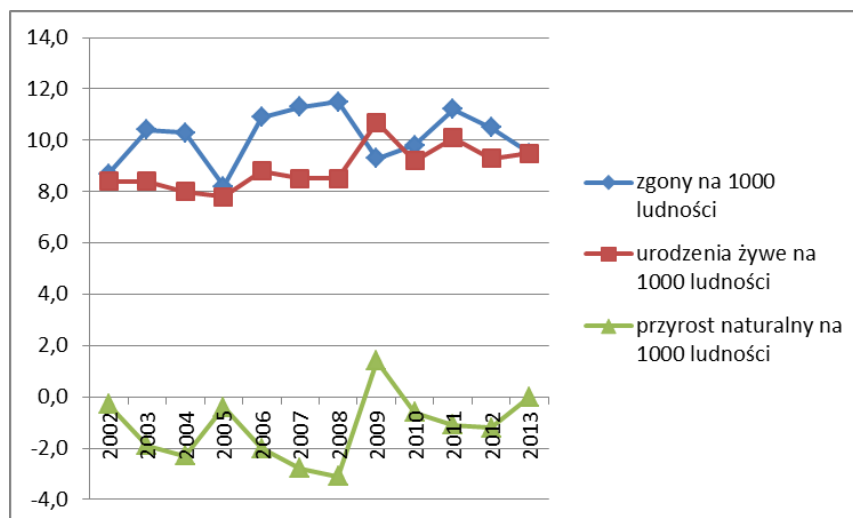

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wskaźniki liczby zgonów i urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w gminie Wołów w badanym okresie wykazywały się dużą zmiennością i oscylowały w granicach 7,7 i 11,5 (Wykres 6). Szczególnym był rok 2009, kiedy to wskaźnik liczby urodzeń żywych przewyższył liczbę zgonów (10,7 do 9,3). W tym samym roku przyrost naturalny, który stanowi podstawową miarę reprodukcji pozwalającą ocenić tempo wzrostu ludności, osiągnął maksymalną wartość w badanym okresie (1,4), co pokrywało się z ogólnopolską tendencją. W 2013 roku przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w gminie wynosił 0,0, natomiast liczba urodzeń żywych i zgonów była na tym samym poziomie, tj. 9,5.

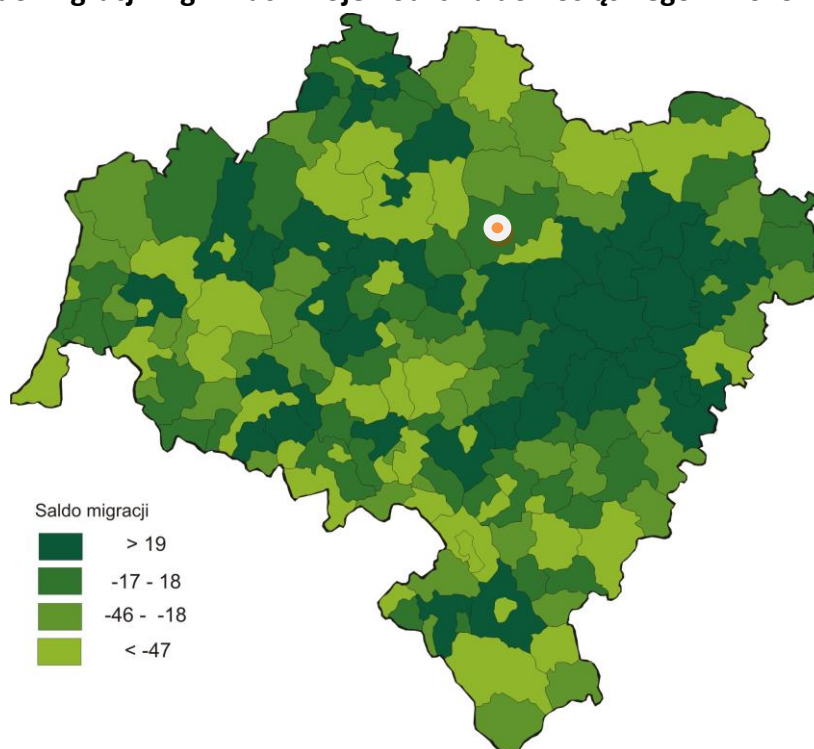
Wykres 6 Urodzenia żywe, zgony oraz przyrost naturalny na 1000 mieszkańców gminy Wołów w latach 2002 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W gminie Wołów obserwować można na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat znaczne wahania wskaźnika salda migracji (Wykres 7). Nie licząc lat 2011 i 2013, od 2007 roku saldo migracji dla gminy Wołów jest dodatnie, co oznacza, że więcej ludności imigruje do gminy, niż z niej emigruje.

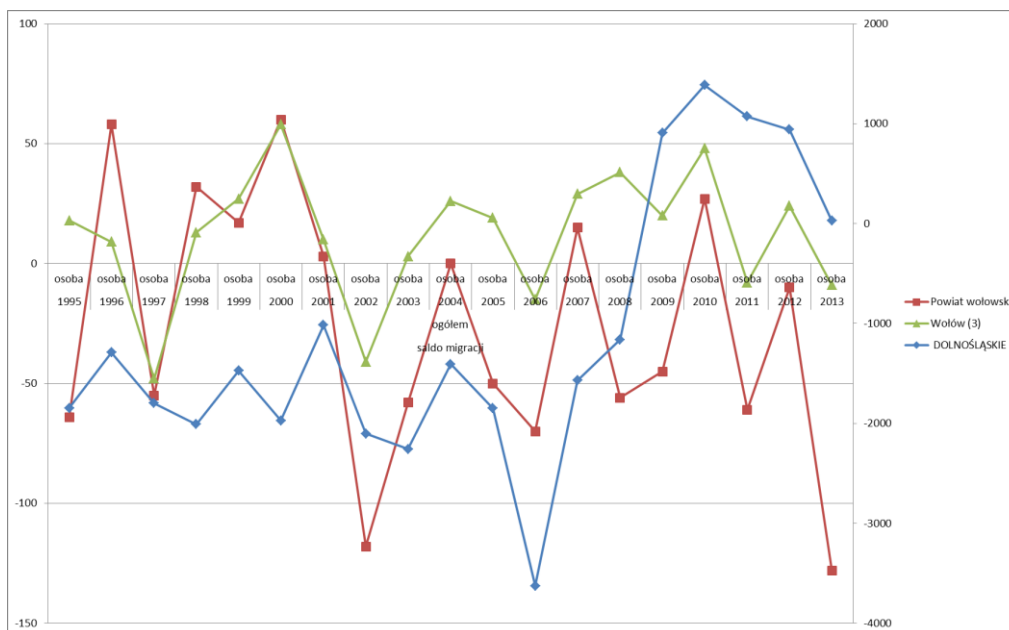
Mapa 6 Saldo migracji w gminach województwa dolnośląskiego w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 7 Saldo migracji w gminie Wołów, powiecie wołowskim i województwie dolnośląskim na lata 1995-2013

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy danych dla gminy Wołów i powiatu wołowskiego, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych całego województwa dolnośląskiego.

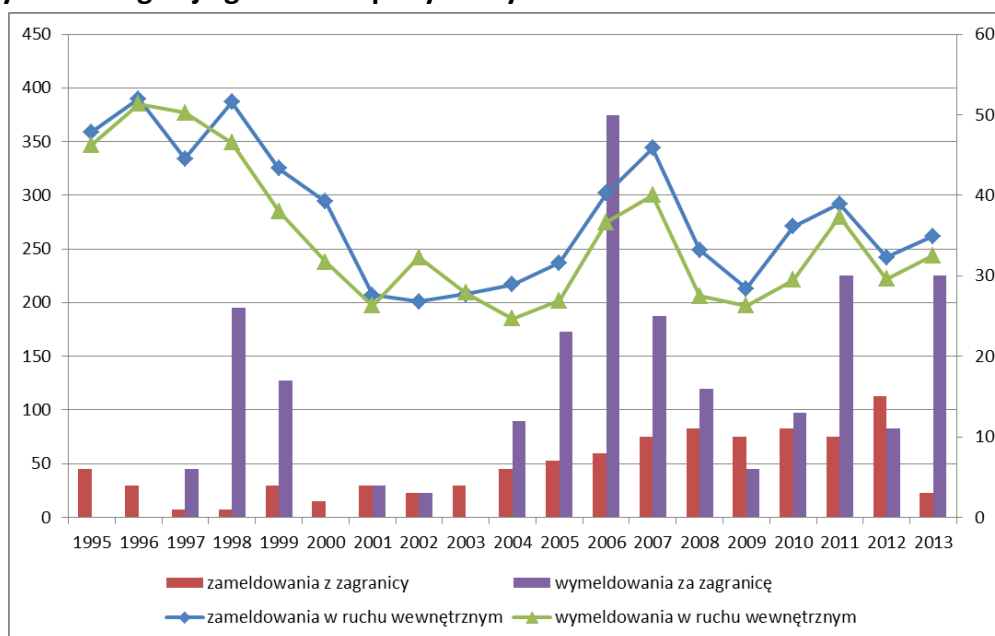
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Należy jednak zaznaczyć, że jest to głównie wynik migracji wewnętrznych. Generalnie sytuacja gminy odzwierciedla tendencję panującą w całym powiecie wrocławskim, gdzie także zaznacza się podobne wahania salda migracji. Znaczący wzrost salda migracji na 1000 mieszkańców zaznaczył się w latach 2001-2004, gdzie wartość wskaźnika wzrosła siedmiokrotnie.

Analizując kierunki migracji w gminie Wołów (wewnętrzne, zagraniczne) od roku 2001 można zaobserwować, że co roku liczba meldunków w ruchu wewnętrznym jest wyższa niż liczba osób wymeldowujących się (Wykres 8). W przypadku migracji zewnętrznych widoczne są większe wahania. W latach 2000 – 2012 liczba obcokrajowców meldujących się w gminie stale rosła. Trend ten został jednak przerwany w 2013 roku, kiedy to nastąpił znaczący spadek liczby meldunków z zagranicy. Z kolei najwięcej wymeldowań wewnętrznych miało miejsce w latach 1998-1999, 2005-2007 oraz w 2011 i 2013 roku.

Wykres 8 Migracje gminne na pobyt stały w latach 1995 - 2013

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy migracji wewnętrznych, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy migracji zewnętrznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

3 Edukacja

Miasto Wołów jest głównym ośrodkiem edukacyjnym w gminie, będąc zarazem centrum szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego (średniego). W przypadku ostatniego szczebla edukacyjnego świadczy także usługi dla pozostałych gmin powiatu wołowskiego.

W gminie Wołów funkcjonują 3 przedszkola, 7 szkół podstawowych i 3 gimnazja, dla których organem prowadzącym jest gmina Wołów. Ponadto na terenie gminy funkcjonują również instytucje niepubliczne, w tym dwa przedszkola, dwa punkty przedszkolne, szkoła podstawowa, gimnazjum i liceum. W roku szkolnym 2012/2013 do przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało łącznie 2 315 uczniów, natomiast w roku szkolnym 2013/2014 – 2 291 uczniów i przedszkolaków. Liczba uczniów i przedszkolaków na terenie gminy Wołów zmniejszyła się o 24 osoby na przełomie jednego roku szkolnego¹⁶.

¹⁶ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w Gminie Wołów za rok szkolny 2013/2014, Wołów, październik 2014.

Przedszkola

Na terenie Gminy Wołów działa w sumie 5 przedszkoli i dwa punkty przedszkolne. 3 przedszkola są jednostkami publicznymi i zlokalizowane są w Wołowie i Lubiążu:

- Przedszkole nr 1 „Chatka Puchatka” w Wołowie,
- Przedszkole nr 2 „Słoneczko” w Wołowie,
- Przedszkole nr 3 „Niezapominajka” w Lubiążu.

Placówkami niepublicznymi funkcjonującymi w gminie są:

- Dwujęzyczne Niepubliczne Przedszkole „Adaś” w Wołowie,
- Niepubliczne Przedszkole „Malucholandia” w Wołowie,
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny „U Babci” w Wołowie,
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny „Kubusia Puchatka” w Krzydlinie Małej.

Nadzór pedagogiczny nad jednostkami, zarówno publicznymi jak i niepublicznymi, sprawuje Dolnośląski Kurator Oświaty we Wrocławiu.

Z dostępnych danych¹⁷ można zaobserwować stały wzrost liczby dzieci w przedszkolach. Do placówek przedszkolnych w roku szkolnym 2009/2010 uczęszczało 416 dzieci, natomiast w roku 2013/2014 było ich już 472 (w tym 125 w ośrodkach niepublicznych). Podobny wzrost można było obserwować w przypadku oddziałów przedszkolnych (17 oddziałów w roku 2009/2010 oraz 21 w roku 2013/2014). Powyższe dane zdają się świadczyć o szerokim i ciągle rosnącym zapotrzebowaniu mieszkańców gminy Wołów na edukację przedszkolną.

Infrastruktura i zaplecze techniczne gminnych przedszkoli wymaga remontów, usprawnień, renowacji, doposażenia, co zostało podkreślone m.in. w zapisach Uchwały Rady Miejskiej w Wołowie z 20 grudnia 2013 roku dotyczącej budżetu na rok 2014.

Szkoły podstawowe

Gmina Wołów dysponuje siedmioma placówkami publicznych szkół podstawowych (Mapa 7):

- Szkoła Podstawowa nr 2 im. Orłąt Lwowskich w Wołowie;
- Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Warzęgowie;
- Szkoła Podstawowa im. Kornela Makuszyńskiego w Starym Wołowie;
- Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Mojęcicach;
- Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Krzydlinie Wielkiej;
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Powstańców Śląskich w Wołowie (funkcjonująca w ramach Zespołu Szkół Publicznych w Wołowie);
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II (funkcjonująca w ramach Zespołu Szkół Publicznych w Lubiążu).

¹⁷ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w Gminie Wołów za rok szkolny 2013/2014, Wołów, październik 2014.

Mapa 7 Granice obwodów szkolnych – szkoły podstawowe

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w Gminie Wołów za rok szkolny 2013/2014, Wołów, październik 2014.

W szkołach podstawowych w roku szkolnym 2013/2014 uczyło się 1271¹⁸ uczniów w 67 oddziałach (o 51 uczniów więcej niż w roku szkolnym 2009/2010).

Ponadto w Wołowie znajduje się również Zespół Szkół Społecznych (w ramach której funkcjonuje Niepubliczna Szkoła Podstawowa) kształcący dzieci na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. Infrastruktura i zaplecze techniczne szkół podstawowych wciąż wymaga licznych modernizacji.

Tabela 2 Współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych Gminy Wołów

Współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych (%) w Gminie Wołów ¹⁹	2010	2011	2012
brutto	102,53	104,43	103,53
netto	100,00	100,92	100,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

Gimnazja

W Gminie Wołów funkcjonują 4 gimnazja (Mapa 8), w tym jedno niepubliczne, w których ogólna liczba uczniów wynosiła w roku szkolnym 2013/2014 – 548 (o 164 uczniów mniej niż w roku szkolnym 2009/2010)²⁰. Należą do nich:

- Gimnazjum Publiczne nr 1 im. ks. Jana Twardowskiego w Wołowie;
- Zespół Szkół Publicznych w Wołowie. Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Sybiraków w Wołowie;
- Zespół Szkół Publicznych w Lubiążu. Publiczne Gimnazjum nr 1 im. Armii Krajowej w Lubiążu;
- Zespół Szkół Społecznych w Wołowie. Niepubliczne Gimnazjum.

Mapa 8 Granice obwodów szkolnych – gimnazja

²⁰ Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w Gminie Wołów za rok szkolny 2013/2014, Wołów, październik 2014.

Tabela 3 Współczynnik skolaryzacji w gimnazjach Gminy Wołów

Współczynnik skolaryzacji w gimnazjach (%) w Gminie Wołów ²¹	2010	2011	2012
brutto	112,71	114,18	108,57
netto	101,52	102,41	96,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Komputeryzacja w wołowskich szkołach podstawowych i gimnazjach w statystykach z lat 2011-2013 wygląda następująco²²:

- Uczniowie szkół podstawowych przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu z możliwością korzystania z komputera w szkole - 2010/2011 – 8, 2011/2012 – 9, 2012/2013 – 8,
- Uczniowie gimnazjów przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu z możliwością korzystania z komputera w szkole 2010/2011 – 17; 2011-2012 – 20, 2012/2013 – 12,
- Sumaryczna ilość komputerów z dostępem do Internetu z możliwością korzystania z komputera w szkołach podstawowych – 2010/2011 – 159; 2011/2012 – 145; 2012/2013 – 148,
- Sumaryczna ilość komputerów z dostępem do Internetu z możliwością korzystania z komputera w gimnazjach – 2010/2011 – 51; 2011/2012 – 41; 2012/2013 – 59.

W roku szkolnym 2013/2014 na terenie Gminy zatrudnionych było 255 nauczycieli, na różnych częściach etatu. Ludność gminy w 2012r. według edukacyjnych grup wieku przedstawia się następująco: 0-2 lat – 659 osób, 3-6 lat – 907 osób, 7-12 lat – 1197 osób oraz 13-15 lat – 665 osób.

Biblioteki

Gmina Wołów dysponuje dość szeroką bazą biblioteczną, której centralną jednostką jest Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Wołowie. Placówka Wołowska zarządza pracami czterech podległych filii bibliotecznych ulokowanych w Mojęcicach, Pełczyńcu, Lubiążu, Starym Wołowie. W 2013 roku został przeprowadzony generalny remont biblioteki, dzięki czemu stała się ona przede wszystkim nowoczesnym centrum dostępu do wiedzy (centrum multimedialnym) dla mieszkańców gminy.

Biblioteka wyposażona jest w różnorodny zbiór zawierający literaturę piękną, literaturę dla dzieci i młodzieży, a także literaturę popularno-naukową, woluminy muzyczne, cza-

²¹ Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

²² *Ibid.*

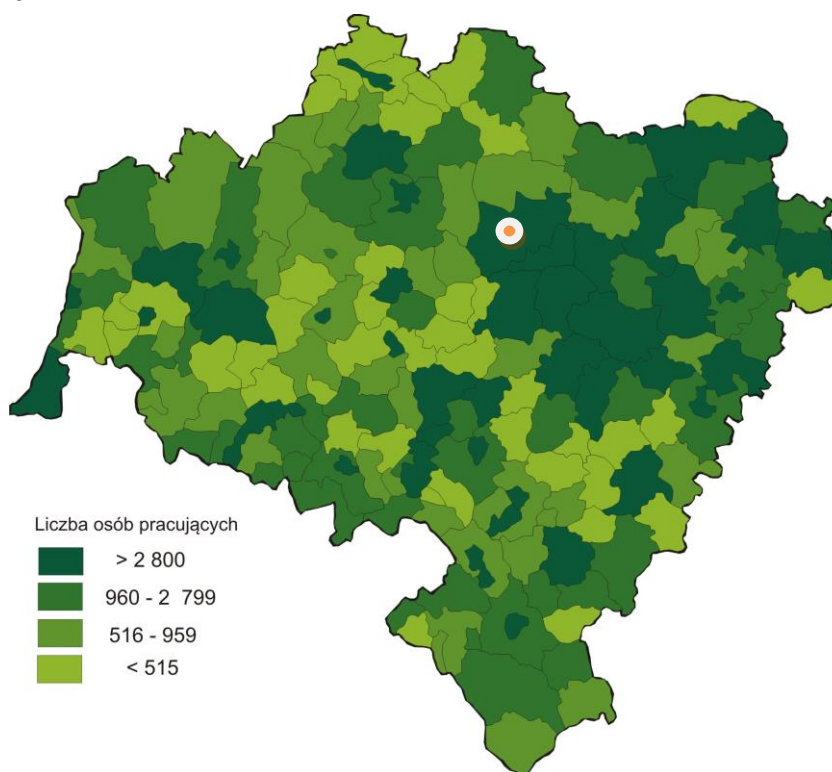
sopisma. Z pozycji bibliotecznych można korzystać zarówno na miejscu, jak i wypożyczać je na zewnątrz.

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny w 2012 roku ze zbiorów bibliotecznych gminy Wołów skorzystało 2462 czytelników. Liczba czytelników na jedną placówkę biblioteczną to 492, natomiast liczba czytelników bibliotek na 1000 ludności wynosiła 107. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wynosi 16,5.²³

4 Rynek pracy

Z całkowitej liczby mieszkańców Gminy (22 939 osób) nieco ponad 68% stanowi ludność w wieku produkcyjnym (niecałe 14% w wieku przedprodukcyjnym oraz niecałe 18% w wieku poprodukcyjnym).

Mapa 9 Liczba osób pracujących w gminach województwa dolnośląskiego w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne.

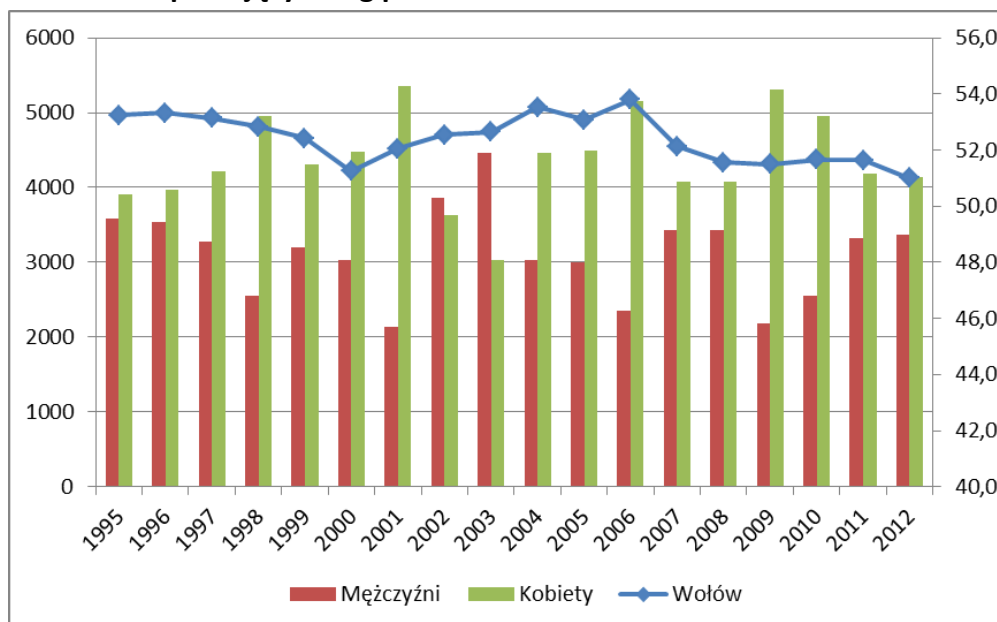
Liczba pracujących osób w gminie Wołów w 2012 roku wyniosła 4 127, z czego kobiety stanowiły 51%. Prawie 75% pracujących (3 093 osób) stanowili mieszkańcy miasta Wołów. W latach 2000-2006 obserwuje się trend wzrostowy liczby osób pracujących (5 136

²³ *Ibid.*

osób w 2006 roku). W latach 2007-2012, podobnie jak w latach 1995-2000, notuje się spadek liczby osób pracujących w gminie (Wykres 9). W całym badanym okresie (z wyjątkiem roku 2002 i 2003) większą liczbę pracujących stanowiły kobiety. Istnieje duże prawdopodobieństwo, że liczba osób mających pracę i zamieszkujących gminę Wołów jest znacznie wyższa. Spowodowane jest to faktem, że pewna część mieszkańców gminy pracuje w obrębie miasta Wrocławia.

Wykres 9 Liczba pracujących wg płci w latach 1995 - 2012

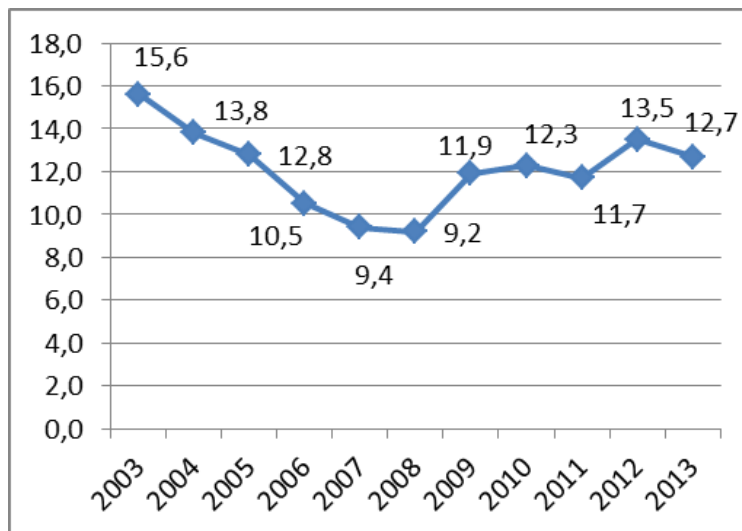
*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy danych ogółem dla gminy Wołów, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych w podziale na płeć.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Z dostępnych danych GUS za rok 2012 dotyczących liczby pracujących ze względu na rodzaj działalności, znana jest jedynie liczba osób pracujących w przemyśle i budownictwie (1 179 osób) oraz w działalności finansowej i ubezpieczeniowej, obsłudze rynku nieruchomości oraz pozostałych usługach (2 322 osób). Pozostałe 626 osób pracuje w rolnictwie oraz w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji.

Wykres 10 Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dynamika liczby osób bezrobotnych w gminie Wołów w latach 2008 – 2013 charakteryzowała się tendencją wzrostową. W ostatnim roku nastąpił natomiast nieznaczny spadek liczby bezrobotnych o 111 osób. W całym badanym okresie z wyjątkiem roku 2013 wśród osób bezrobotnych przeważały kobiety.

Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 roku wynosił 12,7%. W podziale wg płci udział kobiet bezrobotnych wśród kobiet w wieku produkcyjnym był większy niż w przypadku mężczyzn (13,6% wobec 12,0%). Dynamika zmian tej zmiennej w latach 2003 - 2013 przebiegała podobnie jak w przypadku zmian liczby osób bezrobotnych, tj. w latach 2008 – 2013 charakteryzowała się tendencją wzrostową.

5 Mieszkalnictwo

Mieszkalnictwo Gminy Wołów, względem innych gmin dolnośląskich, odznacza się przeciętnym standardem, słabym wyposażeniem i stosunkową niewielką powierzchnią mieszkań. Bazując na danych Głównego Urzędu Statystycznego w perspektywie lat 2008-2012, nie sposób nie odnotować wymiernych elementów poprawy kluczowych wskaźników przekładających się na sukcesywnie poprawiającą się sytuację w gminnym mieszkalnictwie.

Na złożoność problematyki mieszkaniowej w znaczącym stopniu wpływa dość charakterystyczny dla gminy problem związany z uwarunkowaniami historycznymi, które wpłynęły na wieloletnie zaniedbania w kwestii kompleksowych rewitalizacji, czy renowacji bu-

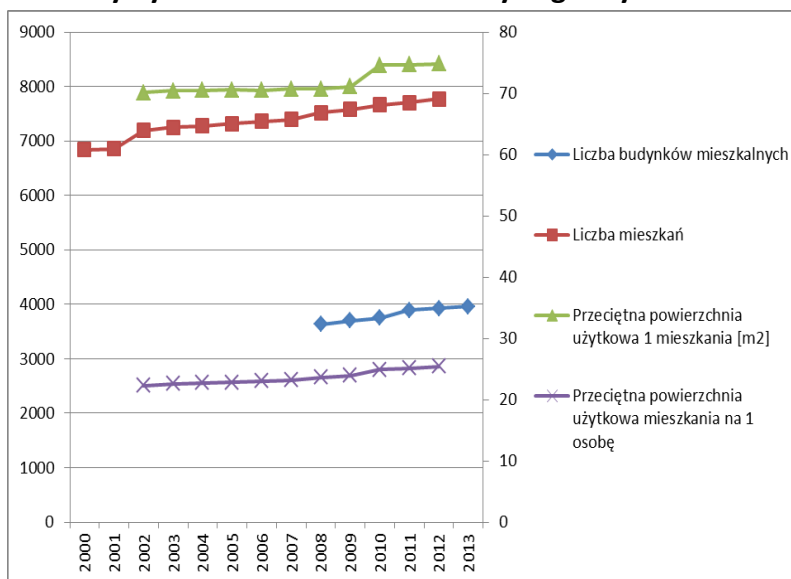
dynków należących do gminy, których powstanie bardzo często można datować na okres przed 1945 rokiem.

Uwagę należy zwrócić również na liczne bariery architektoniczne występujące na terenie gminy, które utrudniają, a bardzo często uniemożliwiają, korzystanie z gminnych zasobów mieszkaniowych przez osoby niepełnosprawne oraz osoby w podeszłym wieku.

Zgodnie z danymi na koniec 2008 roku liczba zasobów mieszkaniowych w gminie wynosiła 7516 (3631 budynków). Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań wynosiła wtedy 70,7m². Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę kształtowała się na poziomie – 23,6m²/osobę. Natomiast już latach 2011-2012 powyższe wskaźniki uległy poprawie, a ich dynamika wzrostu przedstawia się następująco²⁴:

- liczba zasobów mieszkaniowych w gminie: w roku 2011 – 7707 (3894 budynków), w roku 2012 – 7768 (3924 budynków);
- średnia powierzchnia użytkowa mieszkań: w roku 2011 – 74,7m², w roku 2012 – 74,8m²;
- średnia powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę: w roku 2011 – 25,1m²/os., w roku 2012 – 25,4m²/os.

Wykres 11 Charakterystyka zasobów mieszkaniowych gminy w latach 1995-2013

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy liczby budynków mieszkalnych i mieszkań, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych charakteryzujących przeciętną powierzchnię mieszkań.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zaplecze techniczno-sanitarne w gminnym mieszkalnictwie na przestrzeni lat 2008-2012 również odnotowało znaczną poprawę, co przełożyło się bezpośrednio na komfort i bezpieczeństwo lokatorów. Poniższa tabela obrazuje zmiany w tym zakresie.

²⁴ Ibid.

Tabela 4 Wyposażenie techniczno-sanitarne mieszkań w gminie Wołów w latach 2008 i 2012

Liczba mieszkań z urządzeniami techniczno-sanitarnymi w zasobach mieszkaniowych Gminy Wołów	2008	2012
wodociąg	7231	7616
ustęp spłukiwany	6652	7383
łazienka	6613	7217
ogrzewanie centralne	5799	6379
gaz sieciowy	4116	4501

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

W Gminie Wołów w roku 2011 odnotowano liczbę 3399 wypłaconych dodatków mieszkaniowych, a w roku 2012 wypłacono ich o 111 więcej. Gmina także w ramach wsparcia socjalnego mieszkańców przyznała w 2012 roku 44 lokale socjalne²⁵.

Zgodnie z Uchwałą budżetową Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 20 grudnia 2013 roku Gmina Wołów w roku 2014 przeznaczy na kwestie związane z mieszkalnictwem, 3 390 178,54 zł. W ramach inwestycji, obejmujących prace rewitalizacyjne, rozbiórkowe, czy inne mające podnieść komfort i bezpieczeństwo życia mieszkańców, władze Gminy powinny podjąć następujące działania, przypisane w budżecie gminnym do działu tzw. „Gospodarki mieszkaniowej” i wynikające z przytoczonej Uchwały:

- budowa zespołu garaży przy ul. Korzeniowskiego w Wołowie;
- rozbiórka obiektów gminnych na terenie miasta Wołowa;
- zakup kontenera na cele socjalno-gospodarcze dla sołectwa Mikorzyce;
- wydatki inwestycyjne jednostek budżetowych;
- wydatki na zakupy inwestycyjne jednostek budżetowych;
- przebudowa budynku na lokale socjalne w miejscowości Kąty;
- remonty budynków jednostek organizacyjnych Gminy Wołów w ramach termomodernizacji;
- rewitalizacja Wołoskiego Ośrodka Kultury;
- rozbudowa elementów małej architektury na terenie przestrzeni publicznej i parków.

²⁵ *Ibid.*

6 Opieka zdrowotna

Placówki służby zdrowia

Gmina Wołów w zakresie lecznictwa zamkniętego dysponuje szpitalem powiatowym – Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Powiatowe Centrum Medyczne w Wołowie Sp. z o.o.²⁶ W szpitalu znajduje się ambulatorium internistyczne, oddział chorób wewnętrznych, oddział rehabilitacyjny oraz gabinet fizjoterapii. W ramach Powiatowego Centrum Medycznego funkcjonuje również jedna z dziesięciu gminnych przychodni – Przychodnia Rejonowo- Specjalistyczna, która świadczy następujące usługi:

- podstawowa opieka zdrowotna zapewniana przez 7 lekarzy internistów, 3 lekarzy pediatrów, zespół pielęgniarek/położnych – zabiegowe i środowiskowe,
- poradnia lekarska,
- poradnia lekarska dla dzieci,
- poradnia medycyny pracy,
- świadczenia w zakresie medycyny szkolnej,
- gabinet pielęgniarki i położnej środowiskowej,
- gabinet zabiegowy,
- punkt szczepień.

W 2012 roku na terenie całej Gminy Wołów działało 9 przychodni, w roku 2013 – zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego było ich 10. 4 z nich podlegały samorządowi terytorialnemu²⁷.

Gminne zakłady lecznictwa otwartego obsługiwane są przez następujące podmioty²⁸:

- Zakład Opieki Zdrowotnej Zakładu Karnego w Wołowie (Ambulatorium z Izbą Chorych),
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Położniczo – Ginekologiczne „GEMINI”,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Joanna Manasterska,
- filia Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Joanna Manasterska,
- Wiejski Ośrodek Zdrowia w Lubiążu.

Na terenie Gminy Wołów funkcjonuje również Wojewódzki Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Lubiążu oraz Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Wołowie.

²⁶ <http://www.pcmwolow.pl>.

²⁷ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.

²⁸ <http://katalog.mediweb.pl/katalog.php?woj=02&pow=22&gmina=03>.

Apteki

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2013 roku na terenie Gminy Wołów funkcjonowało 6 aptek. Wszystkie były zlokalizowane w Wołowie. 1 apteka przypadała na 3 823 mieszkańców gminy²⁹.

Stacje pogotowia ratunkowego

Stacja pogotowia ratunkowego działa w Wołowie przy Szpitalu Powiatowym, administracyjnie natomiast przypisana jest bezpośrednio do Pogotowia Ratunkowego SPZOZ we Wrocławiu.

7 Pomoc społeczna

W Gminie Wołów rolę głównego ośrodka pomocy społecznej pełni Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą w Wołowie, który poza standardowymi działaniami statutowo i zwyczajowo przypisanymi tego typu jednostkom, świadczy także usługi Domu Pomocy Społecznej oraz Placówki Opiekuńczo-Wychowawczej³⁰.

Działalność ośrodka sprowadza się w praktyce do następujących przedsięwzięć: pomoc pieniężna; udzielanie zasiłków - stałych, okresowych, celowych, rodzinnych; udzielanie świadczeń – pielęgnacyjnych, rodzinnych, z tytułu samotnego wychowywania dziecka, opiekuńczych; udzielanie zasiłku pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku opiekuńczego; udzielanie jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka; udzielanie dodatków mieszkaniowych; świadczenie usług opiekuńczych; pomoc rzeczowa i socjalna w tym pomoc w zapewnieniu pracy socjalnej, schronienia, odzieży oraz posiłków.

W 2012 roku wydatki poniesione przez Gminę Wołów na pomoc społeczną, jak i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyniosły w sumie 9719,8 tys. zł.³¹

Dochody budżetu gminy (wg działów) w zakresie pomocy społecznej latach 2010-2012 kształtowały się następująco: 13,3 %, 12,6 %, 13,4 % budżetu gminy. Natomiast w analogicznym okresie wydatki: 16,1 %, 16,2 %, 17,3 % budżetu gminy³². Z powyższych danych wynika, że władze gminy sukcesywnie zwiększając nakłady na pomoc społeczną dość wysoko w skali priorytetowej traktują ten obszar działań. Warto zwrócić również uwagę na to, iż ostatecznie zwiększone nakłady finansowe, i co za tym idzie negatywne echo - jakim jest ujemny bilans finansowy, przyczyniły się do sukcesywnego spadku

²⁹ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.

³⁰ <http://mops.wolow.pl/>

³¹ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.

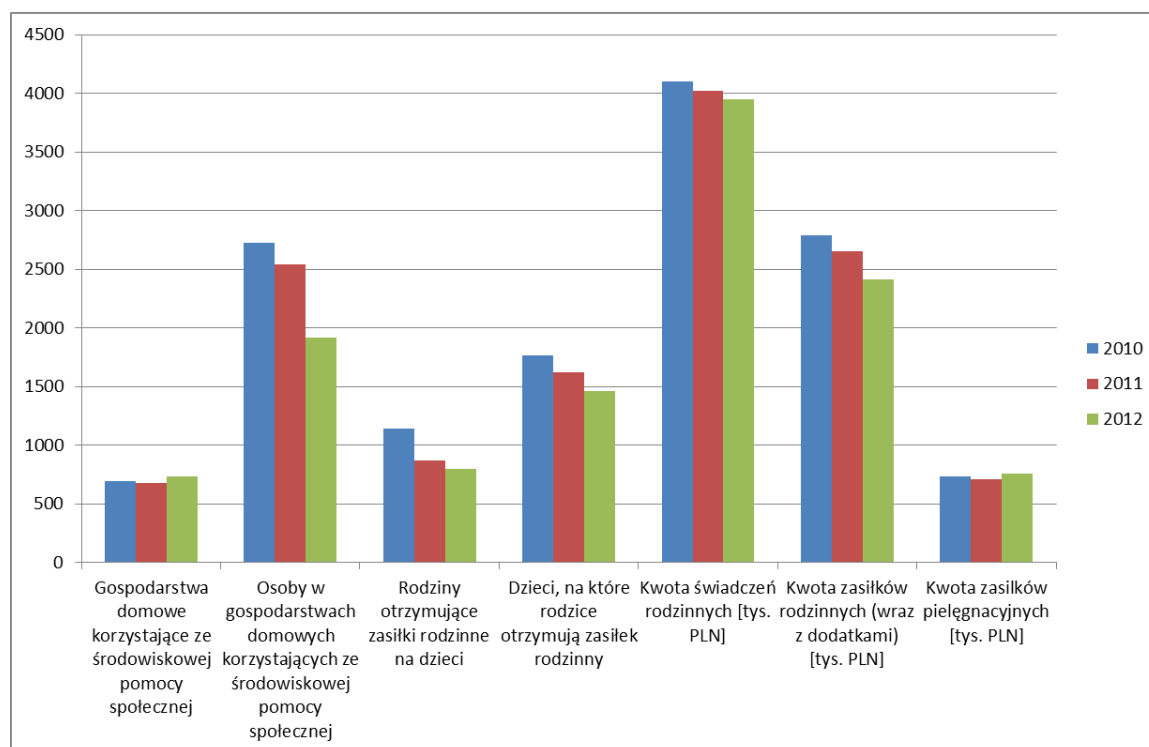
³² *Ibid.*

(w %) udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej z ogółu ludności gminy (jeśli założymy, że spadek korzystających z pomocy społecznej nie jest wynikiem niedoinformowania potrzebujących lub nie jest spowodowany jakimkolwiek innym czynnikiem). Procentowy udział osób korzystających z pomocy społecznej kształtował się w latach 2010-2012 następująco: 11,9 %, 11,1 %, 8,4 %³³.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej jako jednostka organizacyjna pomocy społecznej udziela wsparcia swoim podopiecznym w formie finansowej, rzeczowej, pracy socjalnej i poradnictwa. Z różnych form pomocy skorzystało w 2012 roku około 735 gospodarstw domowych, 1 919 osób (o 623 osoby mniej niż w roku poprzednim).

Wykres 12 Podstawowe dane z zakresu pomocy społecznej w gminie Wołów w latach 2010-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Główne problemy społeczne szczególnie silnie objawiające się w Gminie Wołów to bezrobocie tzw. „bezradność życiowa”, przemoc w rodzinie i alkoholizm – składające się na ogólną, niską kondycję tkanki społecznej gminy.

Szacuje się, że ok. 2-3 % populacji stanowiły (w 2008 roku) osoby uzależnione. Spośród osób uzależnionych ok. 25 % podejmuje leczenie odwykowe – w gminie liczba ta może wynosić ok. 112. Nadużywa alkoholu ok. 15 % populacji, czyli w gminie ok. 389 osób. Jeszcze licniejszą grupę stanowią osoby żyjące w rodzinach, w których występuje

³³ Ibid.

problem alkoholowy - są to przede wszystkim małżonkowie i dzieci alkoholików. Z powodów kulturowo-społecznych liczba tych osób jest trudna do określenia, w przybliżeniu można jednak szacować, że takich osób jest co najmniej cztery razy więcej niż samych uzależnionych, a więc minimum jest ich 1 800. Rozpiętość wiekowa osób uzależnionych od alkoholu bądź nadużywających alkoholu jest bardzo duża, jednak z danych statystycznych wynika, że najwięcej jest ich wśród osób w wieku produkcyjnym. W naszej gminie potwierdzają się ogólnopolskie tendencje do obniżania się wieku inicjacji alkoholowej oraz wzrostu liczby dziewcząt pijących alkohol³⁴. W 2012 r. wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi w gminie wyniosły 305 960 zł.³⁵

Domy dziecka

W Gminie Wołów pod nazwą „Wiosna” funkcjonuje jeden dom dziecka zlokalizowany w Krzydlinie Małej³⁶. Ta placówka opiekuńczo-wychowawcza (do 2011 roku wielofunkcyjna), której organizacja umożliwia łączenie dziennych i całodobowych działań interwencyjnych, socjalizacyjnych, terapeutycznych skierowanych na dziecko i rodzinę dziecka, liczy 50 miejsc (dane za 2013r.)³⁷. Do czerwca 2013 r. w domu dziecka znalazło opiekę 3253 dzieci, z czego 868 trafiło do nowych rodziców³⁸.

Dom Dziecka w Krzydlinie Małej musi przebudować swój obiekt na mieszkania dla dzieci. Na przeprowadzenie remontu ma dwa lata, a jeśli nie uda się go zrobić, placówka zostanie zamknięta. Dom dziecka nie posiada wystarczających środków, aby zrealizować ten cel³⁹.

Świetlice wiejskie i środowiskowe

W gminie Wołów w 2014 roku w 37 sołectwach funkcjonowały 24 świetlice wiejskie oraz niektórych miejscowościach świetlice środowiskowe⁴⁰. W 2013 roku rozpoczęła się rekrutacja do projektu „Świetlice wiejskie podstawą inicjatyw lokalnych” realizowanego przez Stowarzyszenie Integracji Społecznej Propagowany w partnerstwie z gminą Wołów i Wińsko. Projekt uzyskał dofinansowanie w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych Szwajcarskiego Grantu Blokowego. Celem projektu jest aktywizacja i wzmocnienie działań prowadzonych przez 10 świetlic wiejskich – po 5 świetlic z terenu gmin Wo-

³⁴ Załącznik do Uchwały Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 31 stycznia 2008 r. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień dla Miast i Gminy Wołów na rok 2008.

³⁵ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>

³⁶ <http://www.dzieci-wiosna.pl>.

³⁷ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>

³⁸ <http://www.dzieci-wiosna.pl>.

³⁹ <http://kurier-gmin.pl/jesli-nie-zrobia-remontu-placowka-zostanie-zamknieta>.

⁴⁰ Informacja Urzędu Miejskiego w Wołowie.

łów i Wińsko. Oba samorządy gminne są partnerami w projekcie, zapewniając częściowo, oprócz oczywiście współpracy merytorycznej, wkład własny rzeczowy i finansowy⁴¹.

8 Układ komunikacyjny

W obrębie gminy Wołów krzyżują się mniej ważne w skali województwa i kraju szlaki komunikacji lądowej, nie przebiega przez nią żadna droga krajowa (autostrada, droga ekspresowa, droga główna ruchu przyspieszonego). Główne szlaki komunikacyjne na terenie gminy tworzą układ promienisty, a większość z nich skupia się w mieście Wołów. Należy jednak podkreślić, że gmina dysponuje stosunkowo dobrym połączeniem z autostradą A4 (44 km w kierunku miejscowości Jawor). Wśród głównych dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych wymienić można⁴²:

1. drogi wojewódzkie (ogólna długość to ok. 72,5 km):
 - 334 - odchodzi od drogi 338 w Moczydlinie Dworskiej, przez Konary, Krzelów, do Jemielna;
 - 338 - odchodzi od drogi 344 w Kawicach, przez most na Odrze w Lubiążu, Wołów, Wińsko do Załęcza (i dalej do Leszna),
 - 339 - Wołów – Strupina – Żmigród,
 - 340 - Ścinawa – Wołów – Oborniki Śl. – Trzebnica – Oleśnica,
 - 341 - Prawików (od drogi 338) – Wołów – Brzeg Dolny – Pęgów (droga 342),
2. drogi powiatowe pod nadzorem Zarządu Dróg Powiatowych w Wołowie (około 100 km):
 - 1114 D - (Lubiel) gr. pow. górowskiego - Białawy Wielkie - Głębowice – Pełczyn,
 - 1277 D - Wińsko - Smogorzów Wlk. – Pełczyn,
 - 1279 D - Bożeń - Wróblewo – Pełczyn,
 - 1280 D – Warzęgowo – Pierusza – Aleksandrowice,
 - 1352 D - (Ligota Strupińska) gr. pow. – Pawłoszewo,
 - 1281 D – Bormaszyn – Tarchalice,
 - 1282 D – Pełczyn – Siodłkowice – Mikorzyce,
 - 1283 D - Stary Wołów – Wrzosey – Rudno,
 - 1284 D - Wołów (ul. Garwolska) – Sławowice – Gródek,
 - 1285 D - dr. wojew. nr 340 - Krzydłina Mała – Zagórzyce,
 - 1286 D – Wołów - ul. Leżna – Krzydłina Mała – Lubięż - ul. Ks. Wysokiego i Willmanna - dr. woj. nr 338,
 - 1287 D - Wołów - ul. Uskorska - Uskorsz Wielki,

⁴¹ <http://www.wolow.pl/332/aktywnie-w-swietlicach/>.

⁴² Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

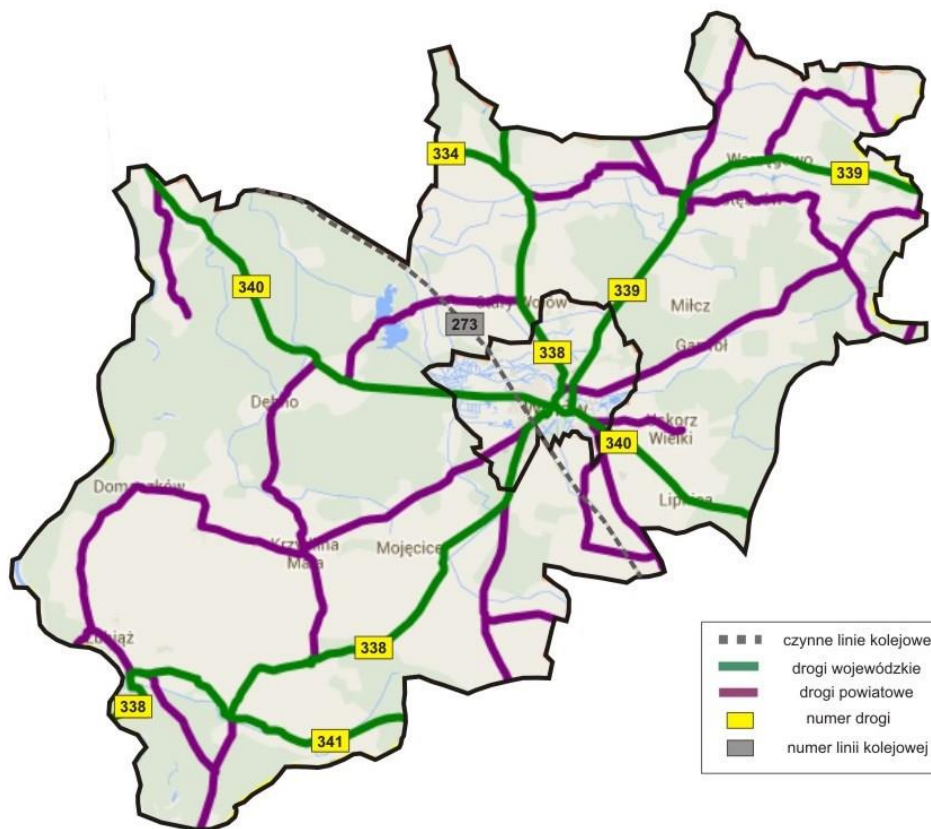
- 1289 D - dr. woj. 340 Wołów (ul. M. C. Skłodowskiej) – Brzeg Dolny - ul. Dębowa – Aleje Jerozolimskie,
- 1290 D - dr. nr 1289 D Wołów - Łososiowice – dr. nr 1289 D,
- 1291 D - dr. woj. 338 Wołów - Stobno - Brzeg Dojny - ul. Naborowska - ul. Mostowa,
- 1292 D - Lubiąż - skrzyżowanie z dr. nr 1286 D - ul. Legnicka,
- 1293 D – Lubiąż - ul. Kolejowa – dr. nr 1294 D,
- 1294 D – Prawików (dr. woj. nr 341) - rz. Odra,
- 1295 D - Stobno - Pogolewo Wielkie.

Uzupełnieniem sieci dróg powiatowych w skali lokalnej są drogi gminne (około 95 km), stanowiące dojazd do obszarów mieszkaniowych i wykorzystywane do obsługi rolnictwa. Na sieć dróg w Wołowie składa się 34 km dróg gminnych, 4,5 km dróg powiatowych oraz 10,5 km dróg wojewódzkich. Z 5 odcinków dróg wojewódzkich w mieście Wołów tylko 2 są w dobrym stanie technicznym. Pozostałe dwa odcinki nie są przystosowane do obecnego natężenia ruchu i tonażu pojazdów. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku dróg powiatowych⁴³.

⁴³ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.

Mapa 10 Główne drogi wojewódzkie i powiatowe oraz czynne linie kolejowe w gminie Wołów

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów Zarządu Dróg Powiatowych w Wołowie.

Przez gminę przebiega linia kolejowa nr 273 łącząca Wrocław ze Szczecinem przez Brzeg Dolny, Wołów, Głogów, Nową Sól, Zieloną Górę, Kostrzyn nad Odrą i Gryfino. Wrocław–Głogów–Szczecin (Mapa 10). Mimo niewielkiej odległości od Wrocławia (około 40 km) połączenie kolejowe ze stolicą Dolnego Śląska nie jest najgorsze. Obecnie na trasie z Wołowa do Wrocławia kursuje codziennie 16 pociągów Regio⁴⁴, co zapewnia dojazd w szczególności osobom pracującym we Wrocławiu.

Linie autobusowe PKS-u i prywatnych przewoźników docierają praktyczne do każdej wsi i sięgają poza obszar gminy. Bezpośrednie połączenia PKS-em gmina posiada z Wrocławiem, Szklarską Porębą, Górą i Miliczem⁴⁵.

⁴⁴ Informacje z <http://rozklad-pkp.pl>.

⁴⁵ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.

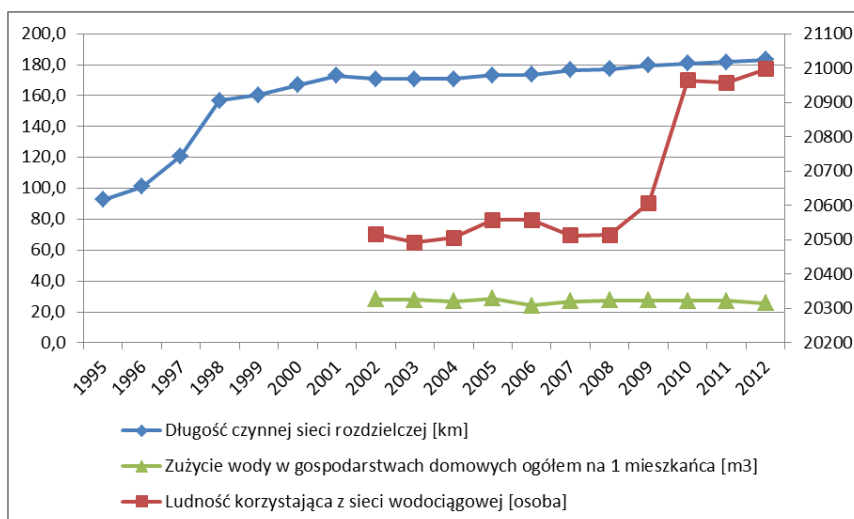

9 Infrastruktura techniczna

Gospodarka wodno-ściekowa

Wodociągi komunalne w gminie Wołów korzystają z 42 studni głębinowych⁴⁶. Łączna długość czynnej sieci rozdzielczej w 2012 roku wynosiła 183,2 km, z czego 52,8 km znajduje się w obrębie miasta Wołów. Od 2008 roku nastąpił znaczny wzrost liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej. W 2012 roku 20 997 osób korzystało z sieci wodociągowej (91,6% mieszkańców), z czego 12 374 osób to mieszkańcy miasta Wołów (97,6% mieszkańców). W przypadku zużycia wody w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca nie zanotowano znaczących zmian. Od 2002 roku zużycie to dla gminy wynosi średnio 27 m³ (w miastach 32,1m³). Charakterystyczne położenie gminy (różnicowanie morfologiczne terenu gminy) oraz sieć osadnicza (duża ilość znacznie oddalonych od siebie miejscowości) wpłynęły na konieczność budowy wodociągów grupowych obejmujących po kilka miejscowości. Sieć wodociągowa i stacje uzdatniania wody są raczej w dobrym stanie technicznym⁴⁷, poza niewielkimi fragmentami starej sieci w samym Wołowie.

Wykres 13 Długość czynnej sieci wodociągowej, zużycie wody w gospodarstwach domowych oraz liczba osób korzystających z sieci wodociągowej w gminie Wołów w latach 1995 -2012

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy długości czynnej sieci wodociągowej oraz zużycia wody w gospodarstwach domowych, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy ludności korzystającej z sieci wodociągowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

⁴⁶ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁴⁷ *Ibid.*

Zaopatrzenie w wodę mieszkańców gminy prowadzą⁴⁸:

1. Przedsiębiorstwo Wodno - Kanalizacyjne w Wołowie Sp. z o.o., które obsługuje około 80% gminy⁴⁹:
 - Wołowie – ujęcie dla miasta Wołowa i wsi Biskupice (Stobienko), Kąty, część południowa Lubiąża, Mojęcice, Prawików Stobno, Rataje, Uskorz Mały, Uskorz Wielki i Zagórzyce;
 - Bożeniu – ujęcie dla wsi Bożeń i Golina;
 - Dębnie – ujęcie dla wsi Boraszyn, Dębno, Rudno, Tarchalice i Wodnicę;
 - Krzydlinie Małej – ujęcie dla wsi Krzydlina Mała, Krzydlina Wielka;
 - Starym Wołowie – ujęcie dla wsi Stary Wołów, Wrzosa;
 - Straszowicach – ujęcie dla wsi Garwół, Miłcz, Miłcz Leśny, Pełczyn, Sławowice, Stęszów, Straszowice, Żychlin.
2. Zakłady PCC „Rokita” korzystające z ujęć na terenie Gminy Wołów - zaopatrujące gospodarstwa w Lipnicy, Łososiowicach i Piotroniowicach;
3. Związek Gmin „Bychowo” z siedzibą w Prusicach poprzez wodociąg grupowy „Bychowo” dostarcza wodę do wsi w północno-wschodniej części Gminy Wołów i obejmuje: Gródek, Łazarowice, Nieszkowice, Mikorzyce, Pawłoszewo, Pieruszę, Proszkową, Smarków, Strażę, Siodłkowice i Warzęgowo.
4. Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Wińsku zaopatruje w wodę: Moczydlnicę Dworską i Kłopotówka poprzez wodociąg należący do Przedsiębiorstwa Wodno-Kanalizacyjne w Wołowie Sp. z o.o.

W całym badanym okresie długość sieci kanalizacyjnej stale wzrastała (Wykres 14). Obecnie czynna sieć kanalizacyjna na terenie gminy posiada 97,6 km długości, z czego 46,1 km to sieć w obrębie miasta Wołów. Od 2007 roku ilość odprowadzonych ścieków nie uległa znaczącym zmianom. W 2013 roku odprowadzono łącznie 635 dm³ ścieków. W latach 2002-2012 nastąpił wyraźny wzrost liczby mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej (12 190 w 2002 roku oraz 14 529 w roku 2012, tj. 63,4% mieszkańców gminy).

Bieżącą obsługą kanalizacji w gminie zajmuje się Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Wołowie Spółka z o.o., natomiast inwestycje związane z budową nowych odcinków sieci prowadzone są przez Gminę Wołów⁵⁰. Oprócz Wołowa skanalizowane są również następujące wsie⁵¹: Lubiąż, Mojęcice, Kąty, Lipnica, Łososiowice, Piotroniowice, Bożeń, Uskorz Mały i Uskorz Wielki.

⁴⁸ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

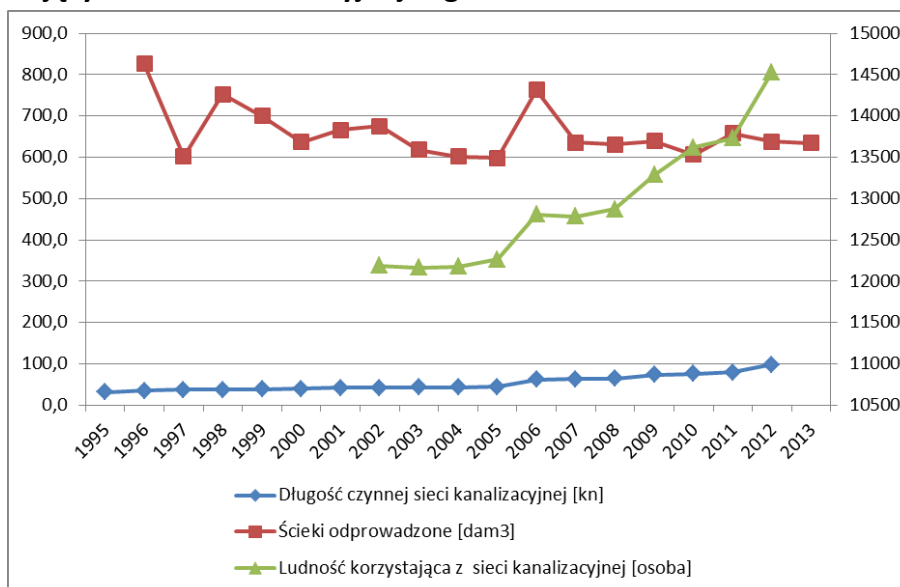
⁴⁹ Strategia rozwiązywania problemów społecznych Gminy Wołów na lata 2008 -2015, Wołów, 2008.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

Wykres 14 Długość czynnej sieci kanalizacyjnej, ścieki odprowadzone oraz liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w gminie Wołów w latach 1995 -2013

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy długości czynnej sieci wodociągowej oraz ścieków odprowadzonych, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na terenie gminy funkcjonuje kilka różnego typu oczyszczalni ścieków o przepustowości 4 596 m³ na dobę, należących do Gminy Wołów i innych instytucji oraz 20 indywidualnych przydomowych oczyszczalni w obiektach kilku firm i prywatnych właścicieli. Do największych z nich zaliczyć należy mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię miejską w Wołowie, zlokalizowaną w północno-zachodniej części miasta⁵², ale również mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków w Lubiążu. Łącznie z oczyszczalni korzysta 15 880 mieszkańców gminy (o 3 720 osób więcej niż 2002 roku), z czego niecałe 75% to mieszkańcy miasta Wołów.

Pozostałe obszary nie posiadają systemowych urządzeń do odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków, a jedynie odcinki kanalizacji deszczowej. Na terenach wiejskich wśród urządzeń do usuwania ścieków bytowo-gospodarczych wykorzystywane są suche ustępy, bezodpływowe osadniki gnilne okresowo opróżniane oraz osadniki.

Gospodarka odpadami

Na terenie Gminy Wołów zlokalizowane jest składowisko odpadów komunalnych, na którym deponowane są odpady komunalne, podobne do komunalnych i częściowo

⁵² Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

inne niż niebezpieczne pochodzące tylko z terenu gminy⁵³. Odbieraniem odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, prowadzeniem selektywnej zbiórki i segregacji odpadów oraz obsługą składowiska zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Wołowie⁵⁴.

Źródłem wytwarzanych odpadów komunalnych zmieszanych i podobnych do komunalnych (dominujących w gminie) są gospodarstwa domowe oraz drobne zakłady usługowe i handlowe. Odpady takie powstają także w wyniku prac porządkowych na terenie gmin. Od 2006 roku ilość zebranych odpadów zmieszanych z roku na rok malała. W 2012 roku zebrano łącznie 3678,61 ton zmieszanych odpadów (o 1 586,79 ton mniej niż w roku 2006), z czego ponad 66% stanowiły odpady zebrane z 3 488 gospodarstw domowych. Daje to 105 kg odpadów na 1 mieszkańca gminy⁵⁵.

Selektywna zbiórka prowadzona jest w gminie w dwóch systemach pojemnikowym i workowym. System wolnostojących pojemników na poszczególne frakcje odpadów, zastosowany został na terenie miasta Wołowa. W pojemniki zbierane jest też szkło na terenie wiejskim. System workowy jest realizowany tylko na terenie wiejskim⁵⁶. Niestety dane GUS na temat selektywnej zbiórki odpadów dostępne są jedynie dla powiatu. W ramach działań dotyczących ochrony środowiska i utrzymania czystości od 16 sierpnia 2011 roku na terenie składowiska odpadów w Wołowie funkcjonuje Punkt Zbierania Zużytego Sprzętu Elektrycznego i Elektronicznego, a od 1 lipca 2013 roku Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (GPSZOK)⁵⁷.

Od 2008 r. obowiązuje również Program usuwania odpadów zawierających azbest, jednak nie zawiera on kompletnej i szczegółowej inwentaryzacji obiektów, które zawierają azbestowe elementy konstrukcyjne oraz miejsc składowania wyrobów zawierających azbest. Z oficjalnych danych za 2009 r. wiadomo tylko o utylizacji 1,2 Mg odpadów zawierających azbest⁵⁸. Ponieważ w Gminie Wołów nie prowadzi się utylizacji, ani recyklingu odpadów niebezpiecznych, powstające na jej tego typu odpady są odbierane przez wyspecjalizowane firmy i wywożone poza teren gminy. Według danych GUS na obszarze gminy nie stwierdzono ani jednego dzikiego wysypiska śmieci (stan na 31.12.2012r.).

⁵³ Plan Gospodarki Odpadami Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁵⁴ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁵⁵ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>

⁵⁶ Plan Gospodarki Odpadami Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁵⁷ <http://pgk-wolow.pl>

⁵⁸ *ibid.*

Zaopatrzenie w energię elektryczną

Sytuacja w zakresie energii elektrycznej jest bardzo dobra zarówno, jeżeli chodzi o użytkowników indywidualnych, jak i o potencjalne zakłady przemysłowe, gdyż w chwili obecnej wszystkie miejscowości na terenie Gminy Wołów są zelektryfikowane. Przez obszar gminy przebiegają trzy istniejące linie elektroenergetyczne 100 kV⁵⁹, w tym linia S-130 (Pasikurówice – Wołów), linia S-419 (Wołów – Ścinawa), linia S - 479 (Rokita – Czerniec). Stan techniczny tych linii został oceniony przez eksploatatora (EnergiaPro S.A.) jako dobry. Według zapewnień tego przedsiębiorstwa linie 110 kV posiadają spore rezerwy przepustowości, które pozwalają na pokrycie wzrostu zapotrzebowania mocy elektrycznej przez odbiorców z rejonu Gminy Wołów⁶⁰.

Odbiorcy na terenie Gminy Wołów zasilani są przez stację GPZ R-151 Wołów poprzez 10 ciągów średniego napięcia SN 20 kV: L-501 Moczydlnica, L-502 Domanice, L-503 Pełczyn, L-504 Mikorzyce, L-505 Żerkówek, L-506 Wały Śląskie, L-507 Wołów, K-509 Wołów, K-510 SUW i L-508 Lubiąż⁶¹. Przez gminę przebiega również trakcja energetyczna linii kolejowej 273 Wrocław – Głogów – Szczecin. W przesyłce energii uczestniczą również 144 stacje transformatorowe SN/nN 20/0,4 kV (129 stacji należących do EnergiaPro SA, 2 stacje „PKP Energetyki” i 13 stacji należących do odbiorców)⁶².

Z dostępnych danych GUS wynika, że latach 2006-2010 nie było znaczących zmian w zużyciu energii elektrycznej w mieście Wołów na 1 mieszkańca. Zużycie to wynosiło średnio 657 kWh (1790 kWh na 1 gospodarstwo domowe). W 2011 roku nastąpił zauważalny spadek zużycia energii elektrycznej w Wołowie do 640,9 kWh, a następnie w 2012 roku gwałtowny wzrost zużycia do 738,6 kWh (1954,8 kWh na 1 gospodarstwo domowe).

Zaopatrzenie w gaz

Przez zachodnią część gminy przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia Dn 250 relacji Aleksandrowice – Szewce, z którego gazociągiem wysokiego ciśnienia Dn 100 następuje dostawa gazu do stacji redukcyjno-pomiarowej zlokalizowanej w mieście Wołów, a następnie gazociągiem średniego ciśnienia Dn 150 do kolejnej stacji redukcyjno-

⁵⁹ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁶⁰ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014–2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² *Ibid.*

pomiarowej, skąd siecią niskiego ciśnienia gaz zaopatruje miasto Wołów. Mieszkańcy pozostałych miejscowości gminy zaopatrywani są w gaz metodą bezprzewodową⁶³.

Długość sieci rozdzielczej w gminie na 100km² w 2012 roku wynosiła 10,9 km. W mieście Wołów wartość tego wskaźnika od 2002 roku stale rosła i obecnie (2012r.) wynosi 195,5km na 100km².

Tabela 5 Parametry charakteryzujące sieć gazową w gminie Wołów w latach 2002-2012

Wskaźnik	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Długość czynnej sieci ogółem w m	-	-	-	-	38246	40074	40401	41090	41627	42149	42311
Długość czynnej sieci przesyłowej w m	-	-	-	-	6087	6087	6087	6087	6087	6074	6074
długość czynnej sieci rozdzielczej w m	-	-	-	-	32159	33987	34314	35003	35540	36075	36237
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	1342	1343	1358	1372	1382	1419	1463	1488	1514	1531	1555
Odbiorcy gazu	3925	3950	-	4002	4036	4095	4157	4228	4255	4291	4307
Odbiorcy gazu w miastach	3925	3950	-	4002	4036	4095	4157	4228	4255	4291	4307
Zużycie gazu w tys. m ³	2653	-	-	3242	3037	2944	3149	2958	3465	2898	3074
Ludność korzystająca z sieci gazowej	11209	11935	11203	11224	11197	11196	11196	11416	11682	11667	11795

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Łącznie sieć gazowa w gminie Wołów posiada ponad 42,3 km długości (o 4 065 km więcej niż w roku 2006). W 2012 roku z sieci gazowej korzystało łącznie 11 795 osób (4 307 gospodarstw domowych), z czego praktycznie wszyscy to mieszkańcy miasta Wołów. Zużycie gazu charakteryzuje się tendencją wzrostową i w 2012 roku wynosiło 3 074 tys. m³ gazu.

Zaopatrzenie w ciepło

Gmina Wołów nie posiada centralnych urządzeń zaopatrujących w ciepło. Ciepłownictwo oparte jest na indywidualnych źródłach ciepła lub lokalnych kotłowniach (np. Bożeń, Mojęcice, Pełczyn, Stary Wołów i Lubiąż), a najczęściej wykorzystywanym paliwem grzewczym jest węgiel, koks i gaz (na terenie miasta Wołów), rzadziej olej opałowy (głównie w budynkach użyteczności publicznej) i drewno⁶⁴. Z danych dotyczących zużycia

⁶³ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁶⁴ *Ibid.*

energii cieplnej w gminie⁶⁵ ustalono, że około 57% ciepła pochodzi ze spalania węgla, 25% ze spalania gazu, natomiast pozostałe źródła ciepła stanowią 17% (w tym olej opałowy, biomasa, energia słoneczna, itp.).

Indywidualne i komunalne ogrzewnictwo opiera się głównie na instalacjach i urządzeniach grzewczych o starej konstrukcji, bez regulacji i kontroli ilości wprowadzanego do spalania powietrza. Sprawność średnioroczna tych urządzeń wynosi około 50%⁶⁶

Telekomunikacja i łączność

Jak podkreślono w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, wszyscy mieszkańcy posiadają dostęp do sieci telekomunikacyjnej, jednak w kontekście rozwoju Internetu szerokopasmowego znaczącym problemem jest słaba jakość niektórych sieci (brak kompleksowych łączy światłowodowych).

10 Podmioty gospodarcze i inwestycje w gminie

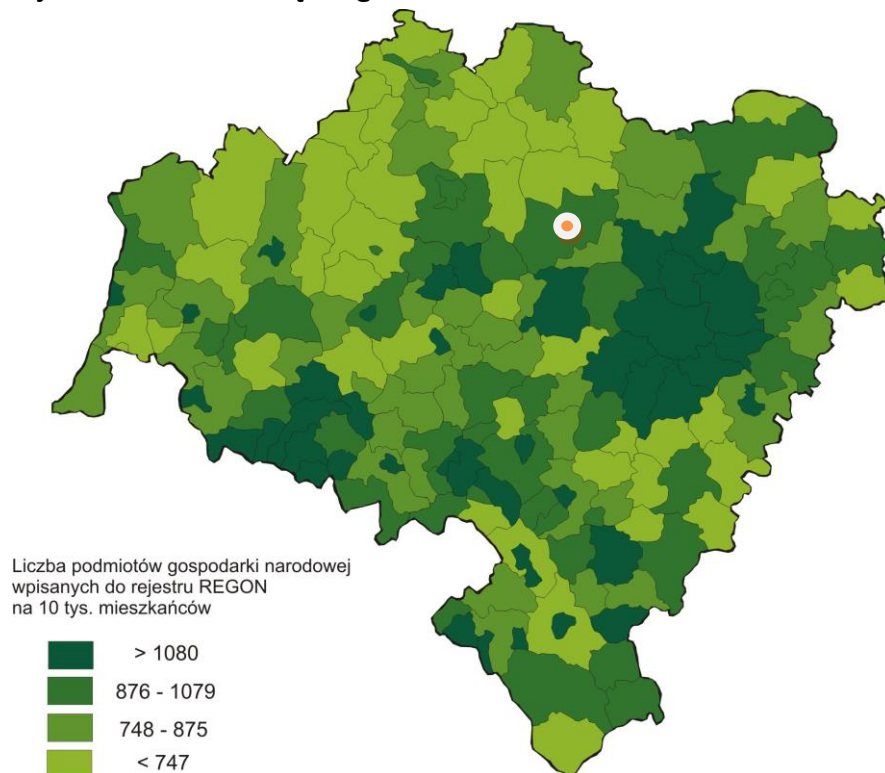
W przypadku podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na Dolnym Śląsku występuje widoczna ich koncentracja w głównych ośrodkach miejskich. Wyjątkiem jest tutaj miasto Wrocław i Jelenia Góra, gdzie duże nasycenie podmiotami gospodarczymi widoczne jest również w przypadku gmin znajdujących się w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Pomimo korzystnych zmian w tym obszarze (stały wzrost liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach) sytuacja gminy Wołów na tle pozostałych gmin regionu wygląda przeciętnie.

⁶⁵ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁶⁶ *Ibid.*

Mapa 11 Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w gminach województwa dolnośląskiego w 2013 roku

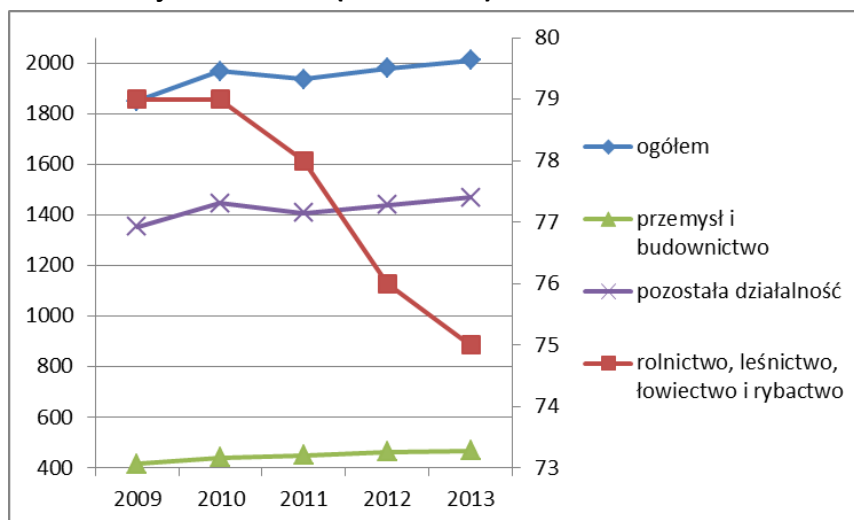

Źródło: opracowanie własne.

Na terenie Gminy Wołów w 2013 roku zarejestrowanych w rejestrze REGON było łącznie 2012 podmiotów gospodarki narodowej. W roku poprzednim liczba ta wynosiła – 1980. Przechodząc na poziom większej dezagregacji należy odnotować fakt, iż w przemyśle rolniczym funkcjonowało odpowiednio w latach 2012-2013 - 76 i 75 podmiotów gospodarczych. Natomiast liczba podmiotów przypisanych do sekcji (C i F) - przemysł budowlany – zwiększyła się na przestrzeni ostatnich dwóch lat z 464 do 469.

Wykres 15 Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Wołów ze względu na rodzaj prowadzonej działalności (2009-2013)

*podziałka po lewej stronie wykresu dotyczy danych ogółem, dla przemysłu i budownictwa oraz dla pozostałej działalności, natomiast podziałka po prawej stronie wykresu dotyczy danych dla rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W przypadku liczby podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na mieszkańców gminy, w roku 2012 funkcjonowało 864 podmiotów gospodarki narodowej na 10 tyś. mieszkańców gminy Wołów, natomiast w roku 2013 podmiotów tych notowano o 13 więcej⁶⁷.

W tabeli 6 zaprezentowano dane dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej gminy Wołów wpisanych do rejestru REGON w podziale na sekcje i działy PKD 2007.

Tabela 6 Liczba podmiotów gospodarki narodowej gminy Wołów wpisanych do rejestru REGON w podziale na sekcje i działy PKD 2007

Sekcja	2009	2012	2013
A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	79	76	75
B - Górnictwo i wydobywanie	1	3	2
C - Przetwórstwo przemysłowe	122	132	133
D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	-	-	-
E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	3	4	6
F – Budownictwo	290	325	328
G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	471	485	495
H - Transport i gospodarka magazynowa	91	70	69

⁶⁷ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.

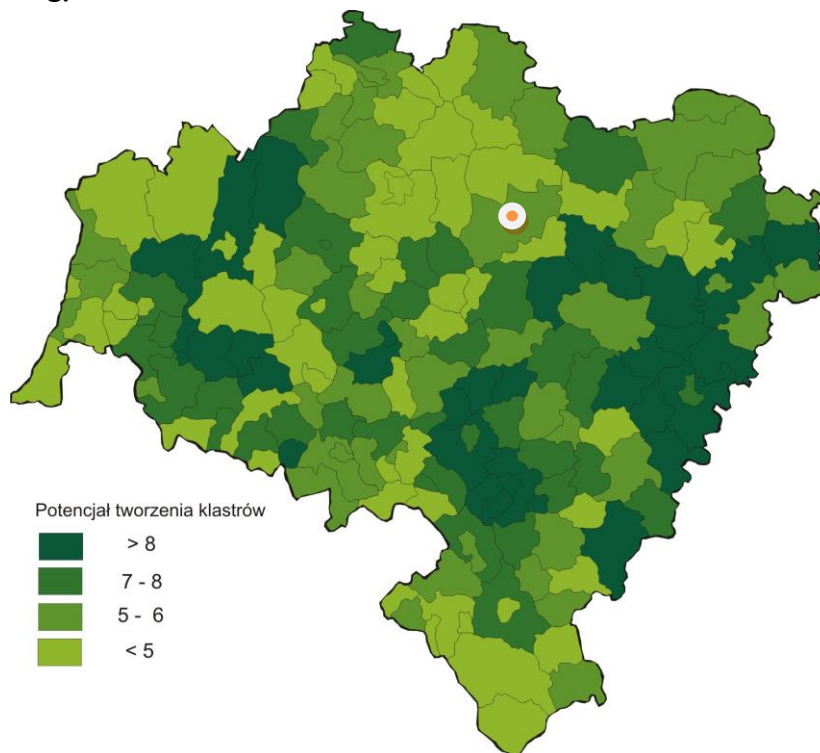
Sekcja	2009	2012	2013
I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	49	54	52
J - Informacja i komunikacja	29	31	37
K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	57	54	52
L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	202	216	221
M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	106	117	118
N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	34	33	35
O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	19	18	17
P - Edukacja	74	103	102
Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	79	91	96
R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	38	38	39
S / T - Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	111	129	137

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Gmina Wołów zdominowana jest przez sektor przemysłowo-usługowy z dość wyraźnie rozwiniętym sektorem leśnym. Zdecydowana większość zakładów produkcyjnych, prywatnych firm, instytucji biznesowych, w tym banków ulokowanych jest w mieście Wołów. Obszary wiejskie zdominowane są przez podmioty gospodarcze prowadzące działalność związaną z produkcją rolną.

Kluczowe znaczenie w rozwoju gospodarczym gminy mają firmy z sektora przemysłowego. Na mapie 12 przedstawiono potencjał firm przemysłowych (Sekcja C) z poszczególnych gmin do tworzenia współpracy gospodarczej (klastry, networking)⁶⁸. W przypadku gminy Wołów potencjał ten jest znacznie mniejszy niż w przypadku gmin powiatu wrocławskiego, oławskiego, strzelińskiego, świdnickiego, dzierzoniowskiego, czy bolesławieckiego (gmina Wołów pod tym względem znalazła się w 3 grupie gmin). Jednak należy zauważyć, że sytuacja w tym zakresie w najbliższych latach może ulec polepszeniu, ze względu na stale rosnący udział firm z sektora przemysłowego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w gminie.

⁶⁸ Potencjał do tworzenia współpracy pomiędzy firmami przemysłowymi rozumiany jest jako znaczący udział firm przemysłowych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki na terenie danej gminy w stosunku do średniej dla kraju, który tworzy większe możliwości nawiązania kontaktów gospodarczych pomiędzy przedsiębiorstwami z badanego sektora.

Mapa 12 Potencjał gmin województwa dolnośląskiego do tworzenia współpracy (klastry, networking) w 2013 roku

Źródło: opracowanie własne.

W gminnej palecie usług należy również wyróżnić rzemiosło, które występuje szczególnie na obszarze miasta i w jego najbliższym otoczeniu, a nakierowane jest szczególnie na usługi związane z budownictwem, blacharstwem pojazdowym, mechaniką pojazdową, stolarstwem, meblarstwem.

Gmina posiada też rozwiniętą sieć sektora handlowego składającą się m.in. z supermarketów (Intermarche, Netto, Biedronka, Lidl, Dino Market, Eko Market) oraz licznych mniejszych sklepów różnych branż, które w głównej mierze znajdują się w Wołowie i Lubiążu.

Znaczna ilość punktów usługowych posiada charakter typowo lokalny i służy głównie obsłudze miejscowej ludności, dotyczy to w szczególności terenów wiejskich. Uwzględniając niezbyt duże zapotrzebowanie na tego typu usługi, należy stwierdzić, że są one wystarczające. Ze względu na większy popyt oraz elementy atrakcyjne turystycznie warto rozważyć poszerzenie bazy gastronomicznej w mieście Wołów oraz wsi Lubiąż.

Na przestrzeni ostatnich lat w gminie Wołów powstało także wiele tzw. „firm rodzinnych” funkcjonujących często jako spółki cywilne – w dwu lub trzyosobowym składnie. Na terenie gminy działają również przedsiębiorcy zarejestrowani w Krajowym Rejestrze Sądowym – w charakterze spółek komandytowych, akcyjnych, z ograniczoną odpowiedzialnością.

Największy przyrost podmiotów gospodarczych notuje się w drobnych zakładach jednoosobowych lub zatrudniających kilku pracowników, a dotyczy to branż: ogólnobudowlanych, instalatorskich, mechaniki i blacharstwa samochodowego, ślusarstwa, stolarstwa oraz wszelkich usług w zakresie: naprawy i montażu sprzętu artykułów gospodarstwa domowego i radiowo-telewizyjnych. Mniejszym zainteresowaniem cieszą się natomiast usługi typu: szewstwo, zegarmistrzostwo, usługi pralnicze, dziewiarstwo, krawiectwo (szczególnie ciężkie).

Na terenie gminy Wołów zlokalizowany jest również sektor bankowy/finansowy z następującymi podmiotami: Euro Bank S.A., PKO Banki Polski, Bank Zachodni WBK, Credit Agricole, Południowo-Zachodnia SKOK, SKOK „Śląsk”, Urząd Pocztowy z usługami bankowymi, Bank Spółdzielczy w Żmigrodzie Oddział w Wołowie (2 lokalizacje).

Głównymi problemami związanymi z rozwojem przedsiębiorczości jest brak wiodącej branży, brak wykwalifikowanej kadry pracowników, mała liczba inwestorów zewnętrznych i ograniczona, choć sukcesywnie zwiększająca się liczba terenów i nieruchomości przeznaczonych pod inwestycje.

Gmina Wołów w 2014 roku realizuje rekordowy budżet inwestycyjny⁶⁹, który w dużej mierze skoncentrowany jest głównie na poprawie infrastruktury drogowej.

Należy również zaznaczyć, iż na terenie miasta Wołów funkcjonuje „Podstrefa Wołów” Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej "INVEST-PARK" Sp. z o.o., która obejmuje nieruchomości o powierzchni 10,10 ha. Grunty w podstrefie przeznaczone są pod zabudowę przemysłową, posiadają pełen dostęp do infrastruktury drogowej i technicznej. Część powierzchni podstrefy jest terenem niezabudowanym, co stwarza dogodne warunki do kształtowania zabudowy w przyszłości⁷⁰.

11 Środowisko przyrodnicze i jego ochrona

Ukształtowanie, morfologia i budowa geologiczna gminy

Gmina Wołów, przez wpływ zlodowacenia i działalność rzeki Odry, jest zróżnicowana geomorfologicznie. Maksymalna różnica wysokości wynosi około 95 m (najniższy punkt to brzeg Odry w rejonie Tarchalic, najwyższy położony punkt to wzgórze w rejonie Smarkowa). Według podziału na jednostki fizyczno-geograficzne (Kondracki, 1994) gmina Wołów położona jest w dwóch makroregionach: Wał Trzebnicki i Nizina Śląska (południowo- zachodnie granice gminy należą do mezoregionu Pradolina Wrocławska

⁶⁹ <http://www.wolow.pl/584/ruszaja-nowe-inwestycje-finansowane-przez-gmine-wolow>.

⁷⁰ <http://www.wolow.pl/Podstrefa-Ekonomiczna>.

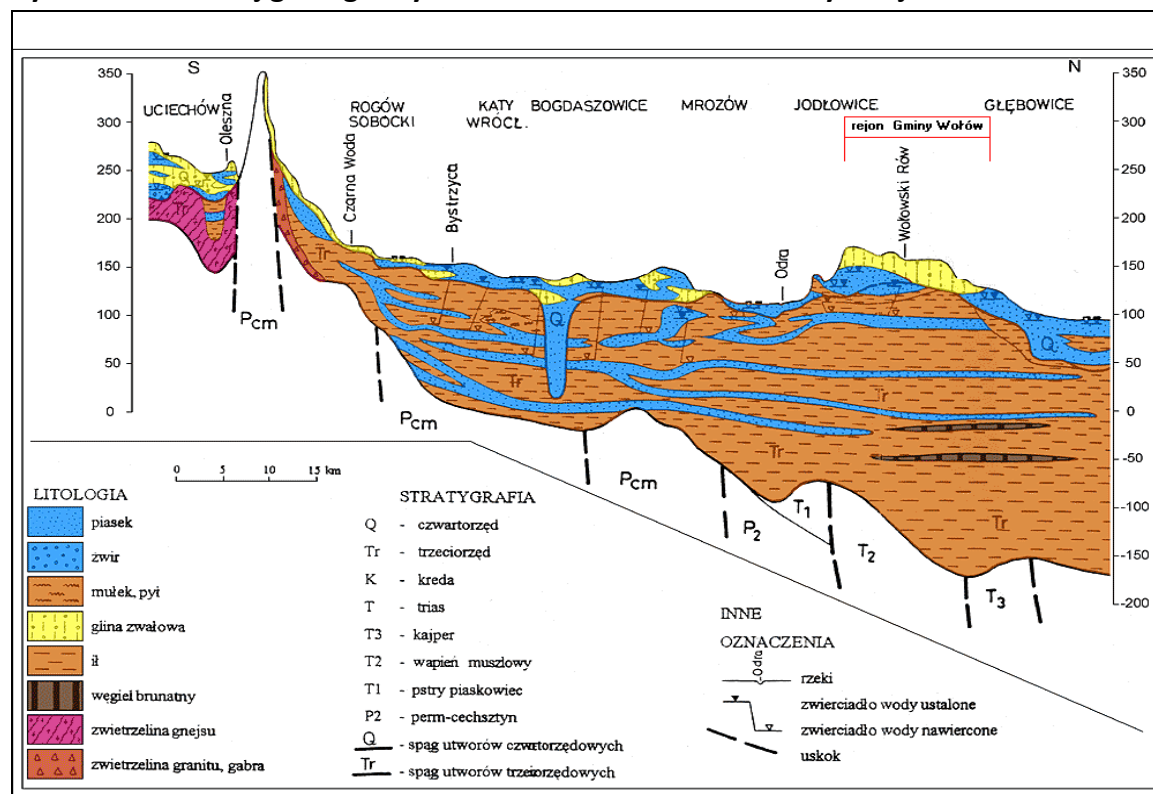
będąca częścią Niziny Śląskiej). W obrębie Wału Trzebnickiego obszar należy do mezoregionów⁷¹:

1. Obniżenie Ścinawskie w zachodniej i północno - zachodniej części gminy. Teren ten jest w miarę płaski (okolice Domaszkowa, Rudna, Kretowic, Wrzosów, Tarchalic i Boraszyna) pocięty bardzo licznymi rowami i ciekami wraz ze stawami we Wrzosach, Dębnie, Boraszynie i podmokłymi terenami na północy od obu Krzydlin i starorzeczami w Tarchalicach. Różnice wysokości względnych dochodzą maksymalnie do kilkunastu metrów. Od zachodu teren ten zamyka Odra o przebiegu południkowym. Od Domaszkowa do północnych granic gminy płynie ona w obwałowaniach.
2. Wysoczyzna Rościszawicka w centralnej i wschodniej części gminy, od Sławowic, Lipnicy i Stobna poprzez Wołów, Mojęcice do Lubiąża (na poziomie mikroregionów obszar ten należy do Obniżenia Wołowskiego i mikroregionu Wysoczyzny Rościszawickiej). Teren ten tworzą piaszczysto-gliniaste i piaszczyste utwory wodnolodowcowe. Teren jest bardziej podmokły i zabagniony niż pozostałe części gminy. We wsiach Uskocz Wielki i Mały oraz Piotroniowice i w samym Wołowie zlokalizowane są niewielkie stawy. Przez Wołów przepływa rzeka zwana Juszką, a w obniżeniu na północ od Wołowa płynie rzeka Jezierzycza. Wahania wysokości względnych na tym obszarze dochodzi do kilkudziesięciu metrów. Na odcinku Lubiąż - Gliniany wysoka skarpa Wysoczyzny jest naturalnym podwyższeniem terenu i na tym odcinku nie ma obwałowań przeciwpowodziowych przy Odrze;
3. Wzgórza Trzebnickie we północno - wschodniej części gminy (w podziale na mikroregiony wyróżnić tu można Obniżenie Pełczyńskie, Wzgórza Strupińskie i Grzbiet Trzebnicki). Jest to obszar pagórkowaty spiętrzony moreny z dużymi deniwelacjami terenu (do 30-40m) na niewielkich odległościach.

⁷¹ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013; Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

Rysunek 1 Przekrój geologiczny okolic Wrocławia z zaznaczonym rejonem Wołowa

Źródło: Program ochrony środowiska gminy Wołów, Wydział Rolnictwa i Ochrony Środowiska Urzędu Miejskiego, Wołów, 2004.

Na obszarze Gminy Wołów na powierzchni występują osady czwartorzędowe, w tym holoceni i plejstoceni piaski, żwiry i mułki tworzące tarasy zalewowe Odry i osady w dolinach mniejszych cieków oraz osady jeziorne i torfowiskowe piaszczyste wydmy, łąki zastoiskowe, piaski gliniaste, a także gliny zwałowe pochodzenia lodowcowego i polodowcowego. Osady trzeciorzędowe zaburzone glacitektonicznie przy stopie leżą na głębokości 14-150m. Wśród osadów trzeciorzędowych występują osady pliocenu (piaski i żwiry kwarcowo-skaleniowe), miocenu (osady iłowców zielonych, płomienistych i szarych znacznych miąższości przewarstwionych wkładkami piasków i mułków, rzadko wkładkami węgla brunatnych), oligocenu (mułowce i iłowce z drobnymi wkładkami węgla brunatnych).

W obrębie bloku przedsudeckiego (południe gminy) występują skały starszego paleozoiku (kambry, ordowik, sylur), w tym gnejsy, łupki łuszczycowe, łupki wapienno-krzemianowe i amfibolity. W rejonie Wołowa na północ od uskoku Odry występują skały monokliny przedsudeckiej - skały osadowe permu (piaskowce, zlepieńce czerwonego spągowca, cechsztyńskie iłowce, anhydryty, dolomity, wapienie) i triasu (osady zbudowane z piaskowców, iłowców, łupków, dolomitów, wapieni i margli⁷²).

⁷² Ibid.

Wody powierzchniowe i podziemne

Główną rzeką przepływającą przez obszar gminy jest Odra, stanowiąca południową i zachodnią granicę jednostki. Zlewnia Odry obejmuje niewielką część gminy na południu i południowym zachodzie. Duża część gminy stanowi zlewnię prawobrzeżnego dopływu Odry, rzeki Jezierzycy (o długości 34,8km, w granicach gminy 15 km) z jej dopływem Juszką (długość 32,1 km, 23 km w granicach gminy). Północna część gminy wchodzi w obszar zlewni Łachy, dopływu Baryczy. Ponadto w granicach gminy przepływają jeszcze następujące mniejsze rzeki⁷³: Nieciecza (o długości całkowitej 12,5 km, w tym około 6,5 km w granicach gminy), Nowy Rów (Kanał Dębnicki, o długości 11,8 km), Struga Mojęcicka (o długości 9,4 km, dopływ Juszki), Młynna (Brzeźnica, o długości 6,7 km), Rów Gustosza (o długości 6,1 km), Rów Granicznik (o długości 2,7km), Rów Wołowski (dopływ Juszki o długości 6 km), Rów Tarchalicki (o długości około 2,8 km). Na system rowów melioracyjnych na terenie gminy składa się około 364km rowów i kanałów powiązanych niekiedy z systemem drenarskim. Stan systemu rowów melioracyjnych i systemu drenarskiego, ze względu na brak konserwacji, cyklicznego czyszczenia i wykaszania, jest zły. Północna część gminy Wołów leży w obrębie wielkopolskiego regionu hydrogeologicznego, a pozostałe obszary przynależą do wrocławskiego obszaru hydrogeologicznego. Na terenie gminy występują dwa piętra wodonośne o znaczeniu użytkowym: czwartorzędowe i trzeciorzędowe. W gminie istnieje 16 ujęć pobierających (trzy z nich są nieczynne), a wody podziemne obejmowane są przez 42 studnie głębinowe⁷⁴. Piętro mezozoiczne (trzecie) jest słabo rozpoznane i z uwagi na głębokość nie ma praktycznego znaczenia. Na terenie gminy można wydzielić 3 zasadnicze rejony o specyficznych warunkach hydrologicznych⁷⁵:

1. rejon moreny czołowej – jest to teren o trudnych warunkach dla ujęć wód podziemnych,
2. rejon wysoczyzny morenowych z dwoma poziomami wodonośnymi, z których czerpią wodę istniejące ujęcia trzeciorzędowe i czwartorzędowe,
3. obszar dolin i obniżeń – z poziomu czwartorzędowego korzystają głównie indywidualne ujęcia gospodarskie. Większość ujęć głębokich czerpie wodę z horyzontu trzeciorzędowego.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁷⁵ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

Surowce naturalne

Eksploatowane złoża kruszyw pospolitych na terenie gminy obejmują niewielki kilkunastohektarowy obszar, który po zakończeniu wydobycia ma zostać zrekultywowany. W gminie jest 8 zarejestrowanych złóż kruszyw naturalnych (Garwół, Łazarzowice, Lubiąż, Prawików, Piotroniowice II, Piotroniowice III, Piotroniowice IV, Zagórzycy) oraz 1 zarejestrowane złożo torfu (Piotroniowice). 3 z nich są eksploatowane (Garwół, Prawików i Piotroniowice II), w 3 zaniechano wydobycia (Łazarzowice, Lubiąż i Piotroniowice), a w przypadku Zagórzyc, oczekuje się na uzyskanie koncesji.

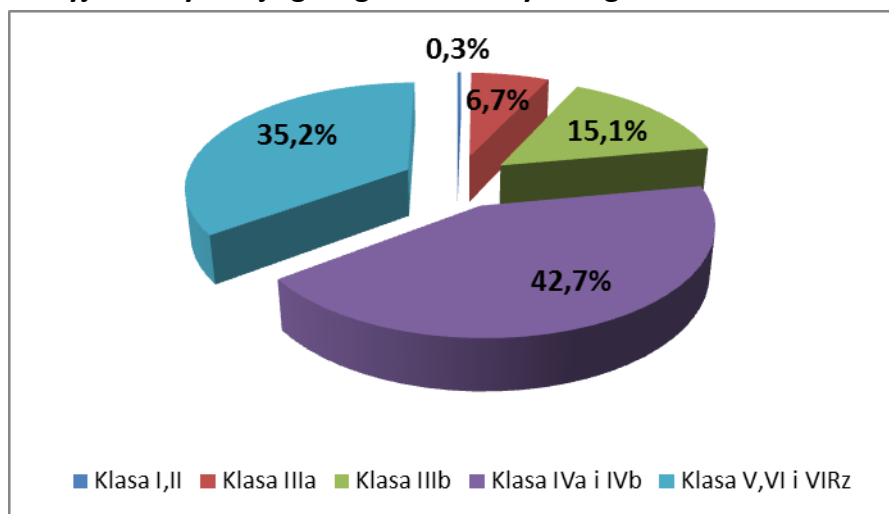
Na obszarze gminy występują ponadto obszary prognostyczne możliwe do ewentualnej eksploatacji (w okolicach wsi Domaszków, Garwół, Lubiąż i Łazarzowice), które odznaczają się cechami złóż kruszyw naturalnych.

Gleby

Udział gleb bardzo dobrych we wszystkich gruntach ornych stanowi jedynie około 0,3%, tj. 39 ha gruntów ornych w gminie Wołów. Występują one w okolicach Stobna, Mojęcice, Krzydliny Małej, Rataj. Nieco więcej jest gleb dobrych klasy IIIa. Stanowią one 6,7% (830 ha) wszystkich gruntów ornych w gminie. Największe ich powierzchnie występują w obrębach: Lipnica, Łososiowice, Stobno, Stęszów, Mojęcice, Krzydlina Wielka, Domaszków, Lubiąż, Krzydlina Mała, Prawików. Jeszcze więcej jest gleb średnio-dobrych klasy IIIb. Ich udział we wszystkich gruntach ornych wynosi 15,1% (1 870 ha). Największe ich występowanie to: Lipnica, Łososiowice, Stobno, Stęszów, Mojęcice, Krzydlina Wielka, Domaszków, Lubiąż, Krzydlina Mała, Prawików. Największy udział w gruntach ornych stanowią gleby średnie i średnio-gorsze klasy IVa i IVb - 42,7% (5 289 ha). Największe ich występowanie to: Moczylnica Dworska, Siodłkowice, Warzęgowo, Gliniany, Piotroniowice, Uskorz Wielki, Stobno, Krzydlina Mała, Domaszków, Mojęcice, Krzydlina Wielka, Lipnica, Lubiąż. W Gminie Wołów gleby klasy VRz zajmują około 19 ha i najwięcej ich jest w obrębie Smarków, Garwół i Tarchalice. Ogółem gleby najłabsze (V, VI, VIRz) stanowią około 35,2% powierzchni gruntów ornych gminy (4 360 ha). Największe ich powierzchnie notuje się w obrębach: Dębno, Bożeń, Proszkowa, Rudno, Sławowice, Golina, Wrzosy, Stary Wołów, Lubiąż; a najmniejsze znajdują się w: Glinianach, Prawikowie, Domaszkowie, Krzydlinie Wielkiej, Ratajach, Mojęcicach, Stobnie.

Wykres 16 Bonitacyjna klasyfikacja gleb gruntów ornych w gminie Wołów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Lasy

Według danych GUS na rok 2013 lasy stanowią 41,69% powierzchni gminy i zajmują obszar 13 803,44 ha, z czego 208 ha to lasy prywatne. 13580,44 ha należy do Skarbu Państwa (z czego 99,8% znajduje się w zarządzie Lasów Państwowych), a 15 ha to grunty leśne gminne. Lesistość w gminie wynosiła w badanym roku 40,5%⁷⁶. Lasy stanowią duże, zwarte kompleksy, o znacznym zróżnicowaniu pod względem siedliskowym i drzewostanowym. Odznaczają się wysokimi walorami przyrodniczymi, dużym stopniem naturalności, bogactwem florystycznym i faunistycznym i należą do najcenniejszych fragmentów śląskiej przyrody. Występują tu głównie lasy sosnowe z domieszką dębów, brzozy i świerków i drzewostany olchowe. Lasy mają charakter mieszany z przeważającym udziałem sosny pospolitej (66% powierzchni leśnej), dęba (18%), olszy czarnej (6%), brzozy (5%), a pozostałe gatunki zajmują 5%⁷⁷.

Lasami w gminie Wołów zarządzają dwa nadleśnictwa: Nadleśnictwa Wołów (12 145 ha) i Nadleśnictwa Oborniki Śląskie (1 385 ha). Powódź w 1997 roku i huraganowe wiatry latem 2009 roku wywołały ogromne szkody w drzewostanach. Jednak obecny stan zdrowotny lasu należy uznać za dobry w Nadleśnictwie Wołów i zadawalający o obrębie Nadleśnictwa Oborniki Śląskie.

⁷⁶ Główny Urząd Statystyczny, <http://www.stat.gov.pl>.

⁷⁷ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

Na podstawie Planu Urzędniowo – Rolnego i planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Wołów przewidziano do zalesienia około 1 810 ha gruntów rolnych. Rocznie zalesiane jest około 35-40 ha⁷⁸.

Klimat

Gmina Wołów znajduje się w zasięgu Niziny Śląskiej wraz z rejonem nadodrzańskim - najcieplejszym rejonem Dolnego Śląska. Charakteryzuje się ciepłym, długim latem i łagodną zimą. Średnia temperatura roczna wynosi tu 8,2°C, najcieplejszym miesiącem jest lipiec, natomiast najzimniejszym styczeń, a okres wegetacyjny trwa około 225 dni. Roczna suma usłonecznienia wynosi około 1520 godzin (zachmurzenie obejmuje około pół roku), najbardziej słonecznym miesiącem w roku jest czerwiec, a najmniej słonecznym grudzień. Roczna suma opadów wynosi 550 - 600 mm, najwięcej opadów notuje się w lipcu (około 80mm), a najmniej w styczniu i lutym (30mm). Mgły występują przeciętnie w około 40 dni w roku (głównie w listopadzie i grudniu). Pokrywa śnieżna utrzymuje się nie dłużej niż 60 dni, średnia grubość pokrywy śnieżnej wynosi: 10 cm. W gminie dominują wiatry zachodnie i północno zachodnie, średnia prędkość wiatru wynosi 2 - 3 m/s⁷⁹.

Powietrze

Pomiary jakości powietrza dokonane w okolicy Wołowa pod kątem zawartości głównych zanieczyszczeń, tj. dwutlenku siarki, tlenków azotu, dwutlenku azotu, benzenu, pyłu, metali ciężkich (ołów, arsen, kadm, nikiel) i benzo(a) pirenu pokazały, że zarejestrowany poziom zanieczyszczeń jest dużo niższy od dopuszczalnego w przypadku każdego z badanych składników. Świadczy to o dobrej jakości powietrza w gminie.

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest emisja pochodząca z procesów spalania paliw stałych, ciekłych i gazowych w celach grzewczych i technologicznych, która wynika z niskiej sprawności instalacji oraz spalania paliw tanich i niskiej jakości. Podstawową masę zanieczyszczeń gazowych odprowadzanych do atmosfery stanowi dwutlenek węgla. Jednak najbardziej uciążliwe składniki spalin to dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla i pyły⁸⁰.

Sprawność średnioroczna w przypadku niskiej emisji wynosi około 50%. Głównym paliwem stałym wykorzystywanym przez mieszkańców jest węgiel i miał węglowy (często niskiej jakości), rzadziej biomasa oparta na drewnie. Często dodatkowym paliwem są róż-

⁷⁸ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁷⁹ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁸⁰ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo - Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

nego rodzaju materiały odpadowe i odpady komunalne. Z niskiej emisji największe zanieczyszczenie powoduje SO₂, stanowiący ponad 50% całkowitej ilości tego związku w powietrzu.

Emisję wysoką generują wszystkie większe kotłownie (49 w gminie), zaopatrujące w ciepło duże obiekty przemysłowe i budynki wielorodzinne. Negatywny wpływ na jakość powietrza w gminie mają również zanieczyszczenia wielko przestrzenne pochodzące spoza obszaru gminy. Emitują je zakłady przemysłowe, elektrownie, elektrociepłownie i ciepłownie zlokalizowane poza granicami gminy, a wśród nich m.in. Zakłady Energetyka-Rokita w Brzegu Dolnym (5 360 Mg/rok tj. ponad 13% pyłów wyemitowanych w województwie dolnośląskim) i KGHM S.A. Oddział Huta Miedzi Głogów⁸¹.

Ochrona środowiska przyrodniczego

Wśród podstawowych form ochrony przyrody w Polsce należy wymienić rezerваты przyrody, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe. Formami ochrony indywidualnej są: gatunkowa ochrona roślin i zwierząt oraz pomniki przyrody w rodzaju: pojedynczych drzew, alei, czy głązów narzutowych⁸².

Gmina Wołów wyróżnia się w skali powiatu i województwa pod względem powierzchni obszarów cennych przyrodniczo. W jej granicach znajduje się wiele naturalnych zbiorników wodnych, śródpolnych i śródleśnych oczek wodnych, kęp drzew i krzewów, bagien, torfowisk, starorzeczy, czy dużych zwartych kompleksów lasów (ponad 40,5% powierzchni gminy to lasy). W 2013 roku 19,2% powierzchni gminy zajmowały obszary prawnie chronione (6 366,3 ha)⁸³. Tak duży udział obszarów chronionych w powierzchni całkowitej gminy jest zasługą przede wszystkim małej ilości zakładów przemysłowych mogących negatywnie oddziaływać na otoczenie, ekstensywnego rolnictwa, znacznej powierzchni trudniej dostępnych terenów (np. podmokłe łąki i olsy w rejonie nadodrzańskimi w okolicach Wrzosów), stosunkowo małego zaludnienia oraz braku głównych tras komunikacyjnych w obrębie gminy⁸⁴. Naturalne zespoły roślinne zajmują 51 % powierzchni gminy. Są to ekosystemy łąkowe, leśno - łąkowe i leśne, oraz liczne zadrzewienia wzdłuż dróg, cieków, zbiorników i oczek wodnych. W gminie występuje ponad 500 gatunków roślin (w tym kilkadziesiąt chronionych), kilkanaście gatunków owadów chronionych, jeden gatunek chronionych pająków, ponad 20 gatunków ryb, 16 gatunków płazów i 5 gatunków gadów, ponad 190 gatunków ptaków (w tym 16 gatunków zagro-

⁸¹ *Ibid.*

⁸² Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁸³ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, <http://www.stat.gov.pl>.

⁸⁴ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

zonych wyginieciem), 38 gatunków ssaków (22 chronione, w tym nietoperze)⁸⁵. Pełna lista chronionych gatunków flory i fauny znajduje się w Programie ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014–2017.

Wśród form ochrony przyrody występujących na terenie gminy Wołów warto wymienić⁸⁶:

1. Rezerwat „Odrzysko” o powierzchni 5,15 ha, utworzony w 1987 r. Zlokalizowany na północny zachód od Lubiąży;
2. Rezerwat „Uroczysko Wrzosy” o powierzchni 576,03 ha (plus 419,22 ha otuliny), utworzony w 2000 r., stanowiący centralną część parku krajobrazowego „Dolina Jezierzycy”;
3. Park Krajobrazowy „Dolina Jezierzycy”, o powierzchni 953 ha, utworzony w 1994 r. w północno – zachodniej części gminy Wołów (80% jego powierzchni) i południowo zachodniej części Gminy Wińsko. Obszar Parku Krajobrazowego wraz z częścią terenów rolniczych na północy został włączony do systemu korytarzy ekologicznych ułatwiających migrację zwierząt (korytarz południowo-centralny). Park ten stanowi największe skupisko zwierząt w gminie Wołów;
4. Obszar Specjalnej Ochrony ptaków Natura 2000 „Łęgi Odrzańskie” (kod obszaru: PLB020008) o powierzchni 17 999,4 ha. Obszar stanowi fragment doliny Odry o długości 101 km, od Brzegu Dolnego do Głogowa;
5. Projektowany Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 „Łęgi Odrzańskie” (kod obszaru: PLH020018) o powierzchni 20 223 ha;
6. Projektowany Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 „Dębniańskie Mokradła” (kod obszaru: PLH020002) o powierzchni 5 233,3 ha, zlokalizowany na prawym brzegu Odry, na zachód od Wołowa, od północy ograniczony doliną Jezierzycy;
7. Projektowany Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 „Dolina Łachy” (kod obszaru: PLH020003) o powierzchni 991,2 ha. Obszar obejmuje fragment doliny rzeki Łachy (dopływu Baryczy) na długości 10 km;
8. Projektowany Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 „Zagórzyckie Łąki” (kod obszaru: PLH020053). Obszar o powierzchni 359,8 ha położony pomiędzy miejscowościami Rataje, Zagórzyce, Grodzanów i Prawików;
9. Proponowany Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 „Wzgórza Warzęgowskie” (kod obszaru: PLH020079) o powierzchni 660,9 ha, będący częścią niewielkich wzniesień w mikroregionie Wzgórza Strupińskie, na Wale Trzebnickim;
10. Użytek ekologiczny „Dolina Juszki” o powierzchni 145,50 ha, utworzony w 1998 r. w dolinie Juszki i Mojęcickiej Strugi;

⁸⁵ *Ibid.*

⁸⁶ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

11. 12 pomników przyrody, w tym 3 pomniki utworzone uchwałą Rady Miejskiej Wołowa. Wśród nich znajdują się: 4 dęby szypułkowe (Gródek, Prawików, Wrzosa), sosna pospolita (Dębno), miłorząb dwuklapowy (Siodłkowice), jesion wyniosły (Stary Wołów), morwa biała (Uskorz Mały), płatan klonolistny (Wołów) oraz 3 głązy narzutowe (Miłcz, Sławowice, Wołów).

Dodatkowo ochroną konserwatorską objęte są obiekty reprezentujące wartości kulturowe i przyrodnicze stanowiące zabytkowe założenia parkowo-ogrodowe przy dworach i pałacach, gdzie znajduje się wiele rzadkich i egzotycznych gatunków roślin. Na terenie gminy parki objęte ochroną konserwatora zabytków, znajdują się w 10 miejscowościach (Lubiąż, Miłcz Leśny, Moczydnica Dworska, Mojęcice, Nieszkowice, Pełczyn, Sławowice, Stary Wołów, Straszowice, Uskorz Wielki) i obejmują 46,1 ha, a łącznie z tymi, które nie są objęte ochroną konserwatorską to 55,1 ha⁸⁷.

Ponadto na terenie Gminy Wołów wyznaczono kilka stref ochrony ścisłej i częściowej związanej z ochroną gatunkową zwierząt, np. orła bielika, bociana czarnego, czy kani rudej, liczne stanowiska archeologiczne, 25 stref bezpośredniej ochrony ujęć wód podziemnych i 2 strefy pośredniej ochrony (powierzchnia ustanowionych stref pośredniej ochrony wynosi 1,53 ha, a stref ochrony pośredniej 154 ha) oraz 31 cmentarzy i dobrze zachowanych miejsc pocmentarnych. Na terenie Gminy Wołów znajduje się jeszcze wiele miejsc cennych pod względem przyrodniczym niebędących obecnie pod ochroną, w tym m.in. 5 niewielkich obszarów mogących być rezerwatami w rejonie na północ od Mojęcic, koło Boraszyna, dolina rzeki Jezierzycy, koło Rudna i Krzydliny Małej, zadrzewienia o charakterze parkowym, które po przygotowaniu mogą zostać parkami wiejskimi w obrębie wsi Golina, Nieszkowice, Pierusza, Stary Wołów i Lubiąż, kilkadziesiąt drzew mogących stanowić pomniki przyrody, wiele różnego rodzaju mokradeł, bagien oraz zbiorników wodnych stanowiących nieużytki, projektowany polder „Domaszków – Tarcalice”⁸⁸.

12 Działalność rolnicza i użytkowanie gruntów

Pomimo niekorzystnych warunków glebowych (mała powierzchnia gleb bardzo dobrych i dobrych klas I-III) sytuacja na rynku pracy powoduje, że rolnictwo w dalszym ciągu odgrywa znaczącą rolę w gospodarce gminy, szczególnie na północnych i wschodnich

⁸⁷ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014–2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

⁸⁸ *Ibid.*

obrzeżach. W sposobie użytkowania gruntów dominują grunty wykorzystywane na cele rolne stanowiące 46,4% powierzchni gminy (15 375 ha)⁸⁹.

Po zmianach własnościowych następuje komasacja gruntów ornych i tworzenie nowych dużych gospodarstw, co wpływa na poprawę efektywności produkcji rolnej (Mojęcice, Krzydłina Mała, Krzydłina Wielka, Gliniany, Pełczyn, Bożeń).

Rolnictwo w Gminie Wołów charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem. Dominują tutaj małe gospodarstwa o powierzchni do 5 ha (1 550 gospodarstw). Gospodarstw w przedziale od 15 do 50 ha i większych, mogących być bardziej konkurencyjnymi i samodzielnie utrzymać z produkcji rolnej jest jedynie 138, natomiast gospodarstw dużych, wysoko towarowych, jest jedynie 5⁹⁰. Jedynie niewielki odsetek gospodarstw produkuje na własne potrzeby.

Na terenie gminy hodowla zwierząt prowadzona jest głównie w gospodarstwach indywidualnych, z wyjątkiem bydła, które jest hodowane również w trzech przedsiębiorstwach rolnych zlokalizowanych na terenie gminy Wołów. Średnio przypada 13 krów na ha użytków rolnych⁹¹.

W ogólnej strukturze upraw 70% powierzchni wszystkich zasiewów to zboża uprawiane praktycznie na obszarze całej gminy. Decydujące znaczenie mają mieszanki uprawiane na paszę, później pszenica, a w dalszej kolejności jęczmień i żyto. Następnie 19% zasiewów stanowi kukurydza, której największe arealy upraw w poszczególnych wsiach występują na obszarach charakteryzujących się lepszymi warunkami glebowymi (Stary Wołów, Pełczyn, Uskorz Wielki, Łososiowice i Lipnica). Pozostałe uprawy mają znaczenie raczej marginalne: uprawa ziemniaków w większości wsi zajmuje do 10% powierzchni, podobnie około 10% stanowią arealy zajmowane przez rzepak i buraki cukrowe⁹².

13 Środowisko kulturowe

Środowisko kulturowe gminy obejmuje zasoby i walory dziedzictwa kulturowego, które osadzone są na fundamencie historii obszarów leżących na terenie gminy, podlegających obecnie ochronie ze względu na dużą wartość. Celem ochrony tych dóbr kultury jest ich zachowanie, odpowiednie utrzymanie oraz społeczne, celowe wykorzystanie i udostępnienie do zadań dydaktycznych i wychowawczych tak, aby w dalszej perspektywie służyły nauce oraz stanowiły trwałe pierwiastki kultury narodowej. Dlatego też gmina zobowiązana jest chronić zarówno poszczególne obiekty, ale też całe obszary o

⁸⁹ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*

szczególnych pod względem środowiska kulturowego walorach, w tym obszary i elementy krajobrazu przyrodniczego.

W Gminie Wołów znajduje się wiele zabytkowych obiektów kultury materialnej podlegających opiece Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków⁹³. Do najcenniejszych zabytków należy pocysterski zespół klasztorny w Lubiążu. Na uwagę zasługują również kościoły w Wołowie, Lubiążu, Pełczynie oraz Zamek Piastowski i Ratusz w Wołowie. W rejonie wsi Kretowice archeolodzy odkryli resztki grodziska z X w., a w Tarchalicach starożytne stanowisko hutnictwa żelaza. Do listy najważniejszych obiektów zabytkowych gminy zalicza się:

- Pocysterski zespół klasztorny w Lubiążu złożony z kościoła klasztorного NMP, klasztoru, pałacu opatów, kościoła św. Jakuba. Jest to jedno z największych założeń architektonicznych w Europie. W klasztorze znajduje się między innymi słynna Sala Książęca uważana za najwspanialsze wnętrza barokowe na Dolnym Śląsku. Wnętrza opactwa zdobią dzieła Michała Willmana nazywanego „Śląskim Rembrandtem”;
- Ratusz w Wołowie z 1692 roku, będący siedzibą władz miejskich Wołowa. Spalony w 1945 roku, a następnie w latach 1958-1962 zrekonstruowany;
- Zamek piastowski w Wołowie z początków XIV wieku. Obecnie w zamku znajduje się siedziba wołowskiego starostwa powiatowego.
- Kościół pw. św. Karola Boromeusza ufundowany został przez barona Garniera w latach 1712-1724 i odbudowany po pożarze w 1781r.;
- Kościół pw. św. Wawrzyńca. Pierwotnie prawdopodobnie drewniany. Budowę murywanego rozpoczęto w 1391 roku. Budowla obecna pochodzi prawdopodobnie z okresu odbudowy miasta po pożarze w 1465 roku. Wnętrze kościoła ma wystrój barokowy. W 1716 świątynia otrzymała organy wykonane przez słynnego wrocławskiego mistrza Adama Horatiusa Caspariniego;
- Kościół św. Walentego w płn. Lubiążu. Górujący nad okolicą, położony na krawędzi Wysoczyzny Rościszawickiej. Bogate barokowe wnętrza ozdobione jest dziełami rzeźbiarza Franciszka Mangoldta i malarza Krystiana Bentuma – wybitnych artystów śląskiego baroku;
- Wieża dawnego kościoła z XV w. i barokowa plebania z XVIII w. w Krzydlinie Małej;
- Klasztor sióstr de Notre Dame w Krzydlinie Małej (obecnie Dom Małych Dzieci) z ok. 1900 r.;
- Gotycko-renesansowy kościół św. Marii Magdaleny z pocz. XVI w. w Krzydlinie Wielkiej;
- Dwór i zespół folwarczny w Mojęcicach z 1620 r., 2 poł. XVII w.;
- Kościół filialny św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Pełczynie z 2 poł. XVII w., XVIII w.;

⁹³Wykaz obiektów w ewidencji zabytków oraz wpisanych do rejestru zabytków na terenie Miasta i Gminy Wołów: [www. http://gmina.wolow.sisco.info/zalaczniki/7233/zalA_wykaz_zabytkow.pdf](http://gmina.wolow.sisco.info/zalaczniki/7233/zalA_wykaz_zabytkow.pdf).

- Kościół ewangelicki (obecnie cerkiew św. Dymitra) w Starym Wołowie z 1875 r.;
- Kościół parafialny św. Mikołaja w Stobnie z XV/XVI w., ok. 1660 r.

Na terenie Gminy Wołów zlokalizowane są również stanowiska archeologiczne. Gmina Wołów jest jednym z najsilniej nasyconych substancją archeologiczną rejonów województwa dolnośląskiego. Największe nasilenie osadnictwa związane jest z kulturą łużycką, przeworską a także okresem wczesnego i późnego średniowiecza. Palącym postulatem jest objęcie szczególną ochroną licznych cmentarzysk kultury łużyckiej, które są niszczone w toku nielegalnej działalności. Większość obiektów kubaturowych wpisanych do rejestru to budynki użyteczności publicznej, budynki poklasztorne, kościoły. Nieliczne obiekty znajdują się w rękach prywatnych. Stan techniczny zabytków jest zróżnicowany. Niektóre, jak np. wołowski ratusz, poddane zostały całkowitej renowacji, inne, np. pałac w Starym Wołowie, są do kompleksowego remontu. Ze względu na swoją rangę oraz potrzebę nakładów finansowych największym wyzwaniem nie tylko dla Gminy Wołów czy Powiatu Wołowskiego, ale także dla województwa dolnośląskiego, jest zespół pocysterski w Lubiążu, którego właścicielem jest Fundacja Lubiąż. Obecnie jest on w znacznej mierze niezagospodarowany i tylko w nikłej części udostępniany zwiedzającym. Jego renowacja połączona z koncepcją wykorzystania jego niepowtarzalnych walorów zabytkowych, ciekawego z punktu widzenia turystycznego i rekreacyjnego położenia w zakolu Odry oraz dogodnego dostępu pod względem komunikacyjnym (drogowym i wodnym) przyczynić się może do znacznego ożywienia ruchu turystycznego w gminie⁹⁴. Gminny krajobraz kulturowy dopełnia 12 pomników przyrody (opisanych szczegółowo w rozdziale 11).

Życie kulturalne mieszkańców gminy (dzieci, młodzieży, ale także osób starszych) skupia się głównie w Wołowskim Ośrodku Kultury z siedzibą w Wołowie i filią w Lubiążu (Dom Kultury w Lubiążu). WOK prowadzi działalność kulturalną o charakterze lokalnym i ponadlokalnym. W 2012 roku zorganizowano w nim 115 imprez kulturalnych, w których uczestniczyło łącznie 19 100 osób. W WOK prowadzi się również liczne kursy, w tym plastyczne, nauki gry na instrumentach, czy nauki tańca. W 2012 roku w gminie działało 12 zespołów artystycznych (muzyczno-instrumentalne, wokalne, taneczne, czy folklorystyczne) zrzeszających łącznie 101 członków oraz klub seniora zrzeszający 15 członków⁹⁵. WOK organizuje również kilka imprez masowych, w tym m.in. Dni Wołowa, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej Cantus Oragani, Festiwal Muzyki Alternatywnej Baraque, czy Rockowy Finisz Wakacji⁹⁶. W 2012 roku na imprezach masowych organizowanych na terenie gminy bawiło się łącznie 10 300 osób. Ponadto na obszarze

⁹⁴ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Wołów 2004-2013, Wołów, 2005.

⁹⁵ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, <http://www.stat.gov.pl>.

⁹⁶ http://www.wok-wolow.pl/?page_id=16.

gminy działa także Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna (MiGBP) z filiami w Mojąćicach, Pełczynie, Lubiążu i Starym Wołowie⁹⁷.

14 Turystyka

Gmina Wołów, głównie ze względu na duże zróżnicowanie krajobrazowe, dobrą dostępność komunikacyjną ze stolicą regionu - Wrocławiem, jak również ze względu na bogactwo środowiska przyrodniczego (rezerwat przyrody Odrzyska, rezerwat Uroczysko Wrzosa, Park Krajobrazowy Dolina Jezierzycy), odznacza się ponadprzeciętnymi walorami turystyczno-rekreacyjnymi⁹⁸. Jednak ze względu na warunki wewnętrzne turystyka nie może być traktowana jako gałąź gospodarki regionu. Głównym kierunkiem rozwoju turystyki, w tym rejonie jest obecnie agroturystyka, turystyka piesza i rowerowa, edukacja ekologiczna i popularyzacja ochrony przyrody (zielone szkoły, kursy, szkolenia oraz ośrodki edukacji ekologicznej, powstawanie tras i ścieżek dydaktycznych). Znakomitymi miejscami dla tego typu zainteresowań są obszary chronione, w tym największe kompleksy lasów, w tym największe skupisko lasów znajduje się w obszarze pomiędzy Lubiążem a Malczycami. Należy mieć również na uwadze, że rozwój turystyki w gminie w dużej mierze zależy będzie od rozwoju bazy gastronomicznej i lokalowej (gospodarstwa agroturystyczne).

Turyści odwiedzający Wołów i okoliczne miejscowości mają do dyspozycji kilka podmiotów świadczących usługi hotelarskie, w tym 1 obiekt hotelowy. W 2013 roku udzielono łącznie 374 noclegów turystom z Polski (220 osób) oraz 71 turystom zagranicznym (34 osoby), co nie jest wynikiem imponującym w porównaniu z poprzednimi latami⁹⁹. Analiza dynamiki liczby miejsc noclegowych całorocznych w gminie Wołów w latach 2003 – 2013 pokazuje na pewne wahania w ostatnich czterech latach, kiedy to po znaczącym zmniejszeniu się liczby miejsc noclegowych całorocznych w gminie w latach 2010-2011, nastąpił znaczący ich wzrost (prawie dwukrotny) w kolejnym roku. W 2013 roku wskaźnik dynamiki liczby miejsc noclegowych wynosił jedynie 78,9.

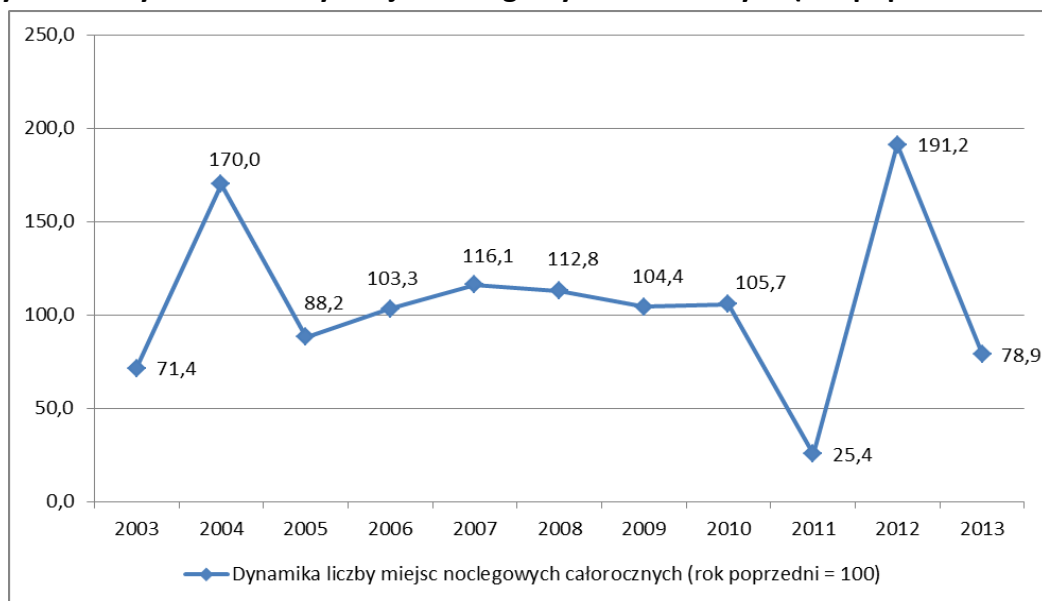
⁹⁷ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

⁹⁸ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.

⁹⁹ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, <http://www.stat.gov.pl>.

Wykres 17 Dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych (rok poprzedni = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

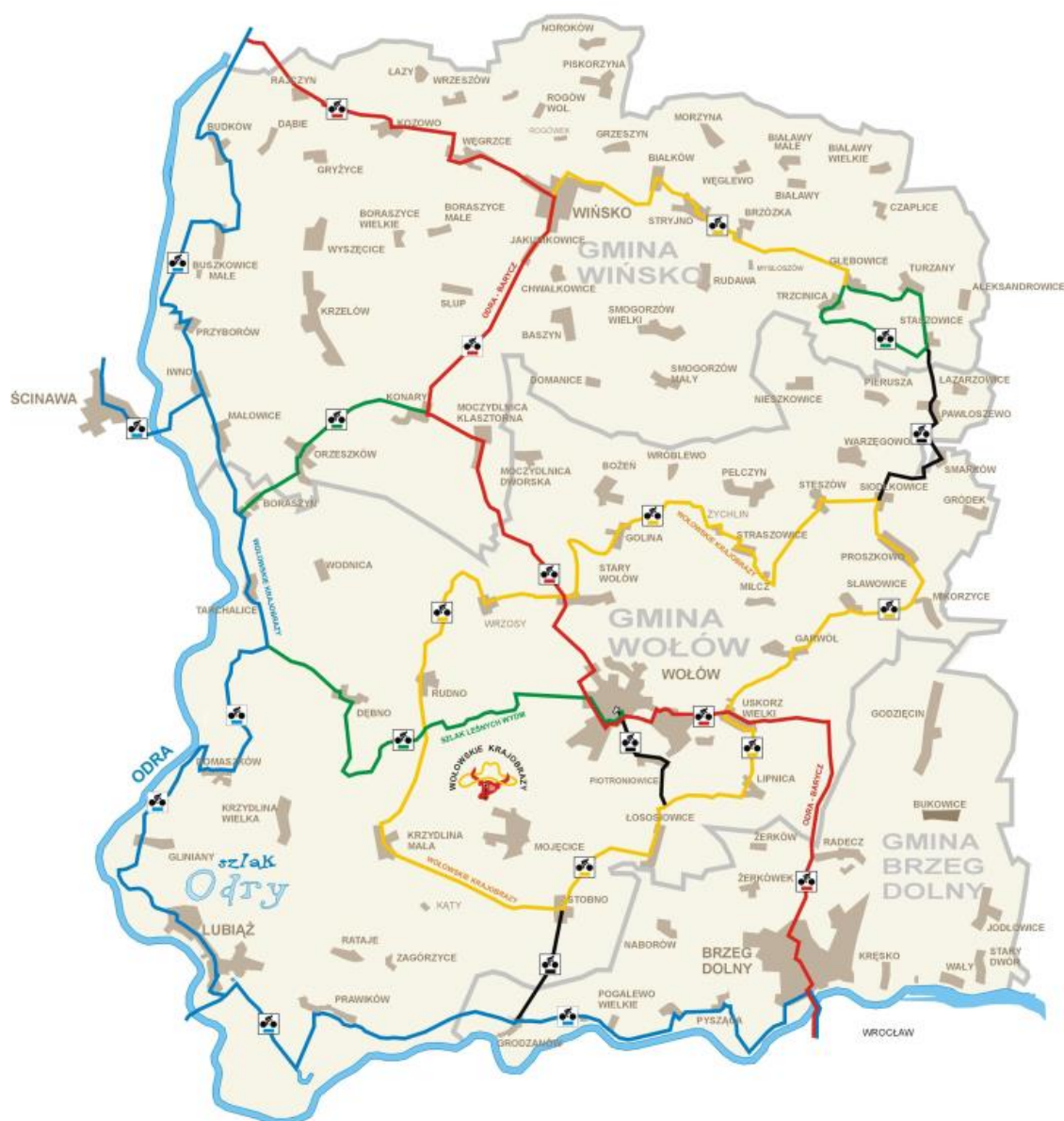
Nieznaczną część turystycznych obiektów noclegowych posiada zaplecze sportowo-rekreacyjne (3 boiska do siatkówki i koszykówki, 1 boisko do piłki nożnej, 1 basen otwarty) oraz zaplecze konferencyjne (łącznie 124 miejsca w salach konferencyjnych). W przypadku wyposażenia obiektów turystycznych w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych gmina wypada raczej mało korzystnie. Wśród wszystkich obiektów noclegowych, jedynie 3 z nich posiadają parkingi przystosowane dla osób niepełnosprawnych, natomiast żaden z nich nie posiada pochylni wjazdowej, drzwi automatycznie otwieranych, czy łazienek przystosowanych dla osób niepełnosprawnych¹⁰⁰.

Turyści odwiedzający gminę Wołów skorzystać mogą z ofert gospodarstw agroturystycznych zlokalizowanych w okolicznych miejscowościach. Z kolei osoby zainteresowane aktywnym wypoczynkiem mogą skorzystać ze szlaków turystycznych – pieszych i rowerowych przebiegających przez gminę Wołów, które połączone są w system regionalnych tras turystycznych (Mapa 13).

¹⁰⁰ *Ibid.*

Mapa 13 Szlaki turystyczne w gminie Wołów

Źródło: <http://www.wolow.pl/szlaki-turystyczne/>.

Po utworzeniu Parku Krajobrazowego Dolina Jezierzycy do istniejących szlaków pieszych (niebieskiego (archeologicznego), czarnego i zielonego) dołączono szlaki biegnące przez park i tworzące pętle wokół Wołowa, w tym szlak żółty o dł. 16,6 km, czerwony o dł. 14,7 km (na trasie Orzeszków – Wołów); niebieski o długości 19,2 km (Lubiąż – Krzelów); niebieski o długości 21,1 km (Wołów – Rudno – Mojęcice – Wołów) oraz zielony o długości 27 km (Wołów – Dębno – Gliniany – Lubiąż). Opracowano również i wytyczono sieć lokalnych szlaków rowerowych wraz z infrastrukturą (w 2004r. powstał żółty szlak rowerowy Wołowski Krajobrazy o długości 57 km, który biegnie wokół Wołowa. Wraz ze szlakiem zielonym połączony jest on z ponadregionalnym Szlakiem Odry

ciągającym się od Wrocławia do Głogowa po obu stronach rzeki). Ponadto istnieje również zielony szlak rowerowy Leśne Wydmy, przeznaczony dla rowerów¹⁰¹.

Szlaki turystyczne w gminie Wołów uzupełnione są ścieżkami tak, aby w pełni zaprezentować wszystkie możliwe atrakcje przyrodnicze i zabytki kultury materialnej. Wyróżnić tutaj można ścieżkę edukacyjno-przyrodniczą wokół rezerwatu Odrzyska oraz ścieżkę przyrodniczo-historyczną w Lubiążu. Ciekawym kulturowym szlakiem turystycznym jest tzw. Szlak Cysterski ograniczony na terenie gminy jedynie do samego Lubiąża¹⁰². Dla rozwoju turystycznego gminy szczególnie ważne jest utworzenie z zespołu klasztornego w Lubiążu wielofunkcyjnego ośrodka turystycznego wraz z budową przystani dla żeglugi pasażerskiej.

Gmina Wołów posiada dobre warunki dla wędkarstwa rekreacyjnego. Znajduje się tu kilka dobrze przygotowanych łowisk komercyjnych i sieć stawów Polskiego Związku Wędkarskiego. Oprócz dużych kompleksów leśnych tworzących warunki do rozwoju turystyki związanej z łowiectwem i zbieraniem runa leśnego, osoby odwiedzające gminę, które zainteresowane są historią, mogą trafić na liczne ślady dawnych kultur, a wśród nich cmentarzysko w Dębnie i Wodnicy, osady kultury łużyckiej w Wodnicy i Krzydlinie Małej, grodziska Kultury łużyckiej w Kretowicach, czy grodzisko w zakolu Jezierzycy¹⁰³.

Zgodnie z zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów¹⁰⁴ zakłada się aktywny rozwój różnego rodzaju form wypoczynku, a przede wszystkim sportów rowerowych i konnych, wszelkich form agroturystyki. Ponadto wzrasta zapotrzebowanie na turystykę weekendową. Rośnie popularność bazy pobytowej o rozbudowanych funkcjach: ośrodki rekreacyjno-wypoczynkowe, sportowe, turystyki zdrowotnej.

15 Sport i rekreacja

Usługi sportu i rekreacji reprezentowane są na terenie gminy przede wszystkim przez Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wołowie, który zarządza obiektami sportowo-rekreacyjnymi oraz zajmuje się organizacją imprez sportowych i rekreacyjnych o zasięgu gminnym, powiatowym, wojewódzkim i krajowym, tj. m. in. Gala Boksu Zawodowego, Ogólnopolski Turniej LOW-KICK, Turniej MUAY TAI, Ogólnopolski Bieg Dokoła Wołowskiej Starówki, jak również organizacją obozów sportowych dla uprawiających piłkę nożną, siatkówkę, koszykówkę, tenis stołowy, zapasy oraz innych.

¹⁰¹ Źródło: <http://www.wolow.pl/szlaki-turystyczne/>.

¹⁰² Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

Na infrastrukturę sportowo-rekreacyjną gminy, nie licząc boisk szkolnych na terenach wiejskich, składają się głównie obiekty zlokalizowane w mieście¹⁰⁵:

- hala sportowa z boiskami głównymi do koszykówki, siatkówki, piłki ręcznej, nożnej i tenisa ziemnego oraz boiskami bocznymi: 3 pełnowymiarowe do siatkówki, dwa boiska do koszykówki i dwa do badmintonu. Ponadto na terenie hali znajduje się salka konferencyjna oraz gabinet fizjoterapii. Zaplecze sportowe bogato jest wyposażone w sprzęt sportowy. Dostępna jest również sztuczna ścianka wspinaczkowa,
- basen miejski w skład, którego wchodzi 3 niecki (sportowa, rekreacyjna, brodzik dla dzieci), zjeżdżalnia, boisko do siatkówki plażowej oraz koszykówki, a także tereny zielone przeznaczone do plażowania,
- sala sportowa – boisko do koszykówki, siatkówki, piłki nożnej,
- stadion sportowy,
- skatepark,
- wypożyczalnia rowerów górskich,
- górka saneczkowa.

Swoje zainteresowania sportowe mieszkańcy miasta mogą rozwijać w jednym z licznych klubów prowadzących różnorodne zajęcia sportowe i rekreacyjne. W 2012 roku według danych GUS na terenie gminy funkcjonowało 15 klubów sportowych (o 2 mniej niż w 2010 roku) z 22 sekcjami sportowymi, zrzeszających 528 członków. W mieście Wołów działają następujące kluby sportowo-rekreacyjne¹⁰⁶:

- „STEP” Zajęcia relaksacyjno-ruchowe – joga, aerobik, taniec,
- TKKF „Razem Wołów” – koszykówka, siatkówka, tenis stołowy,
- TTR „Cross” – sporty rowerowe,
- ULKS „Podlasie Wołów” – lekkoatletyka,
- UKS „ZSZ Wołów” – baseball,
- WKK „Kyokushinkai” – karate,
- UKS – piłka nożna,
- Wołowski Klub Szachowy – szachy,
- Studio Balans – zajęcia rekreacyjno– ruchowe,
- MGKL „Wiatr Wołów” – zapasy,
- PZW Wołów – wędkarstwo.

W ostatnich dwóch latach Gmina Wołów wybudowała na terenie miasta w ramach programu ORLIK 2012, dwa takie ogólnodostępne obiekty. Jednak pod tym względem gmina

¹⁰⁵ Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Wołów, Wołów 2011.

¹⁰⁶ *Ibid.*

jest nadal niedoinwestowana (brak przede wszystkim hal sportowych, kortów tenisowych itp.)¹⁰⁷.

16 Ochrona przeciwpowodziowa

Powódź w 1997 roku spowodowała znaczne straty na terenie gminy Wołów. Prawie 17,7% jej powierzchni (5 853 ha) zostało wtedy zalanych. Kilka miejscowości było częściowo zalanych (Prawików, Lubiąż), ale zdarzały się przypadki całkowitego zatopienia miejscowości (Boraszyn, Tarchalice). W rejonie wsi Dębna, Wodnicy, Wrzosów, Kretowic, Domaszkowa, Glinian doszło do licznych podtopień. Woda przerwała wały przeciwpowodziowe koło Domaszkowa.

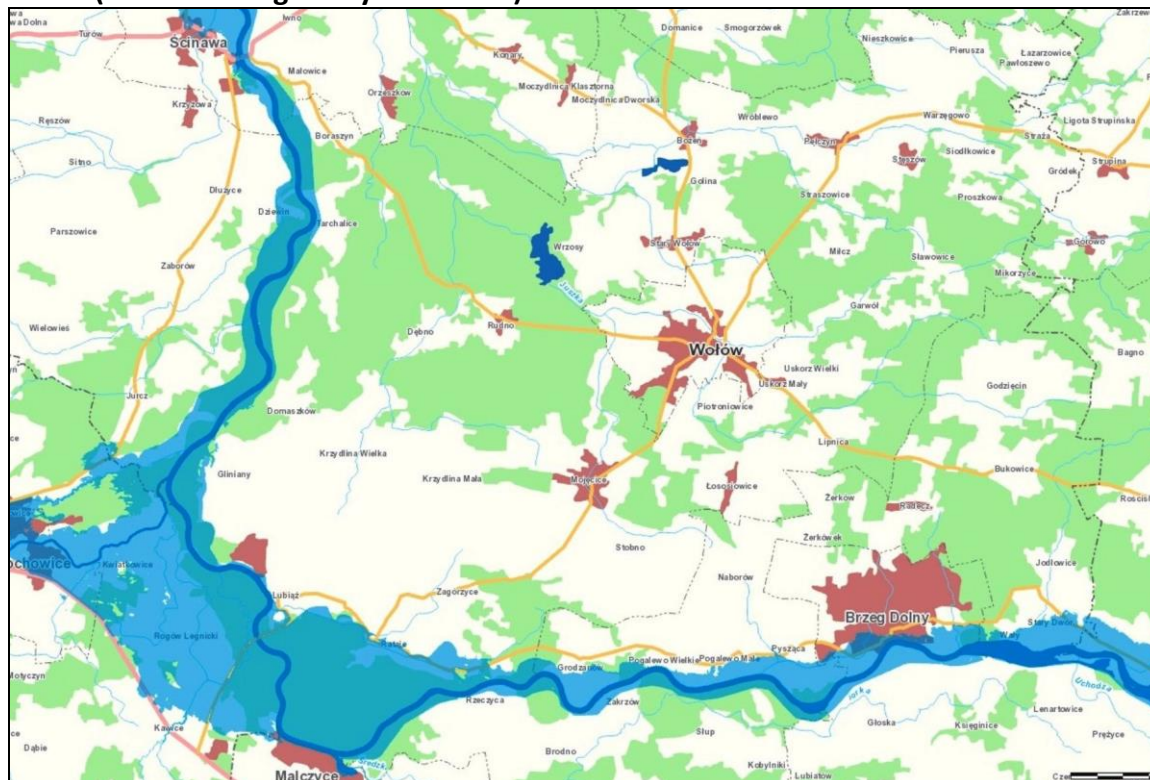
Zagrożenie powodziowe w gminie to głównie zagrożenie od strony rzeki Odry (południowo-zachodnia granica gminy), jednak brak konserwacji koryt rzek oraz zdewastowana infrastruktura przeciwpowodziowa powoduje, że lokalnie zagrożenie powodziowe występuje ponadto w okolicach Wołowa, Pełczyna, Warzęgowa, Straszowic. Niebezpieczeństwo powodziowe gminy w dużym stopniu ulegnie zniwelowaniu dzięki budowie zbiornika w Raciborzu oraz polderu Trachalice – Domaszków¹⁰⁸.

¹⁰⁷ Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Wołów, Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXXIX/253/2013 Rady Miejskiej w Wołowie z dnia 17 stycznia 2013 r., Wołów, 2013.

¹⁰⁸ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

Mapa 14 Prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi Q 0,2% - raz na 500 lat na rzece Odrze (odcinek Brzeg Dolny – Ścinawa)

Źródło: <http://mapy.isok.gov.pl>.

W 300,2 km biegu rzeki na prawym brzegu Odry ok. 1 km na wschód od Prawikowa budowany jest stopień wodny „Malczyce”. Stanowić on będzie element istniejącej kaskady Odrzańskiej Drogi Wodnej, mający na celu zahamowanie erozji w korycie rzeki Odry poniżej stopnia wodnego w Brzegu Dolnym, a tym samym jego zabezpieczenie przed podmywaniem i utratą stateczności, jak również obniżenie zwierciadła wody w rzece o około 2,5 m, znaczące obniżenie poziomu wód gruntowych i przesuszenie terenów przyległych do rzeki w pasie o szerokości ponad 1 km¹⁰⁹. Oprócz przywrócenia pierwotnych poziomów wód gruntowych i parametrów szlaku żeglugowego, budowa stopnia wodnego przedłuży skanalizowany odcinek Odry o 17,54 km¹¹⁰.

¹⁰⁹ <http://www.hydroprojekt.com.pl>.

¹¹⁰ Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

Rysunek 2 Budowa stopnia wodnego Malczyce

Źródło: <http://dolny-slask.org.pl>.

W ramach zabezpieczenia przeciwpowodziowego terenów w dolinie Odry planuje się budowę polderu zalewowego w rejonie Domaszków – Tarchalice (679 ha, 4,9 mln m³ pojemności)¹¹¹. Zlokalizowany byłby między 320,8 a 326,4 km rzeki Odry na jej prawym brzegu. Budowa polderu związana jest z przesunięciem wałów przeciwpowodziowych o około 3-5 km od koryta Odry oraz częściową rozbiórkę starych wałów, co wiązać się będzie również z modernizacją całego systemu melioracyjnego na powierzchni około 2 000 ha¹¹².

Kompetencje gminy w obszarze ochrony przeciwpowodziowej są ograniczone do zabezpieczenia ludności i jej dobytków (ewakuacji ludzi, zwierząt) oraz innych działań zabezpieczających. W związku z tym wskazane jest, aby gmina cały czas podejmowała działania ograniczające skutki klęsk żywiołowych poprzez szereg działań, do których zalicza się m.in.¹¹³:

- stałe uaktualnianie gminnego planu reagowania kryzysowego;
- organizacja systemu alarmowania mieszkańców gminy o możliwości wystąpienia zagrożenia;

¹¹¹ <http://atlas.odra.pl/>.

¹¹² Program ochrony środowiska Gminy Wołów na lata 2010–2013 z perspektywą na lata 2014-2017, Przedsiębiorstwo Doradczo-Techniczne EKOROTECH, Wołów, marzec 2010.

¹¹³ *Ibid.*

- prowadzenie akcji informacyjno–edukacyjnej dla ogółu społeczeństwa dotyczącej zasad postępowania w razie wystąpienia awarii przemysłowej lub klęski żywiołowej w celu ukształtowania właściwych postaw i zachowań oraz akcji informacyjno-edukacyjnej w sprawach dotyczących nowoczesnego przeciwdziałania powodzi – w tym właściwej gospodarki przestrzennej;
- zapewnienie utrzymania ciągłej wymiany informacji z Centrum Zarządzania Kryzysowego Powiatu i Województwa;
- dobre zorganizowanie akcji ratunkowej i organizacji zastępczych miejsc zakwaterowania dla ewakuowanej ludności oraz ich zaopatrzenie w artykuły pierwszej potrzeby;
- współpraca i wpływanie na wyznaczenie przez teren gminy optymalnych tras dla przewozu substancji niebezpiecznych (tranzyt) eliminując ich transport przez obszar miasta i obszary cenne przyrodniczo i w pobliżu chronionych ujęć wodnych;
- wpływanie na zwiększenie kontroli drogowej przewozu materiałów niebezpiecznych, kontroli stanu technicznego budynków i obiektów technicznych, wałów przeciwpowodziowych itp.;
- bieżące utrzymanie magazynu przeciwpowodziowego;
- uwzględnienie w planach rozwoju gminy zwiększenia małej retencji;
- wspieranie dofinansowania Państwowej i Ochotniczej Straży Pożarnej w sprzęt specjalistyczny;
- przeanalizowanie i wskazanie obiektów stwarzających potencjalne zagrożenie dla środowiska.

17 Budżet gminy

Rada miejska (organ stanowiący) posiada wyłączną kompetencję do uchwalania budżetu gminy oraz do dokonywania w nim zmian w trakcie roku budżetowego (co także odbywa się poprzez podjęcie uchwały przez radę gminy). Budżet Gminy opracowywany jest w oparciu o następujące akty prawne:

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (jednolity tekst : Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz.1591 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (jednolity tekst : Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późniejszymi zmianami),
- Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. Nr 203, poz. 1966),
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. Nr 38, poz. 207 z późniejszymi zmianami).

W celu prawidłowej, zgodnej z planem finansowym, a przede wszystkim terminowej realizacji zadań burmistrz powinien opracować harmonogram realizacji budżetu i poinformować o nim podległe i nadzorowane jednostki.

Organy gminy realizują określone zadania publiczne, których rozmiary i strukturę określa budżet gminy. Budżet ten, będąc zespołem narzędzi i środków służących realizacji określonych lokalnych zadań społeczno-ekonomicznych, może być wykorzystywany przez organy gminy w oddziaływaniu na proces rozwoju lokalnego, jego dynamikę i strukturę.

Dochodami uzupełniającymi w budżetach gmin są subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa. Stanowią one formę transferu środków finansowych z budżetu kraju do budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Ich cechą charakterystyczną jest to, że nie są trwale oraz bezpośrednio powiązane z budżetem gminy, co ma miejsce w przypadku kategorii dochodów własnych.

Tabela 8 Zestawienie dochodów i wydatków budżetu gminy Wołów w latach 2010 - 2013

Rok	Dochody ogółem [tys. PLN]	Wydatki ogółem [tys. PLN]	Nadwyżka/niedobór [tys. PLN]
2013	60765,69	59879,94	885,76
2012	54235,01	56163,50	-1928,48
2011	54797,08	56867,79	-2070,71
2010	53534,24	56512,95	-2978,71

Źródło: Sprawozdania z dochodów i wydatków Urzędu Miejskiego w Wołowie.

Rozwój gminy uzależniony jest od jej zdolności do inwestowania oraz aktywnej polityki podatkowej. Przedstawiona wyżej tabela obrazuje stan finansów gminy Wołów w latach 2010-2013.

Ogólne dochody budżetowe w roku 2013 wyniosły niemal 60,8 mln zł. Odnotować należy, że ich wartość ulega stałemu i dynamicznemu wzrostowi. Budżet gminy opiera się przede wszystkim na dochodach własnych. W ostatnich dwóch latach ich udział z 49,8% w roku 2012 do 51% w roku 2013. Tym niemniej, udział subwencji ogólnej, dotacji, a także dochodów na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych oraz środków z budżetu Unii Europejskiej należy uznać za wysoki i systematycznie wzrastający. Subwencje otrzymane z budżetu państwa wzrastają systematycznie od 2010 roku i stanowiły w 2010 roku 29,8% dochodów ogółem by w 2013 roku osiągnąć poziom 31,4%.

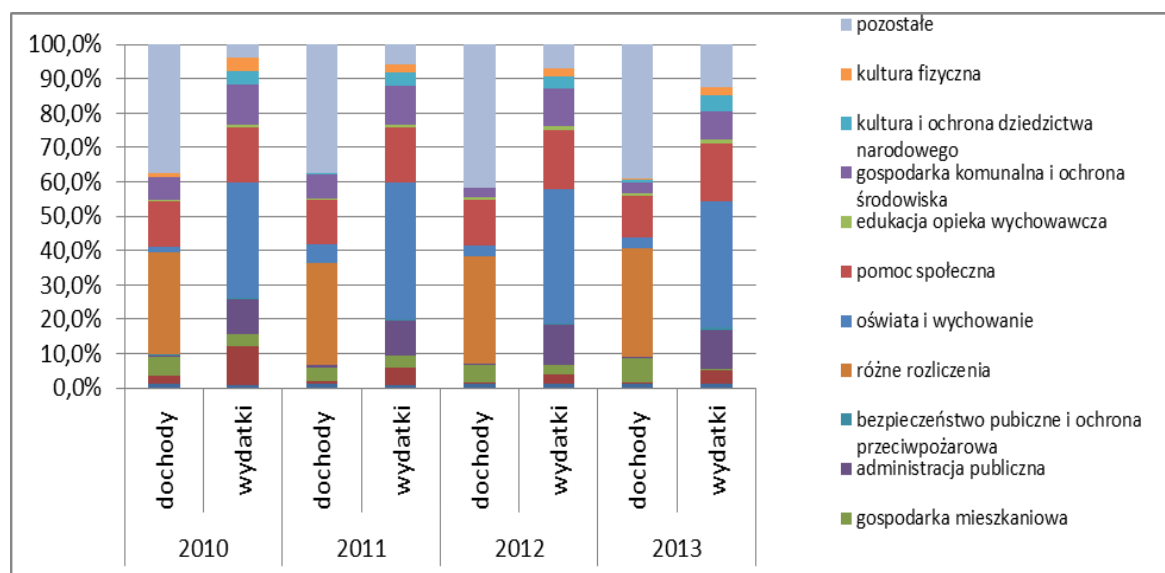
W strukturze dochodów własnych dominują dochody z tytułu podatku od nieruchomości oraz podatku dochodowym płaconym przez osoby fizyczne. W 2012 roku pierwsze z tych źródeł stanowiło ok 26% dochodów własnych, natomiast drugie 34,4%. Podkreślenia wymaga też fakt, iż mamy tu do czynienia z tendencją wzrostową. Do pozostałych naj-

ważniejszych źródeł dochodów należą: podatek rolny, podatek od czynności cywilnoprawnych oraz dochody z majątku gminy.

Najbardziej miarodajny, wskaźnik zamożności samorządu terytorialnego (wartość dochodów budżetowych przypadających na jednego mieszkańca), ulega wyraźnemu wzrostowi: w 2010 roku wynosił 2335 zł a w 2013 już 2650zł. Z kolei wskaźnik dochodów własnych przypadających na jednego mieszkańca wyniósł w roku 2010 1065 zł i był prawie 27% niższy niż w 2013 r kiedy wynosił 1352 zł. Świadczy to o wysokim i stabilnie rosnącym poziomie autonomii finansowej gminy.

Wykres 18 Korelacja dochodów gminy z wydatkami według podstawowych działów budżetowych w latach 2010-2013

Źródło: Sprawozdania z dochodów i wydatków Urzędu Miejskiego w Wołowie.

W 2014 roku w budżecie miasta i gminy Wołów założono dochody w wysokości 64 662 586 zł oraz wydatki w wysokości 70 372 534,8 zł, co w świetle planowanych w 2014 roku na kwotę 13 706 424,59 zł inwestycji jest budżetem realnym i możliwym do realizacji.

18 Analiza SWOT¹¹⁴

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Położenie geograficzne – bliskość Wrocławia	1. Zły stan techniczny dróg oraz peryferyjne położenie względem głównych szlaków komunikacyjnych (czas dojazdu do Wrocławia)
2. Zabytki kultury materialnej	2. Bonitacja gleb
3. Ponadprzeciętne walory turystyczne i obecne na terenie gminy inwestycje w infrastrukturę turystyczną	3. Przetwórstwo rolno-spożywcze
4. Przyrost naturalny znacznie powyżej średniej dla województwa i powiatu	4. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych w aspekcie rolnictwa przemysłowego
5. Rozwój mieszkalnictwa w ostatnich latach	5. Braki w infrastrukturze dla osób niepełnosprawnych i osób starszych
6. System oświaty dostosowany do potrzeb mieszkańców	6. Braki w infrastrukturze rekreacyjno - sportowej
7. Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej, wzrost nakładów w tym obszarze	7. Stan techniczny infrastruktury przedszkolnej i szkolnej wymagający remontów i modernizacji
8. Dostępność do usług bankowych	8. Niepokojąca sytuacja finansowa ośrodków opiekuńczo-wychowawczych
9. Bogate zaplecze energetyczne	9. Zróżnicowanie przestrzenne pod względem liczby osób pracujących (75% osób pracujących to mieszkańcy Wołowa)
10. Oczyszczalnie ścieków	10. Stale rosnąca liczba osób bezrobotnych
11. Rozwój sektora MŚP	11. Niewystarczające standardy w obszarze mieszkalnictwa
12. Bogata oferta inwestycyjna, uzbrojone tereny inwestycyjne	12. Niska kondycja tkanki społecznej (bezrobocie długotrwałe, przemoc w rodzinie, alkoholizm)
12. Znaczący udział terenów leśnych w ogólnej powierzchni gminy	13. Zróżnicowanie przestrzenne pod względem zaopatrzenia w gaz i zanieczyszczenia powietrza – tzw. niska emisja na skutek niskiej jakości paliw grzewczych
13. Duża powierzchnia obszarów cennych przyrodniczo	14. Brak kompleksowych łączy światłowodowych (słaba jakość sieci telekomunikacyjnych)
14. Szlaki turystyczne piesze i rowerowe	15. Ograniczony dostęp do usług na terenach wiejskich
15. Peryferyjne położenie względem głównych szlaków komunikacyjnych w aspekcie rozwoju turystyki rowerowej, pieszej, agroturystyki i ochrony przyrody	16. Zły stan techniczny oraz zanieczyszczenie ściekami systemu rowów melioracyjnych i systemu drenarskiego i nawadniającego
16. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych w aspekcie rozwoju turystyki, agroturystyki, rolnictwa ekologicznego i ochrony przyrody	17. Zagrożenie powodziowe
	18. Niewystarczający stan bazy noclegowej turystycznej oraz promocji turystycznej gminy

¹¹⁴ Kursywą oznaczono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia wskazane w Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Wołów, które według Wykonawcy w dalszym ciągu wydają się być aktualne.

STRATEGIA ROZWOJU MIASTA I GMINY WOŁÓW

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Wzrost inwestycji	1. Wymywanie wykwalifikowanej siły roboczej głównie przez Wrocław
2. Realizacja Programu dla Odry 2006, w tym budowa polderu zalewowego Damaszków-Trachalice zakończenie budowy stopnia wodnego Malczyceszansą na redukcję zagrożenia powodziowego	2. Zagrożenia związane z eksploatacją stopnia wodnego w Malczycach (w tym erozja wgłębna koryta Odry)
3. Rozwój leśnictwa i przemysłu drzewnego	3. Wzrost bezrobocia
4. Bliskość Wrocławia oraz gmin powiatu lubińskiego i polkowickiego – usługi i rynek pracy	4. Ubóstwo
5. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego i rolnictwa ekologicznego	5. Trendy demograficzne
6. Rozwój różnych form turystyki, w tym agroturystyki	6. Zanieczyszczenia środowiska będące następstwem niskiej emisji, odprowadzania ścieków bytowych do zaniedbanych rowów melioracyjnych, używania nawozów i środków ochrony roślin, nielegalnym pozbywaniem się odpadów.
7. Postępująca suburbanizacja	7. Niska konkurencyjność gminy względem obszarów ościennych
8. Pozycja regionu (bliskość granicy)	8. Niszczenie krajobrazu wskutek szeroko rozumianej presji budowlanej
9. Działania na rzecz rozwoju całej aglomeracji wrocławskiej i współpracy gmin	9. Zagrożenie powodzią i suszą znacznych obszarów gminy
10. Rozbudowa systemu szerokopasmowego dostępu do Internetu	10. Wzrost mobilności zawodowej i geograficznej
11. Rozwój komunikacji publicznej w ramach aglomeracji	
12. Wzrost mobilności zawodowej i geograficznej	